



**TOPRAK MAHSULLERİ OFİSİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ**

2018

**HUBUBAT
SEKTÖR RAPORU**

ANKARA - 2019

Ciddi etütlere dayalı bir ziraat siyaseti tespit etmek ve
ziraat rejimi kurmak lazımdır.

H. Ortatürk



**TOPRAK MAHSULLERİ OFİSİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ**

Milli Müdafaa Caddesi, No: 18 06100 Bakanlıklar/ANKARA
Tel: 0312 416 30 00 • Faks: 0312 417 72 23 - 417 00 37
<http://www.tmo.gov.tr>

© TMO. Her hakkı saklıdır.
TMO'nun izni olmaksızın çoğaltılamaz, ancak kaynak
gösterilmek şartıyla alıntı yapılabilir.

Mart 2019

İÇİNDEKİLER

1. DÜNYADA DURUM	2
1.1. Hububat	2
1.1.1. Buğday	3
1.1.2. Arpa	6
1.1.3. Çavdar	8
1.1.4. Yulaf	8
1.1.5. Mısır	9
1.1.6. Çeltik-Pirinç	13
2. TÜRKİYE'DE DURUM	18
2.1 Hububat	18
2.1.1. Buğday	19
2.1.2. Arpa	22
2.1.3. Yulaf	23
2.1.4. Çavdar	24
2.1.5. Mısır	25
2.1.6. Çeltik-Pirinç	28
2.2. Türkiye Mamul Madde ihracatı	32
3. TEŞEBBÜSÜN SEKTÖR İÇİNDEKİ YERİ	33
3.1. 2018 Yılı Hububat Alım Politikaları	35
3.2. Hububat Stok Durumu	36
3.3. 2018 Yılı Mısır Alım Politikaları	36
3.4. 2018 Yılı Çeltik Alım Politikaları	38
4. DÜNYADA UYGULANAN HUBUBAT DESTEKLEME SİSTEMLERİ	41
4.1. Avrupa Birliği	41
4.1.1. Reform Süresi	41
4.1.1.1. 1992 Yılı Mac Sharry Reformu	41
4.1.1.2. 1995 Yılı Çeltik Fiyat Reformu	43
4.1.1.3. 2003 Yılı Reformu (Tek Çiftlik Ödemesi)	44
4.1.1.4. 2013 Yılı Reformu (Adil ve Çevre Odaklı Reform)	44
4.1.2. Hububat ve Çeltik Müdahale Alımları	45
4.1.3. Ödeme Kurumları	45
4.1.4. Hububatta Uygulanan Gümrük Vergileri	46
4.1.5. Çeltik ve Pirinçte Uygulanan Gümrük Vergileri	48
4.1.6. TMO'nun AB'ye Uyum Çalışmaları	48
4.1.6.1. Ulusal Program Hükümleri	48
4.1.6.2. Uyum Yönetmeliklerinin Hazırlanması	49
4.1.6.3. AB Komisyonu ve Ulusal Program Kapsamında Yer Alan Değerlendirmeler	49
4.1.6.4. Uyum Yönetmelikleriyle Sağlanan Yenilikler	49
4.2. Amerika Birleşik Devletleri (ABD)	50

4.3. Avustralya	51
4.4. Kanada	51
4.5. Arjantin	52
5. LİSANSLI DEPOCULUK	52
5.1. Lisanslı Depoculuk Kapsamındaki Ürünler	53
5.2. Lisanslı Depoculuğun Muafiyet ve Avantajları	54
5.3. Yetkilendirilmiş Borsalar	55
5.4. Yetkili Sınıflandırıcılar	55
5.5. Referans Yetkili Sınıflandırıcılar	55
5.6. Lisanslı Depoculuk ve TMO	55
5.6.1. Sistemin Tanımı	55
5.6.2. Sistemin Başlıca Faydaları	55
5.6.3. Lisanslı Depoculuğun Gelişim Sürecinde TMO'nun Yeri	56
5.6.4. Lisanslı Depoculuk ve TMO'nun Depo Yapım Hamlesi	56



BAKAN SUNUŞU

Dr. Bekir PAKDEMİRLİ
Tarım ve Orman Bakanı



Dünya nüfusunun hızla artmasına paralel olarak gıda ihtiyacının karşılanması önemli bir sorun hâline gelmekte, bu da tarım sektörünü içinde yaşadığımız yüzyılın en stratejik sektörü durumuna getirmektedir. Sektörün geniş bir etki alanına sahip olması nedeniyle tarım politikaları; ülkelerin siyasal, ekonomik ve sosyal politikalarının önemli bir unsurunu oluşturmaktadır.

Üretimden istihdama, ihracattan enflasyona birçok dinamiği etkileyen; kritik bir sektör hâline gelen tarımda Türkiye gün geçtikçe gelişen teknolojiyi ve gelişmeleri yakından takip etmekte ve uygulamaya koymaktadır.

2023 vizyonu ile ülke olarak tarım sektöründe toplumun sağlıklı beslenme gereksinimlerini yeterli nicelik ve nitelikte, ekonomik, ekolojik ve sosyal açıdan sürdürülebilir yollarla karşılayabilen, biyolojik çeşitliliğini koruyan ve toplumsal yarara dönüştürebilen, verimliliği artan tarım ve tarımsal sanayinin de katkısıyla uluslararası alanda rekabet edebilecek ülkeler arasında olabilmek en önemli beklenti hâline gelmiştir.

Bu nedenle Bakanlığımız, tarımdaki vizyonel bakış açısıyla amaç ve hedeflerine yönelik stratejilerini her geçen gün artırarak tarımın ülkemiz ekonomisi içindeki konumunu güçlendirmek için büyük bir gayret ve özveriyle çalışmalarına devam etmektedir.

Tarım sektörümüzün 81 yıldır en önemli aktörlerinden biri olan ve hububat denildiği zaman akla ilk gelen kuruluş olan Toprak Mahsulleri Ofisimiz (TMO) tarafından yayımlanan “2018 Hububat Sektör Raporu”nun sektörümüz ve tüm paydaşlarımız için aydınlatıcı ve yol gösterici bir rehber olmasını temenni ediyorum.



GENEL MÜDÜR SUNUŞU

Ahmet GÜLDAL

Yönetim Kurulu Başkanı - Genel Müdür

Dünyada değeri ve stratejik önemi her gün artan tarım ve gıda, hayati sektörlerin en başında gelmektedir. Ancak nüfusun hızla arttığı günümüzde tarıma uygun araziler gittikçe azalmaktadır. Sanayi gelişip şehirler devasa bir şekilde büyürken insanoğlu da gıdayı kendisine sunan toprağı korumaya daha da önem vermelidir.

Dünya üzerinde var olan 12 bin bitki türünün iklim ve toprak özellikleri sayesinde 4 binine ev sahipliğı yapan ülkemizde önemli bir kaynak olan tarım, özellikle Cumhuriyetimizin ilk yıllarında memleketimizin kalkınmasında çok önemsenmiş ve itici bir güç olarak desteklenmiştir. Üretkenliğı artırılması, milli gelirin yükseltilmesi ve kırsal kalkınmanın sağlanması için bugüne kadar ciddi mücadeleler verilmiştir.

TMO; kurulduğu 1938 yılından bugüne dönemin zor koşulları altında kendisine emanet edilen hububat piyasaları ve sorumluluk alanına giren tüm konularda üzerine düşeni eksiksiz olarak yapmış; ülkemiz tarımı için var gücüyle çalışmıştır.

TMO; uyguladığı politikalar ile üretici ve tüketici mağduriyetinin yaşanmadığı, sektör paydaşları ile olan iş birliğinin artarak devam ettiği, güvenli, etkin ve iyi bir şekilde işleyen piyasa düzeninin oluşmasında çok önemli rol oynamaktadır.

Tarım sektöründe rehber bir doküman olması amacıyla Kurumumuz tarafından hazırlanan Hububat Sektör Raporu üretim, tüketim ve ticaretle ilgili verileri tüm paydaşların bilgisine sunmaktadır.

Bu vesileyle “2018 Yılı Hububat Sektör Raporu”nun hazırlanmasına katkı sağlayan herkese teşekkür ediyorum, ülkemiz için hayırlı olmasını temenni ediyorum.

1.

DÜNYADA DURUM

1.1. Hububat

Hububat üretimi, 2018/2019 döneminde önceki dönemin %1 altında 2,1 milyar ton seviyesinde tahmin edilmektedir. Hububat ürünleri arasında buğday ve arpa üretiminde düşüş kaydedilirken mısır üretimi artmıştır. Çavdar ve yulaf üretiminde ise önemli bir değişiklik olmamıştır.

Tablo 1: Dünya Hububat Bilgileri (Milyon Ton)

	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19*
Üretim	1.812	1.774	1.879	1.829	2.043	2.092	2.058	2.187	2.142	2.128
Tüketimmm	1.777	1.798	1.862	1.841	1.956	2.045	2.013	2.126	2.152	2.165
Ticaret	242	244	274	271	310	322	346	353	369	369
Stok	439	414	431	420	506	553	598	658	648	611

Kaynak: IGC 2019 (*) Tahmin

Küresel hububat üretimindeki düşüş; majör buğday ihracatçı ülkeler olan Rusya ve Avustralya'nın yanı sıra AB'nin önemli üreticileri arasında yer alan Fransa, Almanya ve Polonya'da buğday üretiminin düşmesinden kaynaklanmaktadır. Buğday üretimindeki düşüşe rağmen mısır üretimindeki artış neticesinde hububat üretimi geçen sezona yakın bir miktarda gerçekleşmiş olup yüksek açılış stoklarıyla birlikte arz boldur. Hububat arzında yaşanan bu bollukta son yıllarda hava koşullarının olumlu seyretmesinin yanı sıra, getiri oranları yüksek olan mısırın hem ekim alanında hem de veriminde kaydedilen sürekli artış etkili olmuştur.

Küresel hububat tüketimi, üretimdeki düşüşe rağmen gıdalık, yemlik ve endüstriyel mısır kullanımındaki artışa bağlı olarak %1 artışla yaklaşık 2,2 milyar ton seviyesine ulaşmıştır. Buğday tüketimi, son yıllarda Asya ve Afrika'da gıdalık tüketimin büyümesiyle rekor seviyeye ulaşırken benzer şekilde mısır tüketimi her yıl yeni bir rekor kırmaktadır. Hububat tüketiminde en büyük paya sahip olan mısırın dünya genelinde et tüketimindeki artışla yemlik kullanımı ve fosil yakıtların kullanımının sınırlandırılması politikaları ile biyo-yakıt amaçlı kullanımı artmaktadır.

Bu sezon üretimdeki düşüş ve tüketimde yıldan yıla görülen düzenli artışın devam etmesi, küresel kapanış stoklarında geçen sezona kıyasla %6 oranında azalışa sebep olmuştur. Buna rağmen yüksek üretim ve başlangıç stokları neticesinde kapanış stokları yine de üçüncü en büyük seviyesindedir.

Tablo 2: Dünya Hububat Üretim Miktarları (Milyon Ton)

	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19*
Buğday	683	655	701	659	718	732	740	757	763	735
Mısır	833	849	907	901	1.032	1.061	1.023	1.132	1.090	1.118
Arpa	152	124	134	131	145	144	150	148	145	141
Yulaf	23	20	23	21	24	23	22	24	24	22
Çavdar	18	12	13	14	17	15	13	13	13	11
Diğer**	5	5	4	5	4	4	4	4	5	4
Dünya	1.812	1.774	1.879	1.829	2.043	2.092	2.058	2.187	2.142	2.128

Kaynak: IGC 2019 (*) Tahmin, (**) Sorgum, Darı, Tritikale ve Karma Hububat

1.1.1. Buğday

Tablo 3: 2017 ve 2018 Yılları Dünya Buğday Ekiliş ve Üretimi

Ülkeler	Ekim Alanı (Milyon Ha)					Üretim (Milyon Ton)				
	2017/18		2018/19*		2017/18 Sezonuna Göre De- ğişim % (±)	2017/18		2018/19*		2017/18 Sezonuna Göre De- ğişim % (±)
	Ekiliş	Toplam içindeki payı (%)	Ekiliş	Toplam içindeki payı (%)		Üretim	Toplam içindeki payı (%)	Üretim	Toplam içindeki payı (%)	
AB (28)	25,9	12	25,5	12	-2	151,4	20	137,9	19	-9
BDT	50,4	23	49,0	23	-3	142,3	19	126,1	17	-11
Çin	24,5	11	24,3	11	-1	134,3	18	131,4	18	-2
Hindistan	30,8	14	30,0	14	-3	98,5	13	99,7	14	1
ABD	15,2	7	16,0	7	5	47,4	6	51,3	7	8
Kanada	8,9	4	9,9	5	11	30,0	4	31,8	4	6
Avustralya	12,2	6	10,2	5	-16	21,2	3	17,3	2	-18
Pakistan	9,1	4	8,8	4	-3	26,6	3	25,5	3	-4
Türkiye	7,8	4	7,6	4	-3	21,5	3	20,0	3	-7
Dünya	219,8	100	216,2	100	-2	763,4	100	735,0	100	-4

Kaynak: IGC 2019 (*) Tahmin

Dünya buğday ekim alanları 2018/2019 döneminde 216 milyon hektarla bir önceki yılın %2 altında gerçekleşmiştir. Ülkeler içinde buğday ekim alanı ABD ve Kanada'da artarken, diğer ülkelerde düşüş göstermiştir. Ekim alanlarındaki düşüşe rağmen verim 3,40 Ton/Ha civarında gerçekleşmiş, üretim geçen yıla göre %4 civarında azalmıştır.

2018/2019 döneminde küresel buğday üretimi, bir önceki döneme göre yaklaşık 28,4 milyon ton azalışla 735 milyon ton seviyelerine gerilemiştir.

Tablo 4: Dünya Buğday Verileri (Milyon Ton)

	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19*
Üretim	683	655	701	659	718	732	740	757	763	735
Ticaret	129	126	147	142	157	153	166	177	176	172
Tüketim	657	660	704	679	698	716	720	736	740	741
Stok	198	194	191	172	192	208	227	248	271	264

Kaynak: IGC 2019 (*) Tahmin

Küresel buğday tüketiminin, Kazakistan, Kanada, Rusya ve Ukrayna'da düşmesine rağmen ABD, AB, Avustralya ve Çin'de artmasıyla 741 milyon tona yükselmesi öngörülmektedir.

Asya ve Afrika'nın bazı bölgelerindeki nüfus artışına paralel olarak gıda tüketimindeki büyümenin devam etmesiyle toplam tüketim son on yılın en yüksek seviyesine ulaşmıştır.

Özellikle Pasifik Asya'daki alıcıların cazip fiyatlar nedeniyle yem kullanımında mısırı tercih edebileceği düşüncesi ile buğdayda yemlik kullanımının geçen döneme kıyasla düşeceği, küresel endüstriyel gıda kullanımının ise fazla olacağı öngörülmektedir.

2018/2019 döneminde ihracatçılara bakıldığında, buğday ihracatı Avustralya, AB(28), Rusya, Kazakistan ve Ukrayna'da azalırken; Kanada, ABD ve Çin'de artmıştır. İthalatçılarda ise Irak, Suriye ve Mısır'ın buğday talebi artarken başta Hindistan olmak üzere Tayland, Vietnam, Cezayir ve Suudi Arabistan'ın ithalatının azalmasıyla bir önceki döneme kıyasla küresel buğday ticaretinde az da olsa bir düşüş beklenmektedir.

2018/2019 dönem sonu buğday stokları Kazakistan, Çin ve Hindistan'da yükselmesine rağmen ABD, AB, Ukrayna, Avustralya, Rusya ve Kanada'da düşüş göstermiştir. Bu durum küresel buğday stok tahmininde geçen yıla göre yaklaşık %2 civarında azalış öngörmeye neden olmuştur.

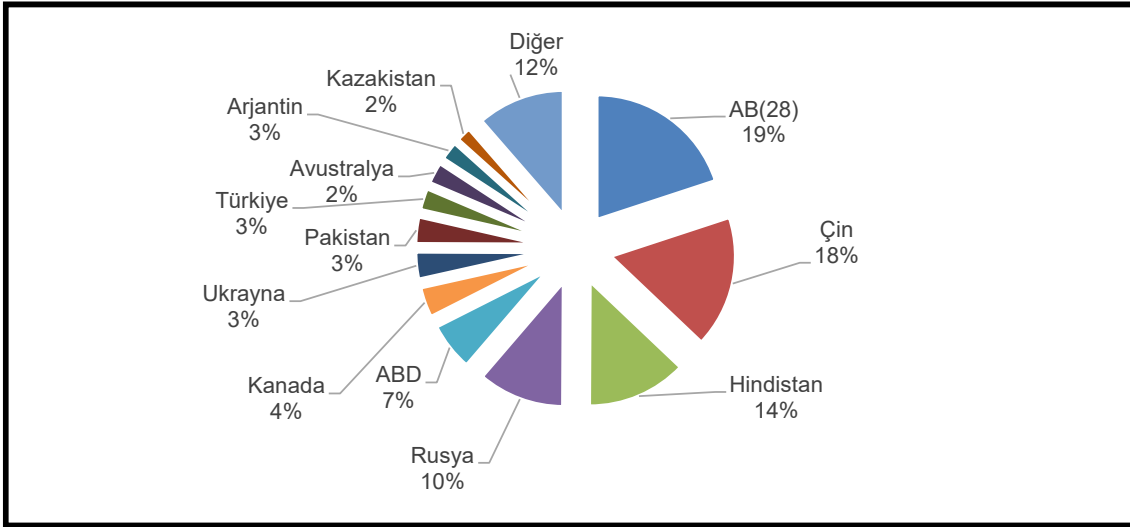
Tablo 5: Dünya Buğday Üretimi ve Önemli Üretici Ülkeler (Milyon Ton)

Ülkeler	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19*
AB (28)	139,3	137,5	138,1	132,6	143,2	156,1	159,6	144,2	151,4	137,9
Çin	115,8	116,1	118,6	122,5	123,7	128,3	132,6	133,3	134,3	131,4
Hindistan	80,7	80,8	86,9	94,9	93,5	95,9	86,5	86,0	98,5	99,7
Rusya	61,7	41,5	56,2	37,7	52,1	59,1	61,0	72,5	85,1	71,7
ABD	60,1	58,9	54,2	61,3	58,1	55,1	56,1	62,8	47,4	51,3
Kanada	26,8	23,3	25,3	27,2	37,6	29,4	27,6	32,1	30,0	31,8
Ukrayna	20,9	16,8	22,3	15,8	22,3	24,7	27,3	26,8	27,0	25,1
Pakistan	24,0	23,9	24,2	23,3	24,2	26,0	25,5	25,6	26,6	25,5
Türkiye	20,6	19,7	21,8	20,1	22,1	19,0	22,6	20,6	21,5	20,0
Avustralya	21,8	27,4	29,9	22,9	25,3	23,7	22,3	31,8	21,2	17,3
Arjantin	9,0	15,9	14,5	8,0	9,2	13,9	11,3	18,4	18,5	19,5
Kazakistan	17,1	9,6	22,7	9,8	13,9	13,0	13,7	15,0	14,8	15,0
Diğer	85,4	83,9	86,3	83,1	93,2	87,8	93,5	87,8	87,0	88,9
Dünya	683	655	701	659	718	732	739	757	763	735

Kaynak: IGC 2019 (*) Tahmin

ABD, Kanada, Hindistan, Kazakistan ve Arjantin'de bir önceki yıla göre buğday üretimi artarken AB, Avustralya, Çin, Rusya, Ukrayna'da üretim düşüş göstermiştir. AB, Rusya, Çin ve Ukrayna'daki ciddi üretim azalışının, 2018/2019 dünya buğday üretiminde son dört sezonun en düşük değeri olmasında etkili olabileceği öngörülmektedir.



Grafik 1. Dünya Buğday Üretiminde Önemli Üretici Ülkeler ve Üretimdeki Payları (%)

Kaynak: IGC 2019

2018/2019 dönemi buğday üretim tahminlerine göre dünyada ilk sırada %19'luk pay ile AB(28) bölgesi yer alırken bunu %18 ile Çin ve %14 ile Hindistan takip etmektedir. Türkiye, dünya buğday üretiminin %3'ünü gerçekleştirmekte olup buğday üretiminde dünyada dokuzuncu sıradadır.

Tablo 6: Dünya Makarnalık Buğday Üretimi ve Önemli Üretici Ülkeler (Milyon Ton)

Ülkeler	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19*
AB (28)	8,7	9,2	8,2	8,2	8,1	7,6	8,5	9,8	8,7	8,7
İtalya	3,6	4,1	3,9	4,2	3,9	3,9	4,2	5,0	4,2	4,1
Fransa	2,1	2,5	2,1	2,4	1,8	1,5	1,8	1,7	2,1	1,8
İspanya	1,4	0,9	0,9	0,4	0,9	0,8	0,9	1,0	1,1	1,3
Kanada	5,4	3,0	4,2	4,6	6,5	5,2	5,4	7,8	5,0	5,7
Türkiye	3,7	3,5	3,9	3,3	4,1	3,3	4,1	3,6	3,8	3,6
Meksika	2,2	2,2	2,2	2,1	2,3	2,1	2,0	2,3	2,1	1,5
Kazakistan	2,6	1,7	3,0	1,4	2,0	2,0	2,1	2,1	2,0	2,0
ABD	2,9	2,8	1,3	2,2	1,6	1,5	2,3	2,8	1,5	2,1
Diğer	8,8	5,5	7,9	6,9	7,6	6,4	7,1	4,1	5,9	7,3
Dünya	41,4	35,4	37,6	35,7	38,8	34,3	38,4	40,2	36,4	38,1

Kaynak: IGC 2019 (*) Tahmin

Dünyada makarnalık buğday üretiminde en büyük üretici ülkeler sırasıyla Kanada, İtalya ve Türkiye'dir. 2018/2019 sezonunda dünya makarnalık buğday üretiminin %23'ü AB ülkelerinde (%11 İtalya), %15'i Kanada'da, %9'u Türkiye'de ve %4'ü Meksika'da yapılmıştır.

2018/2019 döneminde dünya makarnalık buğday üretiminin Kanada ve ABD'deki üretim artışına bağlı olarak geçen yıla göre 1,7 milyon ton artışla 38,1 milyon ton civarına yükselmesi beklenmektedir.

Küresel makarnalık buğday kapanış stokları, geçen seneye kıyasla bir miktar artarak 9,8 milyon ton seviyelerine yükselmiştir. Kanada makarnalık buğday pazarının %25'ini oluşturan İtalya'nın, hasat öncesi glyphosate maddesinin yurtiçi kullanımını ve bu maddeyi kullanan ülkelerden ithalatını yasaklaması ayrıca makarnalık buğdayda menşe etiketi uygulaması getirmesi neticesinde, Kanada'nın İtalya'ya ihracatı 2018 yılının Ekim ayından itibaren durmuştur. Bu nedenle Kanada'da ürün stoklarda kalmıştır.

Tablo 7: Ülkeler Bazında Dünya Buğday Verimi (Ton/Ha)

Ülkeler	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19*
AB (28)	5,43	5,27	5,28	5,20	5,57	5,84	5,97	5,34	5,84	5,40
Çin	4,88	4,75	4,84	4,99	5,06	5,24	5,39	5,40	5,48	5,42
Ukrayna	3,09	2,68	3,35	2,80	3,39	3,94	3,83	4,14	4,06	3,73
Arjantin	2,75	3,51	3,23	2,66	2,67	2,80	2,86	3,30	3,18	3,14
Kanada	2,79	2,82	2,96	2,87	3,60	3,08	2,89	3,58	3,34	3,22
Rusya	2,31	1,91	2,26	1,77	2,23	2,50	2,39	2,68	3,11	2,72
ABD	2,98	3,10	2,93	3,11	3,17	2,94	2,93	3,54	3,12	3,20
Hindistan	2,91	2,84	2,99	3,18	3,12	3,15	2,75	2,85	3,20	3,10
Pakistan	2,66	2,65	2,72	2,69	2,79	2,82	2,78	2,78	2,94	2,90
Türkiye	2,54	2,43	2,69	2,67	2,84	2,40	2,88	2,69	2,76	2,63
Avustralya	1,57	2,03	2,15	1,76	2,01	1,92	1,97	2,61	1,74	1,70
Kazakistan	1,16	0,68	1,64	0,73	1,07	1,05	1,19	1,21	1,24	1,33
Dünya	3,06	3,01	3,17	3,05	3,27	3,29	3,31	3,40	3,47	3,40

Kaynak: IGC 2019 (*) Tahmin

2018/2019 dönemi dünya buğday veriminde bir önceki sezona kıyasla; ABD ve Kazakistan dışındaki diğer ülkelerde azalma meydana gelmiştir. Hindistan, Kanada ve Arjantin’de geçen yılı kıyasla buğday üretiminde artış olmasına rağmen verimlerde cüzi de olsa düşüş görülmektedir. Bu durumun Kanada ve Arjantin’de buğday ekim alanındaki artıştan, Hindistan’da ise iklim koşullarından kaynaklandığı düşünülmektedir. 2018/2019 döneminde en yüksek ortalama buğday veriminin AB(28) bölgesi ve Çin’de gerçekleşeceği öngörülmektedir. Her ne kadar 2017/2018 dönemine kıyasla buğday verimlerinde düşüş gözlemlense de, genel olarak son 10 yıldaki verimde en ciddi artışın Ukrayna, Rusya ve Kanada’da gerçekleştiği görülmektedir.

1.1.2.Arpa

2018/2019 dönemi küresel arpa üretiminin, Karadeniz bölgesinde, AB ülkelerinde ve Avustralya’da yaz aylarındaki kuraklık nedeniyle ortalama veriminin azalması sonucunda 2017/18 dönemine göre %3 azalarak son 6 sezonun en düşük seviyesi olan 141 milyon tona gerilemesi beklenmektedir.

Önemli ihracatçı ülkelerden Rusya, AB, Ukrayna, Avustralya üretiminde düşüş, Kazakistan, Arjantin ve Kanada’da ise artış tahmin edilmektedir.

Tablo 8: Dünya Arpa Verileri (Milyon Ton)

	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19*
Üretim	150,8	124,2	133,7	131,0	144,9	144,2	149,8	148,5	145,0	141,2
Ticaret	16,9	14,7	20,3	19,5	22,9	29,2	29,4	28,4	29,8	26,7
Tüketim	145,0	137,4	134,6	135,3	141,1	145,0	147,4	147,7	148,3	143,2
Stok	41,5	28,2	27,3	23,0	26,7	25,9	28,3	29,0	25,8	23,8

Kaynak: IGC 2019 (*) Tahmin

2018/2019 küresel arpa tüketiminin, başta Çin olmak üzere AB, Rusya, Ukrayna, Kanada ve Orta Doğu ülkelerinde (Suudi Arabistan, İran, Türkiye) yemlik ve maltlık arpa kullanımındaki azalışın Avustralya, Arjantin ve Kuzey Afrika ülkelerinin talebindeki artışını aşması sonucunda 2017/2018 döneminin %3 altında, 143 milyon ton seviyesinde gerçekleşmesi beklenmektedir. Küresel arpa arzındaki azalış ve yüksek fiyat nedeniyle yemlik arpa kullanımının 96 milyon tona düşeceği tahmin edilmektedir.

2018/2019 küresel arpa ticaretinin, dünyanın en büyük arpa ithalatçılarından Çin, Suudi Arabistan ve İran'ın talebindeki düşüşün etkisiyle önceki döneme göre %10 azalarak 27 milyon tona (malt hariç) gerilemesi beklenmektedir.

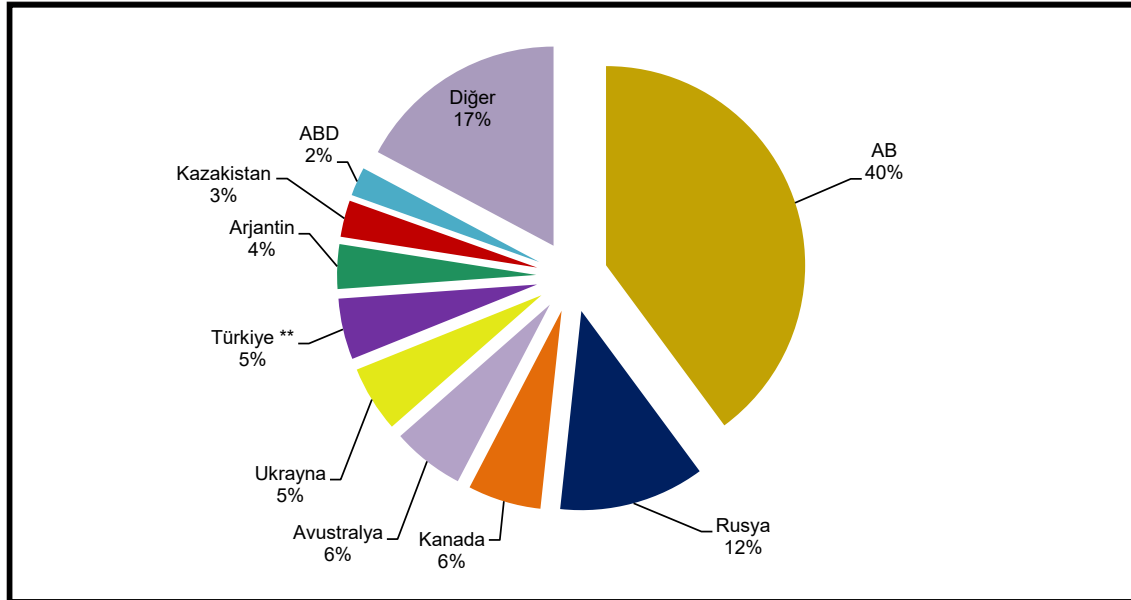
2018/2019 dönemi küresel arpa kapanış stoklarının büyük ölçüde majör ihracatçı ülkelerde üretim düşüşüne bağlı olarak stokların erimesi sonucunda son 6 yılın en düşük seviyesine, 24 milyon tona inmesi beklenmektedir. Majör ihracatçı stokları, önceki 5 yılın ortalamasının %8 altında 13 milyon ton seviyesinde tahmin edilmektedir.

Tablo 9: Dünya Arpa Üretimi ve Önemli Üretici Ülkeler (Milyon Ton)

Ülkeler	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19*
AB	62,3	53,3	52,0	54,7	59,5	60,5	61,4	59,3	58,6	56,3
Rusya	17,9	8,4	16,9	14,0	15,4	20,0	17,1	17,5	20,2	16,7
Kanada	7,9	7,6	7,9	8,0	10,2	7,1	8,3	8,8	7,9	8,4
Avustralya	11,9	8,0	8,2	7,5	9,2	8,6	9,0	13,5	8,9	8,3
Ukrayna	9,5	8,5	9,1	6,9	7,6	9,4	8,7	9,9	8,7	7,6
Türkiye	7,3	7,3	7,6	7,1	7,9	6,3	8,0	6,7	7,1	7,0
Arjantin	1,4	3,0	4,1	5,2	4,7	2,9	4,9	3,3	3,7	5,1
Kazakistan	2,5	1,3	2,6	1,5	2,5	2,4	2,7	3,2	3,3	4,2
ABD	4,9	3,9	3,4	4,8	4,7	4,0	4,8	4,4	3,1	3,3
Diğer	25,2	23,0	21,9	21,4	23,2	22,9	24,9	21,9	23,5	24,3
Dünya	150,8	124,2	133,7	131,0	144,9	144,2	149,8	148,5	145,0	141,2

Kaynak: IGC 2019 (*) Tahmin

Grafik 2: Dünyada Önemli Arpa Üretici Ülkelerin Üretimdeki Payları (%)



Kaynak: IGC 2019

Dünya arpa üretiminin %40'ını karşılayan AB (28)'in en önemli üretici ülkeleri Fransa, Almanya, Birleşik Krallık ve İspanya'dır. Bu 4 ülke, 2018/2019 döneminde toplam 36 milyon ton ile AB arpa üretiminin %65'ini oluşturmuştur.

Dünyanın ikinci en büyük arpa üreticisi %12'lik pay ile Rusya'dır. Dünya üretiminin %6'sını karşılayan Avustralya ise ülkeler bazında dünyanın en büyük arpa ihracatçısıdır.

Türkiye ortalama olarak dünya arpa üretiminin %5'ini gerçekleştirmektedir.

Tablo 10: Ülkeler Bazında Dünya Arpa Verimi (Ton/Ha)

Ülkeler	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19*
AB (28)	4,46	4,29	4,34	4,39	4,82	4,89	5,02	4,83	4,87	4,57
Arjantin	2,72	4,00	3,64	3,04	3,91	3,26	3,96	3,80	4,00	4,82
ABD	3,93	3,93	3,74	3,65	3,89	3,91	3,72	4,19	3,93	4,16
Kanada	3,26	3,19	3,29	2,90	3,83	3,28	3,51	3,90	3,73	3,50
Ukrayna	2,39	1,97	2,47	2,11	2,34	2,95	2,92	3,24	3,28	2,96
Türkiye	2,43	2,38	2,65	2,58	2,90	2,26	2,88	2,45	2,73	2,59
Rusya	1,88	1,16	2,20	1,98	1,92	2,28	2,12	2,21	2,57	2,06
Avustralya	1,78	2,17	2,21	2,05	2,41	2,12	2,19	2,79	2,30	2,07
Kazakistan	1,47	0,98	1,71	0,91	1,38	1,26	1,31	1,71	1,60	1,68
Dünya	2,72	2,50	2,72	2,65	2,90	2,89	2,98	3,07	3,10	2,92

Kaynak: IGC 2019 (*) Tahmin

Son on yılda devamlı artış gösteren dünya ortalama arpa veriminin 2018/2019 sezonunda geçen yılın rekor seviyesinin %6 altında, hektar başına 2,92 ton olarak gerçekleşmesi beklenmektedir. En yüksek arpa verimi başta Belçika, Almanya, Fransa ve Birleşik Krallık olmak üzere AB (28) ülkelerinde elde edilmektedir.

1.1.3.Çavdar

2018/2019 dönemi küresel çavdar üretiminin, başta AB ülkeleri olmak üzere Rusya, Ukrayna ve Kanada'da Haziran-Temmuz aylarındaki kuraklık nedeniyle ortalama verimin düşmesi ve ekim alanlarının azalması sonucunda 2017/2018 dönemine göre %15 azalarak 10,9 milyon tona gerilemesi beklenmektedir.

Dünya çavdar tüketiminde yıllar itibarıyla azalma eğilimi gözlemlenmektedir. 2018/2019 döneminde dünya çavdar tüketiminin, üretim düşüşüne ve mısır ile buğday arzının yüksek olmasına bağlı olarak önceki döneme göre %11 oranında azalarak 11,3 milyon ton seviyesine ineceği tahmin edilmektedir. Son 10 yılda AB, Rusya, Ukrayna gibi geleneksel çavdar tüketici ülkelerinde çavdar kullanımı azalırken Türkiye ve ABD'de önemli artış göstermiştir.

2018/2019 sezonunda küresel çavdar tüketiminin üretim miktarını aşması sonucunda küresel çavdar ticaretinin önceki sezona göre 2,5 kat artışla 0,9 milyon tona yükselmesi beklenmektedir.

2018/2019 dönemi küresel arpa kapanış stokları, ürün arzındaki düşüş ve küresel ithalat talebinin yükselmesine bağlı olarak geçen yılın %30 altında 1 milyon ton seviyesinde tahmin edilmektedir.

Tablo 11: Dünya Çavdar Verileri (Milyon Ton)

	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19*
Üretim	18,24	12,40	13,14	14,43	16,80	15,14	12,67	12,81	12,81	10,91
Tüketim	17,51	13,64	13,66	14,37	16,04	15,03	13,01	12,77	12,74	11,31
Ticaret	0,27	0,36	0,44	0,32	0,33	0,37	0,27	0,19	0,35	0,92
Stok	2,59	1,36	0,84	0,89	1,65	1,76	1,30	1,31	1,48	1,04

Kaynak: IGC 2019 (*) Tahmin

Dünya çavdar üretiminin %80'i AB ülkeleri, Rusya ve Belarus tarafından karşılanmaktadır. 2018/2019 dönemi dünya çavdar üretiminde AB ülkeleri %56, Rusya %18, Belarus ise %7 paya sahiptir. Türkiye, dünya çavdar üretiminin %3'ünü gerçekleştirmektedir.

Tablo 12: Dünya Çavdar Üretimi ve Başlıca Üretici Ülkeler (Bin Ton)

Ülkeler	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19*
AB (28)	9.876	7.734	6.943	8.685	10.427	8.866	7.625	7.242	7.213	6.157
Rusya	4.329	1.636	2.969	2.133	3.360	3.281	2.086	2.544	2.549	1.914
Belarus	1.227	735	801	1082	648	867	753	651	670	720
Çin	700	700	750	650	620	520	572	525	550	565
Ukrayna	954	465	589	676	638	478	391	394	510	400
Türkiye	343	366	366	370	365	300	330	300	320	320
Kanada	281	237	241	337	223	218	226	436	342	226
Diğer	528	527	482	495	522	613	684	718	656	603
Dünya	18.238	12.400	13.141	14.428	16.803	15.143	12.667	12.810	12.810	10.905

Kaynak: IGC 2019 (*)Tahmin

1.1.4.Yulaf

2018/2019 dönemine ait dünya yulaf üretimi, 2017/2018 dönemine göre %7'lik azalışla yaklaşık 22 milyon tona gerilemiştir. Bu değer, son altı sezonun en düşük üretim miktarı olduğu düşünülmektedir. Türkiye'de ise 2018/19 dönemi yulaf üretiminin bir önceki döneme göre %4 artması tahmin edilmektedir.

En büyük yulaf üreticisi ülke AB (28) olup dünya yulaf üretiminin %34'ünü karşılamaktadır. AB'yi %21'lik pay ile Rusya takip etmektedir. 2017/2018 döneminde 24,2 milyon ton olan dünya yulaf tüketiminin ise 2018/2019 döneminde 22,8 milyon tona düşmesi beklenmektedir

Tablo 13: Dünya Yulaf Verileri (Milyon Ton)

	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19*
Üretim	23,4	19,6	22,9	21,2	23,9	22,9	22,3	24,4	23,8	22,2
Tüketim	24,0	20,5	23,1	22,7	23,5	22,0	21,9	25,5	24,2	22,8
Ticaret	2,1	1,9	2,1	2,0	2,2	2,3	2,1	2,1	2,4	2,4
Stok	5,0	4,1	3,9	2,5	2,8	3,7	4,1	3,0	2,6	2,0

Kaynak: IGC 2019 (*)Tahmin

Tablo 14: Dünya Yulaf Üretimi ve Başlıca Üretici Ülkeler (Bin Ton)

Ülkeler	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19*
AB(28)	8.459	7.414	7.886	7.910	8.493	7.905	7.510	8.050	8.107	7.632
Rusya	5.401	3.218	5.334	4.027	4.932	5.274	4.536	4.756	5.456	4.715
Kanada	2.906	2.451	3.158	2.830	3.928	2.977	3.425	3.231	3.733	3.436
ABD	1.162	1.128	1.262	1.121	1.255	1.198	1.300	2.266	1.119	890
Avustralya	1.351	1.178	779	929	938	1.019	1.300	940	717	815
Ukrayna	580	500	740	635	600	500	445	446	490	500
Çin	731	458	505	630	467	610	487	510	481	425
Türkiye	218	204	218	210	235	210	250	225	250	260
Diğer	2.564	3.043	2.966	2.951	2.998	3.210	3.028	3.942	3.420	3.485
Dünya	23.372	19.594	22.848	21.243	23.845	22.903	22.281	24.367	23.773	22.158

Kaynak: IGC 2019 (*)Tahmin

1.1.5. Mısır

Tablo 15: Dünya Mısır Verileri (Milyon Ton)

	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19*
Üretim	833	849	907	901	1.032	1.061	1.024	1.132	1.090	1.118
Tüketim	828	856	886	887	972	1.031	1.001	1.091	1.118	1.145
Ticaret	87	94	99	100	122	125	136	137	152	162
Stok	182	176	197	212	271	302	324	365	338	311

Kaynak: IGC 2019 (*) Tahmin

Dünya mısır üretimi hem ekiliş alanlarındaki genişleme hem de verimdeki yükselişe bağlı olarak 2018/2019 piyasa yılında bir önceki yıla kıyasla %3 artış göstermiştir. Söz konusu artış büyük oranda Arjantin (+%28), Brezilya (+%19) ve Ukrayna'nın (+%50) üretimlerinin artması tahmininden kaynaklanmaktadır.

Tablo 16: Dünya Mısır Üretimi ve Önemli Üretici Ülkeler (Milyon Ton)

Ülkeler	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19*
ABD	332	316	313	273	351	361	346	385	371	366
Çin	173	191	211	230	248	250	265	264	259	257
Brezilya	56	57	73	82	80	85	67	98	81	96
AB	60	58	68	58	64	76	59	63	65	67
Arjantin	23	24	21	32	33	34	40	50	43	55
Ukrayna	10	12	23	21	31	28	23	28	24	36
Hindistan	17	22	22	22	24	24	23	26	29	28
Meksika	20	21	19	22	23	25	26	28	27	27
Kanada	10	12	11	13	14	12	14	14	14	14
Rusya	4	3	7	8	12	11	13	15	13	11
Türkiye	4.3	4.3	4.2	4.6	5.9	6.0	6.4	6.4	5.9	5.7
Diğer	123.7	128.7	134.8	135.4	146.1	149	140.6	154.6	158.1	155.3
Dünya	833	849	907	901	1.032	1.061	1.023	1.132	1.090	1.118

Kaynak: IGC 2019 (*) Tahmin

Mısır, dünyada hububat ürünleri içerisinde ekim alanı bakımından ikinci, üretim ve verimde ise ilk sırada yer almaktadır. Bu sezon mısır üretiminde beklenen artış büyük ölçüde Ukrayna (+%48) ve Arjantin'de (+%95) verimin artması tahminine dayanmaktadır.

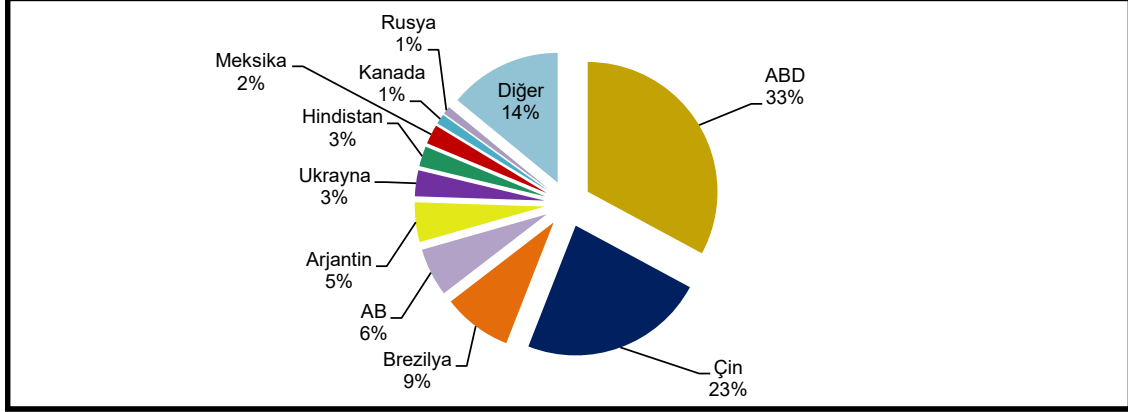
Tablo 17: Ülkeler Bazında Mısır Verimi (Ton/Ha)

Ülkeler	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19*
ABD	10,3	9,6	9,2	7,7	9,9	10,7	10,6	11,0	11,1	11,1
Kanada	8,4	9,8	8,9	9,2	9,6	9,3	10,2	9,8	10,0	9,7
Türkiye	7,2	7,3	7,1	7,4	8,9	9,0	9,3	9,4	9,1	9,2
AB	6,9	7,0	7,3	6,0	6,5	7,9	6,4	7,4	7,9	8,0
Ukrayna	5,0	4,5	6,5	4,8	6,4	6,2	5,7	6,6	5,4	8,0
Uruguay	5,5	3,5	4,3	5,6	4,3	5,8	5,9	7,1	4,4	7,9
Arjantin	5,2	5,2	5,0	2,7	4,7	6,5	5,4	7,3	4,0	7,8
Romanya	7,8	6,4	5,7	6,6	6,8	7,3	7,4	7,6	6,2	7,6
Çin	3,4	4,1	4,0	2,2	3,9	4,5	3,4	4,1	5,9	6,8
Brezilya	5,3	5,5	5,8	5,9	6,0	5,8	5,9	6,0	6,1	6,1
Rusya	4,3	4,2	4,8	5,2	5,1	5,4	4,2	5,6	4,9	5,5
Moldova	2,9	2,2	4,3	4,2	5,0	4,2	4,8	5,5	4,4	4,7
Dünya	5,2	5,1	5,1	4,9	5,4	5,6	5,4	5,8	5,7	5,8

Kaynak: IGC 2019 (*) Tahmin

Dünya mısır verimi 2012 yılında kuraklığın özellikle ABD ve AB mısır verimini düşürmesi ile önemli bir azalış göstermiş, sonraki sezonlarda ise genellikle artmıştır. Son üç sezonda dünya mısır verimi neredeyse aynı seviyededir.

Grafik 3: Dünya Mısır Üretiminde Önemli Ülkeler ve Üretimdeki Payları (%)



Kaynak: IGC 2019

2018/2019 sezonunda üretimlerindeki artış neticesinde Arjantin (+%1), Brezilya (+%1) ve Ukrayna'nın (+%2) dünya üretimindeki payları önceki sezona kıyasla artış gösterirken ABD'nin üretimindeki azalışa bağlı olarak küresel mısır üretimindeki payı önceki sezona kıyasla (-%2) düşmüştür.

Tablo 18: Dünya Mısır Tüketimi ve Önemli Tüketici Ülkeler (Milyon Ton)

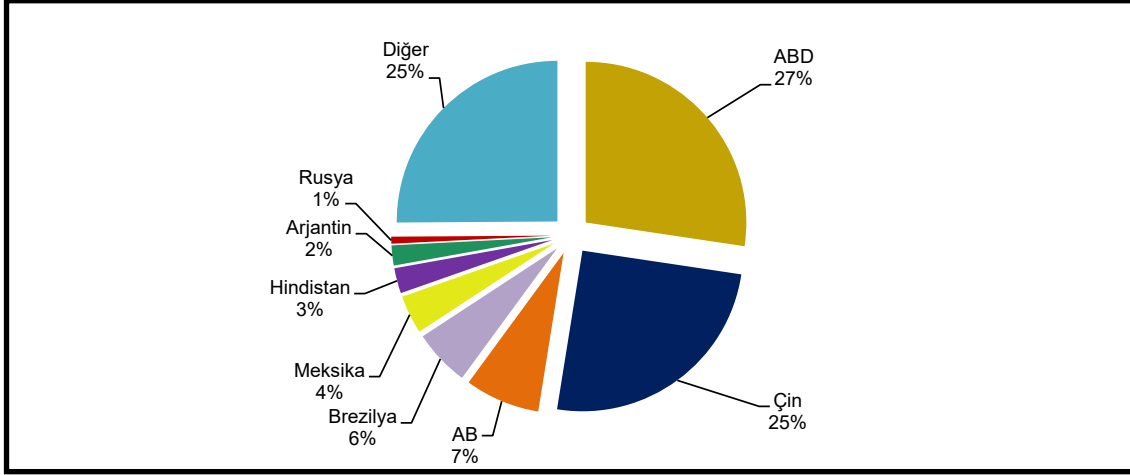
Ülkeler	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19*
ABD	281	285	278	263	293	302	299	313	314	312
Çin	169	180	194	211	220	235	234	262	278	287
AB	63.9	59.5	64.1	68.6	76	81	73	74	79	86
Brezilya	47	49	51	54	55	56	57	62	63	65
Meksika	30	29	29	27	32	35	38	40	43	44
Hindistan	15	18	17	17	20	23	23	25	28	29
Arjantin	6	7	6	12	14	17	17	19	20	23
Mısır	13	13	12	12	13	14	15	15	16	17
Japonya	17	16	15	15	15	15	16	15	16	16
Rusya	4	3	5	6	8	8	9	9	8	8
Türkiye	4.7	4.6	5.0	6.0	6.5	8.0	7.8	8.1	9.3	8.2
Diğer	177.4	191.9	209.9	195.4	219.5	237	212.2	248.9	243.7	249.8
Dünya	828	856	886	887	972	1.031	1.001	1.091	1.118	1.145

Kaynak: IGC 2019 (*) Tahmin

Küresel mısır tüketimi, etanol ve yem talebindeki artışa bağlı olarak son yıllarda rekor seviyelere ulaşmıştır. FAO Gıda Görünüm Raporlarına göre (2013, 2018) son 5 yılda dünya karkas et üretimi (büyükbaş, küçükbaş, kanatlı ve domuz eti) %9, ticarete konu olan et miktarı ise %10 artış göstermiştir. Ayrıca dünyanın en büyük et üreticisi olan Çin'in, ABD ile sürmekte olan ticaret savaşı neticesinde tedarik sıkıntısı çektiği soya fasulyesine yönelik talebini mısırla ikame etmesi ve DDGS üretim tesislerinde giderek artan üretimi için devasa mısır stoklarını kullanması dünya mısır tüketiminin artmasında önemli bir rol oynamaktadır.

Bununla birlikte cari sezonda mısır ikame yem hammaddeleri olan buğday ve arpa üretim miktarlarındaki azalış ve ikame ürün fiyatlarındaki artış tüketim talebini mısır lehine arttırmıştır. Dünya genelinde son 5 yılda mısırın gıda olarak kullanımı %13, endüstriyel amaçlarla tüketimi %22, yem üretimindeki payı ise %36 oranında artış göstermiştir.

Grafik 4: Dünya Mısır Tüketimi ve Önemli Tüketici Ülkelerin Payları (%)



Kaynak: IGC 2019

Tablo 19: Ülkeler Bazında Dünya Mısır Stokları (Milyon Ton)

Ülkeler	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19*
Çin	90,2	101,8	124,6	145,8	177,2	197,7	232,4	236,0	220,8	195,9
ABD	43,4	28,6	25,1	20,9	31,3	44,0	44,1	58,3	54,4	52,1
Arjantin	1,3	2,0	0,5	1,8	4,1	2,3	3,2	7,9	8,7	10,3
AB	-	-	-	-	6,6	7,3	5,6	7,0	8,0	9,0
Brezilya	5,6	6,6	5,1	8,5	13,9	8,4	7,8	12,9	6,0	7,4
Meksika	1,4	1,1	1,3	1,0	2,7	4,0	4,7	4,9	4,4	3,2
G.Afrika	2,5	1,1	1,5	0,8	2,2	2,5	1,2	3,7	3,2	2,0
Kanada	1,8	1,3	1,4	1,5	1,6	1,4	2,2	1,9	2,0	1,8
Mısır	1,9	1,3	1,6	1,3	2,3	2,3	2,3	1,8	1,6	1,6
Vietnam	0,6	0,6	0,6	0,6	0,7	0,9	1,3	1,1	1,1	1,3
Hindistan	0,6	0,6	0,6	0,7	1,5	2,1	1,2	1,8	2,0	1,3
Ukrayna	0,7	1,1	1,1	1,3	2,6	2,5	1,5	1,3	1,1	1,1
Türkiye	0,5	0,6	0,5	0,5	0,9	1,0	1,0	0,7	0,7	0,5
Diğer	31,5	29,3	33,1	27,3	23,4	25,6	15,5	25,7	24	23,5
Dünya	182	176	197	212	271	302	324	365	338	311

Kaynak: IGC 2019 (*) Tahmin

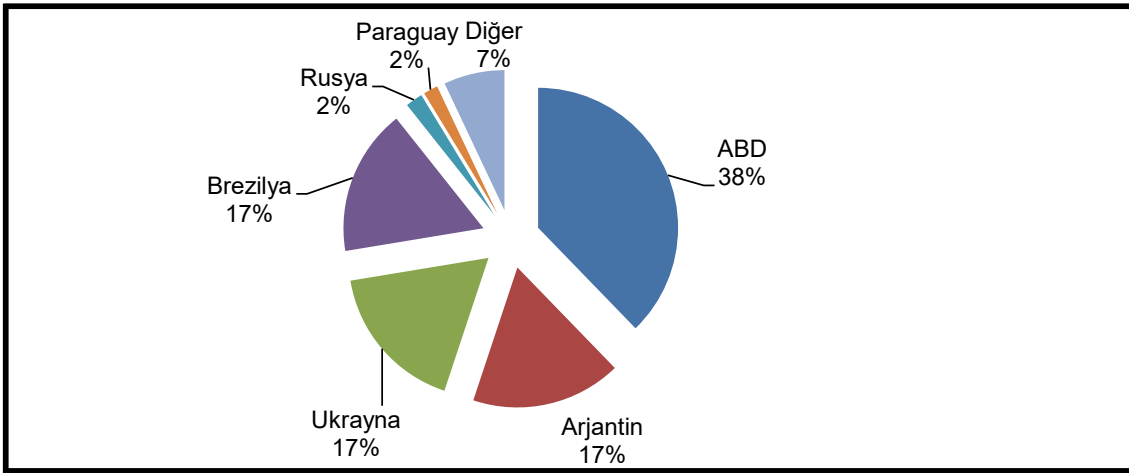
Dünya genelindeki kapanış stokları arzadaki yükseliş neticesinde son yıllarda düzenli olarak artmıştır. Buna karşın 2016/2017 sezonundaki rekor mısır üretiminin ardından geçtiğimiz sezon önemli ihracatçı ülkeler olan Brezilya, Arjantin ve Ukrayna üretim ve stoklarındaki azalış, buna ek olarak tüketimin son yıllardaki düzenli artışı kapanış stoklarının son iki sezonda düşmesine sebep olmuştur. Cari sezonda kapanış stokları geçen sezona kıyasla %8 oranında düşüş göstermiştir. Kapanış stoklarındaki azalışta Çin'in stoklarını eritme çabaları önemli bir etkidir.

Tablo 20: Ülkeler Bazında Dünya Mısır İhracatı (Bin Ton)

Ülkeler	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19*
ABD	50,7	48,0	42,7	20,0	42,8	47,2	45,8	61,6	57,6	60,9
Arjantin	13,4	15,7	16,1	21,6	12,0	19,8	18,6	22,7	25,5	28,0
Ukrayna	5,3	5,1	13,6	13,6	19,9	18,2	17,3	20,6	17,8	27,9
Brezilya	6,4	11,5	8,5	26,4	23,5	20,6	35,9	12,8	31,2	27,3
Rusya	0,4	0,1	1,8	1,9	4,1	2,9	4,7	5,2	5,9	3,2
Paraguay	1,4	1,4	1,9	2,5	2,9	2,5	3,3	1,8	2,0	2,7
AB	1,4	1,0	3,0	1,5	2,8	3,7	2,0	2,3	1,6	2,1
Sırbistan	1,4	1,9	2,2	0,8	1,6	3,0	1,5	2,4	0,8	2,1
Diğer	6,8	9,5	9,5	11,3	12,1	7,2	7,2	8	10	6,9
Dünya	87,2	94,2	99,3	99,6	121,7	125,1	136,3	137,4	152,4	161,9

Kaynak: IGC 2019 (*)Tahmin

2009/10 döneminde 87 milyon ton olan küresel mısır ihracatı her yıl düzenli olarak artmıştır. Bu sezon tüketim talebindeki artışa bağlı olarak ihracatın yeni bir rekor seviyesine yükselmesi beklenmektedir.

Grafik 5: Dünyada Mısır İhracatı Yapan Başlıca Ülkeler ve Payları (%)

Kaynak: IGC 2019

Güney Amerika'nın majör ihracatçı ülkelerinden Arjantin'in 2018/2019 sezonu dünya mısır ticaretindeki payının üretimdeki artışa (%28) bağlı olarak %1 oranında yükseleceği tahmin edilmektedir. Ancak Brezilya'nın üretiminde beklenen artışa rağmen bu sezon Çin'in yüksek soya talebi sebebiyle artan soya fiyatları neticesinde ihracat kapasitesi soya lehine kullanılmış ve mısır ihracatı geri planda kalmıştır. Buna bağlı olarak Brezilya'nın dünya mısır ihracatındaki payının %4 azalış göstermesi tahmin edilmektedir. ABD'nin ihracat payının ise aynı kalması beklenmektedir.

Karadeniz Bölgesi'nde dünyanın 3'üncü büyük mısır ihracatçısı olan Ukrayna'nın bu sezon üretimindeki muazzam artışa (%50) bağlı olarak ihracat payını %6 oranında arttırması beklenmektedir. Bunun tersine ülkemiz mısır ithalatında bundan önceki yıllarda birinci sırada yer alan Rusya'nın dünya ticaretindeki payı, üretim miktarındaki azalış ve Ukrayna'nın cazip fiyatlarıyla rekabet etmenin güçlüğü neticesinde %2 oranında gerilemiştir.

1.1.6 Çeltik – Pirinç

Tablo 21: Dünya Çeltik – Pirinç Durumu

Yıllar	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19*
Ekiliş	156	158	160	160	162	161	159	162	162	161
Çeltik Üretim	656	672	698	707	716	717	703	733	733	733
Çeltik Verim	4,2	4,3	4,4	4,4	4,4	4,4	4,4	4,5	4,5	4,6
Pirinç Üretim	440	451	470	477	481	483	478	491	494	500
Pirinç Tüketim	436	445	458	467	480	478	473	485	486	492
Pirinç Ticaret	32	36	39	38	43	42	40	47	46	47
Pirinç Stok	97	103	115	124	125	131	136	142	150	158

Kaynak: IGC 2019 (*)Tahmin

Not: Çeltik Ekiliş (milyon hektar), Üretim (milyon ton) ve Verimi (Ton/Ha) USDA verisidir.

Dünya pirinç üretimi 2018/2019 döneminde bir önceki yıla göre 6 milyon ton artarak 500 milyon ton seviyesine ulaşmıştır. Çin'in ekiliş alanlarındaki azalış verimdeki artışla telafi edilmiştir. 2018/2019'da üretim Hindistan, Bangladeş, Vietnam, Tayland ve ABD'de artarken Brezilya, Pakistan, Mısır ve Avustralya'da azalacaktır.

2018/2019 sezonunda ortalama çeltik verimliliği 4,6 Ton/Ha ile 10 yıl öncesine göre yaklaşık %9 yüksektir.

Dünya pirinç tüketimi önceki sezona göre 6 milyon ton artarak 492 milyon ton seviyesinde gerçekleşmiştir. Üretimin tüketimi 8 milyon ton aşması stoklara da yansiyarak tüketimin 158 milyon ton seviyesine ulaşmasını sağlamıştır.

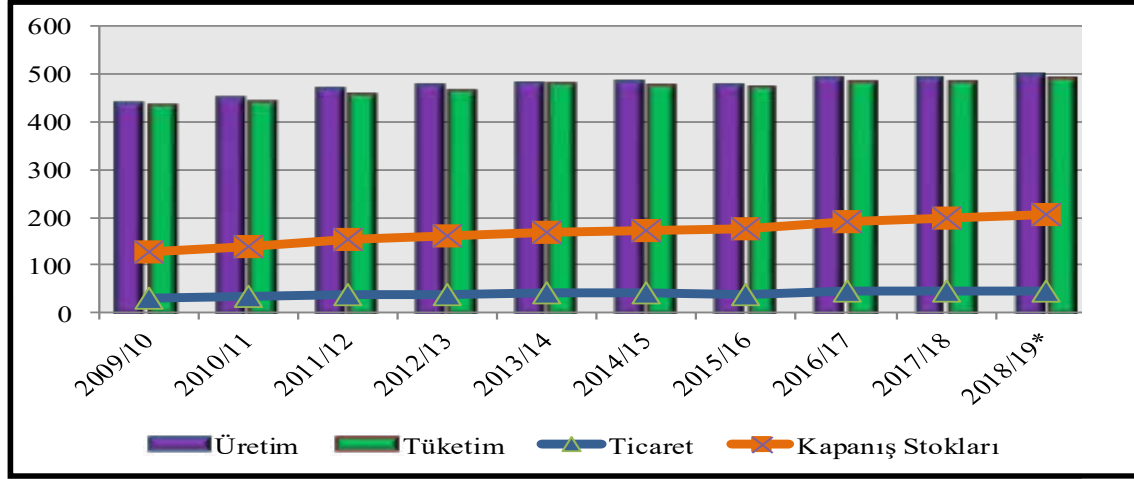
Tablo 22: Ülkeler Bazında Dünya Pirinç Üretimi (Milyon Ton)

Ülkeler	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19*
Çin	136,6	138	142	145	144	147	149	148	149	148
Hindistan	89,1	96	105	105	107	106	104	110	113	116
Endonezya	36,4	36	36	37	36	36	36	37	37	38
Bangladeş	31	32	34	34	34	35	35	35	33	35
Vietnam	25,3	26	28	28	29	29	29	28	28	29
Tayland	20,3	20	20	20	20	19	16	19	20	20
Myanmar	11,6	11	11	12	12	13	12	12	13	13
Filipinler	10,1	11	11	12	12	12	11	12	13	13
Japonya	7,7	8	8	8	8	8	8	8	8	7
Pakistan	6,8	5	7	6	7	7	7	7	7	7
Brezilya	7,9	9	8	8	8	8	7	8	8	7
ABD	7,1	8	6	6	6	7	6	7	6	7
Diğer	50	52	54	57	57	58	58	61	60	60
Dünya	440	451	470	477	481	483	478	491	494	500

Kaynak: IGC 2019 (*)Tahmin

Geleneksel beslenme alışkanlıkları, iklimin uygunluğu ve nüfus büyüklükleri nedeniyle toplam pirinç üretim ve tüketiminin yarısından fazlasını Asya gerçekleştirmektedir. Dünya nüfusunun %60'ı Asya'da yaşamakta, pirinç ekim alanlarının %88'i (142 milyon hektar) Asya'da bulunmakta ve pirinç üretiminin yaklaşık %90'ı (443 milyon ton) Asya'da yapılmaktadır.

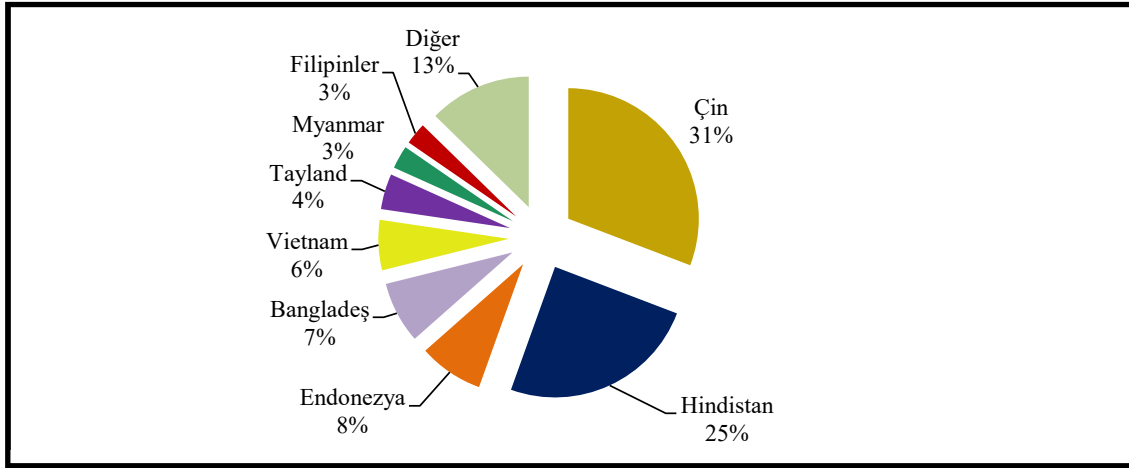
Grafik 6: Dünya Pirinç Denge Tablosu (Milyon Ton)



Kaynak: IGC 2019 (*)Tahmin

2018/2019 sezonunda dünya pirinç üretim miktarı, ekim alanları ve verimdeki artışa bağlı olarak 6 milyon ton yükselmiştir. Pirinç ticareti ithalatçı ülkelerin üretimlerindeki artış ile çok fazla değişmemiş ve bu durum stokların artmasına yardımcı olmuştur.

Grafik 7: Dünya Pirinç Üretiminde Önemli Ülkeler ve Üretimdeki Payları (%)



Kaynak: IGC 2019

2018/19 dönemi dünya pirinç üretiminde 1'inci sırada Çin, 2'nci sırada Hindistan yer almaktadır. Bu iki ülke küresel üretimin yarısını karşılamaktadır.

Tablo 23: Ülkeler Bazında Dünya Pirinç Tüketimi (Milyon Ton)

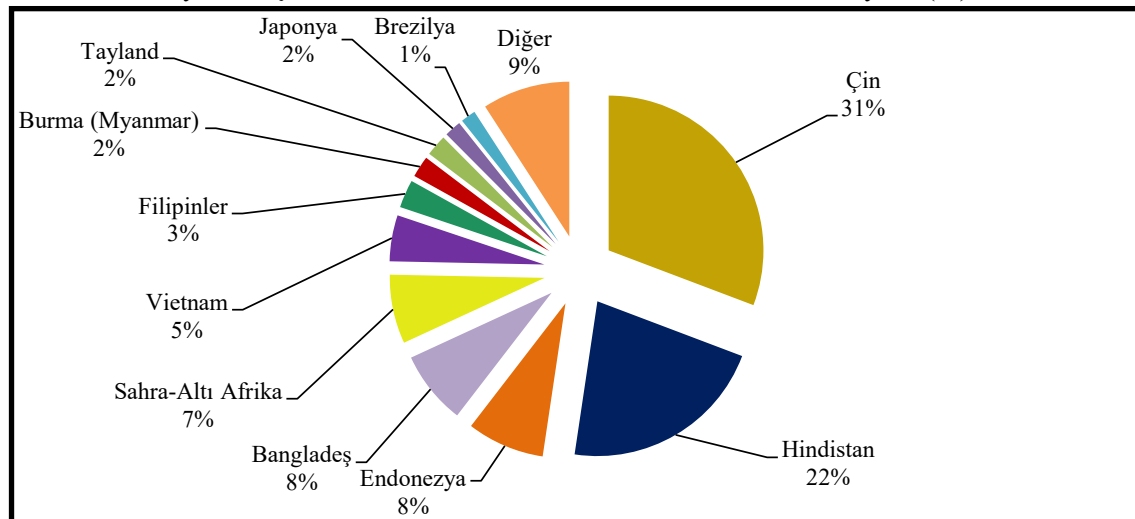
Ülkeler	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19*
Çin	134	135	140	142	144	143	143	143	144	145
Hindistan	86	91	92	94	99	97	95	97	99	101
Endonezya	38	38	38	38	38	37	38	38	38	38
Bangladeş	31	32	34	34	35	35	35	35	35	35
Sahra-Altı Afrika	20	23	25	26	27	27	28	31	32	33
Vietnam	19	19	19	21	23	24	23	22	22	23
Filipinler	12	12	13	12	14	13	13	13	13	14
Burma (Myanmar)	11	10	10	11	11	11	11	10	10	10
Tayland	10	10	11	11	11	10	9	12	11	10
Japonya	8	8	8	8	8	8	9	9	8	8
Brezilya	8	8	8	9	8	8	8	8	8	8
Nijerya	5	5	6	6	6	6	6	7	7	7
Kamboçya	3	4	4	4	4	4	4	4	4	5
Güney Kore	5	5	5	5	5	5	5	4	4	4
ABD	4	4	3	4	4	4	4	4	4	4
Mısır	4	3	5	4	5	4	4	4	4	4
Türkiye	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Diğer	37	36	37	40	40	41	39	44	40	41
Dünya	436	444	459	470	483	478	475	486	484	491

Kaynak: IGC 2019 (*) Tahmin

Üretimin 8 milyon ton altında 492 milyon ton seviyesinde gerçekleşen tüketimin %67'sini Çin, Hindistan ve Sahra-Altı Afrika ülkelerinde gerçekleştirmiştir.

2018/2019 dönemi küresel pirinç tüketimi önceki sezona göre Sahra-altı Afrika'da %6, Kamboçya'da %4, Filipinler'de %3, Nijerya'da %3 ve Hindistan'da %2 artarken Tayland'da %5 ve Brezilya'da %3 azalmıştır.

Tüketimi büyüten ana etmen nüfus artışıyken tüketimin azaldığı ve çoğu gelişmekte olan devletlerde artan refah sonucu değişen tüketim alışkanlıkları da etkili olmaktadır.

Grafik 8: Dünya Pirinç Tüketiminde Önemli Ülkeler ve Tüketimdeki Payları (%)

Kaynak: IGC 2019

Tablo 24: Önemli Üretici Ülkelerdeki Çeltik Ekili Alan (Bin Ha)

Ülkeler	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19*
Hindistan	41,9	42,9	44,0	42,8	44,1	44,1	43,5	42,9	43,3	43,4
Çin	29,7	29,9	30,1	30,1	30,3	30,3	30,2	30,2	30,2	30,1
Endonezya	12,1	12,1	12,1	12,2	12,1	11,9	12,1	12,2	12,2	12,3
Bangladeş	11,6	11,7	11,7	11,7	11,8	11,8	11,8	11,7	11,3	11,7
Tayland	10,9	10,7	11,0	10,9	10,8	10,3	9,5	10,2	10,7	10,4
Vietnam	7,4	7,6	7,7	7,9	7,8	7,8	7,9	7,8	7,7	7,6
Myanmar	7,0	7,0	7,0	7,0	7,1	7,0	6,9	7,0	7,0	7,1
Filipinler	4,4	4,5	4,6	4,7	4,8	4,7	4,5	4,7	4,8	4,9
Nijerya	1,8	2,4	2,3	2,9	2,9	3,1	3,1	3,2	3,2	3,6
Kamboçya	2,7	2,8	2,8	3,0	3,0	3,0	3,0	3,1	3,1	3,2
Pakistan	2,8	2,3	2,7	2,4	2,8	2,9	2,7	2,7	2,7	2,6
Brezilya	2,8	2,8	2,4	2,4	2,4	2,3	2,0	2,0	1,9	1,8
Türkiye	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Diğer	20,5	21,2	21,2	21,5	21,5	21,6	22,1	22,6	22,4	22,6
Dünya	155,808	158,098	159,939	159,795	161,990	161,299	159,028	162,086	162,300	161,467

Kaynak: IGC 2019 (*) Tahmin

Tablo 25: Ülkeler Bazında Dünya Pirinç İthalatı (Milyon Ton)

Ülkeler	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19*
Sahra-Altı Afrika	9,2	11,1	13,5	15,5	15,3	13,7	15,0	17,4	16,5	17,8
Çin	0,4	0,6	2,9	3,5	3,7	4,4	4,6	5,7	4,5	4,4
Benin	0,6	0,4	1,0	2,6	1,9	1,5	2,2	2,8	2,4	2,7
Nijerya	2,1	2,5	3,3	2,6	3,3	2,1	2,0	2,4	2,1	2,3
AB	1,0	1,4	1,5	1,6	1,7	1,7	2,0	1,7	1,7	1,8
Suudi Arabistan	1,1	1,1	1,2	1,3	1,4	1,6	1,3	1,2	1,3	1,4
Irak	1,2	1,1	1,4	1,3	1,1	1,0	0,9	1,0	1,2	1,3
İran	1,2	1,4	1,6	2,2	1,6	1,3	1,1	1,4	1,3	1,2
BAE	1,2	1,3	0,9	0,7	0,8	1,1	1,2	1,1	1,1	1,2
Filipinler	2,4	1,2	1,3	0,4	1,1	1,8	1,2	1,0	1,1	2,3
Diğer	11,2	13,8	10,5	6,1	10,9	11,8	8,3	11,6	13,3	10,2
Dünya	31,6	35,9	39,1	37,8	42,8	42	39,8	47,3	46,5	46,6

Kaynak: IGC 2019 (*) Tahmin

2018/2019 sezonunda Filipinler'in (%52), Benin'in (%11) ve Nijerya'nın (%9) ithalatı bir önceki yıla göre artarken İran'ın (-%8) ve Çin'in (-%2) ithalatı azalmıştır.

Son 10 yılda Çin (%1.122), Benin (%350), Sahra-altı Afrika (%93), AB (%77) ve Suudi Arabistan (%24) ithalatını en çok artıran ülkelerdir. Filipinler ise son 10 yılda yurt içi üretiminin artırması sayesinde ithalatını %2 azaltmıştır.

Tablo 26: Ülkeler Bazında Dünya Pirinç İhracatı (Milyon Ton)

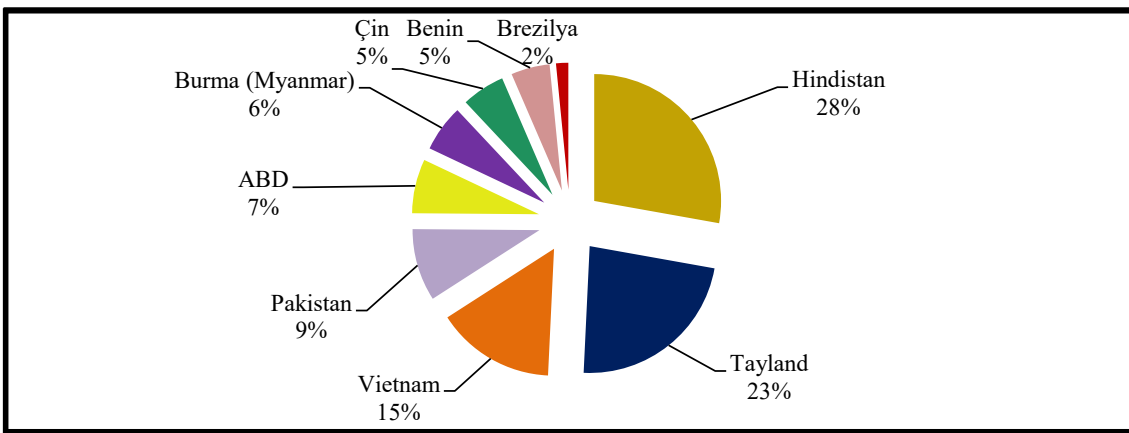
Ülkeler	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18	2018/19*
Hindistan	2,0	2,8	10,2	10,8	10,5	11,8	10,2	11,6	11,9	12,1
Tayland	8,9	10,7	6,7	6,6	10,9	9,8	9,9	11,6	11,1	10,0
Vietnam	6,7	7,1	8,0	6,6	6,4	6,6	5,2	6,1	6,4	6,6
Pakistan	4,1	3,3	3,5	3,6	3,8	3,9	4,3	3,6	4,0	4,0
ABD	3,5	3,5	3,2	3,4	2,9	3,3	3,4	3,8	2,8	3,0
Burma (Myamar)	0,5	0,7	0,9	0,9	1,1	1,5	1,4	3,0	2,4	2,6
Çin	0,6	0,5	0,3	0,5	0,4	0,3	0,4	1,2	2,1	2,4
Benin	0,6	0,2	0,8	2,4	1,7	1,3	2,0	2,4	2,0	2,2
Kamboçya	0,8	0,8	0,9	1,0	0,9	1,1	1,0	1,2	1,2	1,1
Uruguay	0,8	1,0	0,9	0,9	0,9	0,7	1,0	1,0	0,8	0,8
Paraguay	0,1	0,2	0,3	0,4	0,4	0,4	0,6	0,5	0,7	0,7
Brezilya	0,5	1,5	1,0	0,8	0,8	0,9	0,5	0,8	1,1	0,7
Diğer	2,6	3,7	2,5	0,0	1,9	0,4	0,0	0,6	0,2	0,5
Dünya	31,5	35,9	39,0	37,8	42,7	41,9	39,8	47,3	46,4	46,6

Kaynak: IGC 2019 (*) Tahmin

Pirinç ticareti 2018/2019'da önceki yılın çok az üstünde kalsa da son 10 yılda %48 büyümüştür. Özellikle Hindistan, ihracatını son 10 yılda %509 artırırken, Myanmar %382 artırarak küresel ticarete önemlerini artırmışlardır.

2018/2019 sezonunda ihracatını önceki yıla göre en çok artıran ülke %17 ile Çin olmuştur. Onu %10 ile ABD, %9 ile Pakistan ve %8 ile Benin takip etmektedir.

2018/2019'da üretimindeki düşüşün etkisiyle Brezilya'nın ihracatı önceki yıla göre %40 küçülürken Tayland %10 ve Kamboçya %9 gerilemiştir.

Grafik 9: Dünya Pirinç İhracatında Önemli Ülkeler İhracattaki Payları (%)

Kaynak: IGC 2019

2018/2019 döneminde dünya pirinç ihracatının %28'ini Hindistan, %23'ünü Tayland, %15'ini ise Vietnam gerçekleştirmiştir.



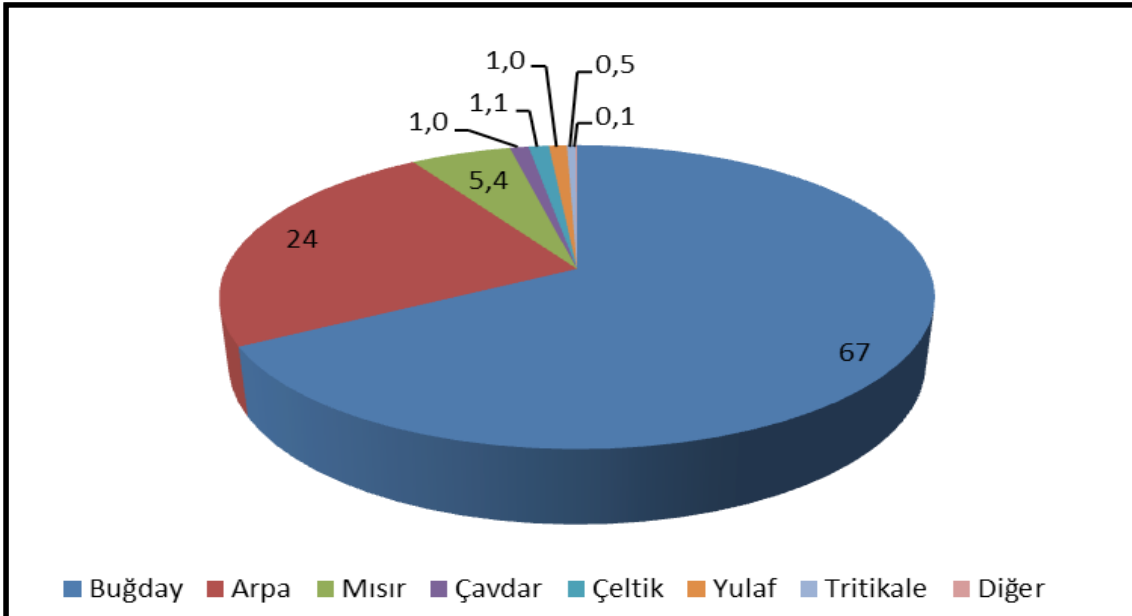
Ülkemiz, geniş bir ürün yelpazesine imkân veren iklim ve ekolojik özellikleri nedeniyle tarımsal üretim açısından avantajlı bir ülkedir ve kendine yeterlilik açısından iyi durumdadır. Üstelik toplam istihdamın %17,3'ü tarım sektöründe yer almaktadır.

Dünya'nın en önemli un ihracatçı ülkelerinden biri Türkiye'dir. Bu yüzden iç tüketimin yanı sıra sektördeki en önemli hububat talebi un fabrikalarından gelmektedir. Ayrıca yem sanayi ve ihracata konu olan beyaz et sektörünün de hububat talebi olmaktadır.

2.1. Hububat

Ülkemiz yüzölçümünün %29,6'sı (23,2 milyon hektar) tarım yapılabilir özelliktedir. Tarım alanlarımızın nadas alanları hariç %66,4'ü (15,4 milyon hektar) tarla ziraatına ayrılmıştır. Bu alanın da yaklaşık %71'inde (10,96 milyon hektar) hububat ekilmektedir. Hububat ekim alanı içerisinde %67'lik payla ilk sırada buğday, %24'lük payla ikinci sırada arpa ve %5'lik payla üçüncü sırada mısır yer almaktadır. Bu ürünleri sırasıyla; çavdar, çeltik, yulaf ve tritikale izlemektedir.

Grafik 10: Türkiye Tahıl Ekim Alanları (%)

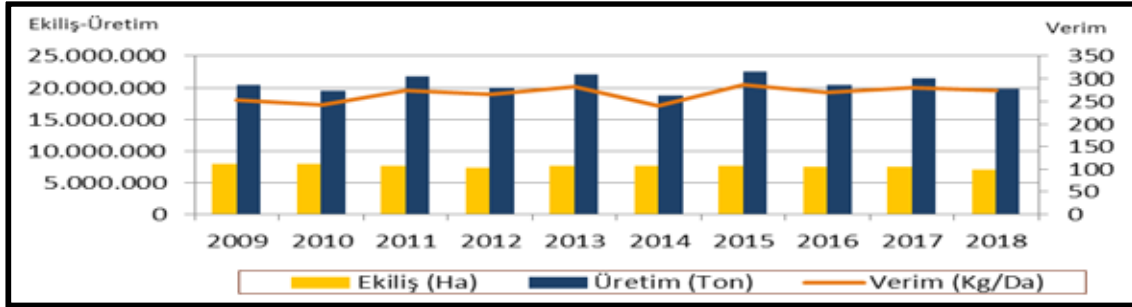


Kaynak: TÜİK 2019

2.1.1. Buğday

Buğday üretimi, ülkemizin her bölgesinde yapılmaktadır. Bu nedenle buğday, tarla ürünleri içerisinde ekiliş alanı ve üretim miktarı bakımından ilk sırayı almaktadır. Son 20 yılda buğday ekim alanları 7,3-9,4 milyon hektar arasında, üretimi ise 17,2-22,6 milyon ton arasında değişmiştir. Ülkemizde artan nüfusa paralel olarak buğday talebi de artmaktadır. Ekmek, bulgur, makarna, ırmik, bisküvi, nişasta ve diğer buğdaya dayalı unlu mamuller tüketimi dikkate alındığında buğday tüketimimiz 18-19 milyon ton seviyelerindedir.

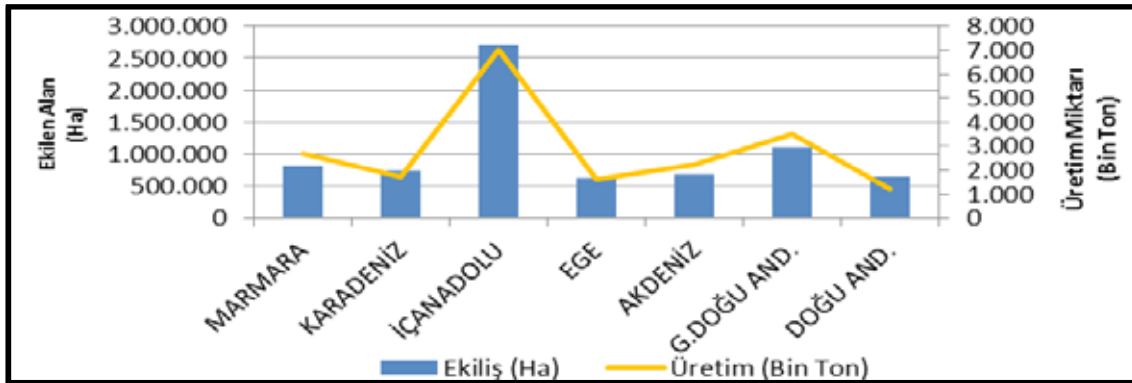
Grafik 11: Türkiye Buğday Üretimi, Ekim Alanı ve Verimi



Kaynak: TÜİK 2019

Ülkemizde buğday genellikle kuru tarım arazilerinde üretilmektedir. Türkiye 2018 yılı buğday ekim alanları incelendiğinde buğday ekili alanların %77'si kuru, %23'ü sulu alanlar olduğu görülmektedir. Dolayısıyla ülkemiz buğday üretimi yağış miktarı ile doğrudan ilişkilidir. Nitekim TÜİK verilerine göre 2015 yılında buğday üretimimiz 22,6 milyon ton olarak gerçekleşmiş iken 2018 Nisan ayında yaşanan aşırı kuraklık nedeniyle 2018 yılı buğday üretimimiz 20 milyon ton olarak gerçekleşmiştir. Son on yıllık buğday üretimimiz ise 19,0-22,6 milyon ton aralığında gerçekleşmiştir(Grafik 11).

Grafik 12: 2018 Yılı Bölgeler Bazında Buğday Üretimi ve Ekim Alanı



Kaynak: TÜİK 2019

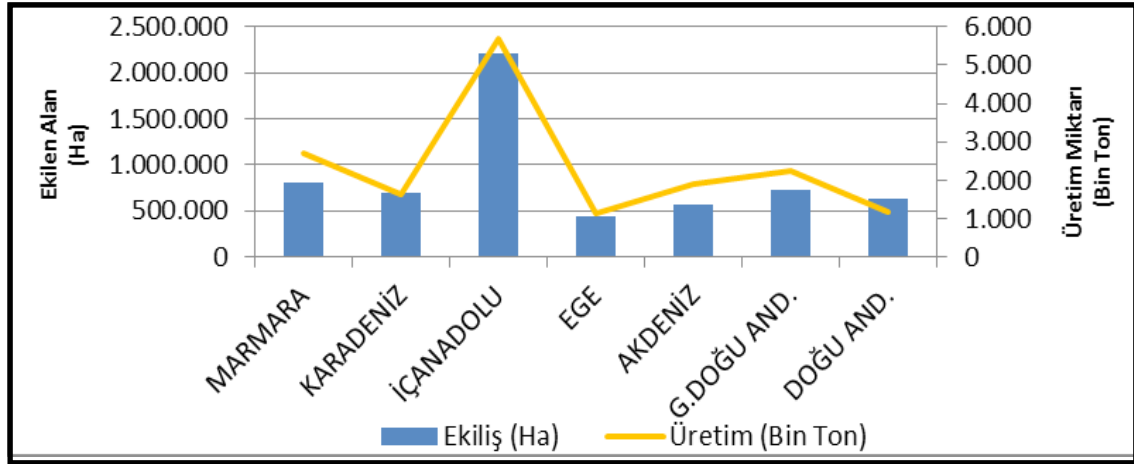


Tablo 27: 2018 Yılı Bölgeler Bazında Buğday Üretimi (Bin Ton)

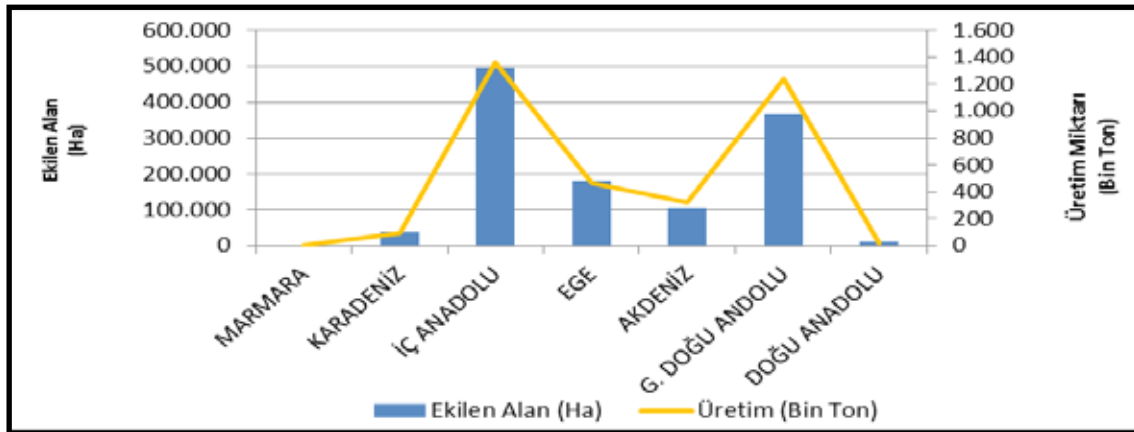
Bölge Adı	Ekmeklik Buğday		Makarnalık Buğday	
	Miktar	%	Miktar	%
Marmara	2.706	16,4	1	0,0
Karadeniz	1.146	6,9	467	13,3
İç Anadolu	5.680	34,4	1.362	38,9
Ege	1.890	11,5	321	9,2
Akdeniz	1.190	7,2	20	0,6
Güneydoğu Anadolu	2.241	13,6	1.237	35,4
Doğu Anadolu	1.647	10,0	92	2,6
Toplam	16.500	100	3.500	100

Kaynak: TÜİK 2019

Ülkemizde buğday, her bölgede yetiştirilebilmekle birlikte özellikle İç Anadolu Bölgesi'nde yaygın olarak üretilmektedir. Nitekim 2018 yılı ekmeklik buğday üretiminde %34'lük pay ile ilk sırada İç Anadolu Bölgesi yer almaktadır. Bunu %16 ile Marmara Bölgesi ve %14 ile Güneydoğu Anadolu Bölgesi izlemektedir. Üretimde en az pay %7 ile Karadeniz ve Akdeniz Bölgelerine aittir. Makarnalık buğday üretiminde ise ilk iki sırayı İç Anadolu (%39) ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri (%35) almaktadır (Tablo 27, Grafik 12, 13, 14).

Grafik 13: 2018 Yılı Bölgeler Bazında Ekmeklik Buğday Üretimi ve Ekim Alanı

Kaynak: TÜİK 2019

Grafik 14: 2018 Yılı Bölgeler Bazında Makarnalık Buğday Üretimi ve Ekim Alanı

Kaynak: TÜİK 2019

Buğday üretimi konusunda kendine yeterliliği yüksek düzeyde olan ülkemizin TÜİK verilerine göre 2017/2018 dönemi yeterlilik derecesi %111,7'dir.

Tablo 28: Türkiye'nin Buğday (Durum Buğday Dâhil) İthalat ve İhracat Miktarları

Yıllar	İthalat			İhracat		
	Miktar (Ton)	Değer (Bin \$)	Ort. Fiyat (\$/Ton)	Miktar (Ton)	Değer (Bin \$)	Ort. Fiyat (\$/Ton)
2009	3.392.692	901.858	266	301.457	60.692	201
2010	2.554.189	655.044	256	1.171.002	200.848	172
2011	4.754.682	1.623.089	341	5.233	2.580	493
2012	3.719.174	1.125.977	303	116.079	34.248	295
2013	4.053.001	1.289.235	318	275.132	79.317	288
2014	5.285.243	1.545.853	292	68.572	35.356	516
2015	4.349.820	1.103.420	254	68.798	32.394	471
2016	4.225.784	892.409	211	26.503	11.439	432
2017	4.990.864	1.043.330	209	42.014	14.828	353
2018	5.781.704	1.289.386	223	69.989	24.034	343

Kaynak: TÜİK 2019

Buğday üretimi konusunda kendine yeterliliği oldukça yüksek düzeyde olan ülkemizin TÜİK verilerine göre 2018/2019 dönemi yeterlilik derecesi %111,7'dir. Ancak bazı yıllar olumsuz iklim koşullarına bağlı olarak üretim ve kalitede yaşanan sorunlardan dolayı talep karşılanamamakta ve ithalat yapılmaktadır. Ülkemiz tarafından buğday ithalatı yapılmasının ve ithalatın yıllar içerisinde artış göstermesinin en önemli sebebi, buğdaya dayalı mamul madde (un, makarna, bisküvi, irmik, bulgur vb) ihracatının giderek artmasıdır. Ülkemizin 2002 yılı buğday ithalatı yaklaşık 1 milyon 117 bin ton olarak gerçekleşmiştir. 2018 yılında ise buğday ithalat miktarı yaklaşık 5 milyon 782 bin ton olarak gerçekleşmiştir (Tablo 28).

Ülkemizde son dönemde buğday ithalatının büyük çoğunluğu navlun ve rekabetçi fiyat avantajına bağlı olarak Rusya Federasyonu, yüksek protein nedeniyle de Litvanya, Almanya ve Letonya'dan yapılmaktadır.

Ülkemiz buğday üretiminde arz fazlası olduğu dönemlerde ihracat da yapılmaktadır. Ülkemizin 2010 yılı buğday ihracat miktarı, 1 milyon 171 bin ton ile son dönemin en yüksek seviyesidir. 2018 yılı buğday ihracatı ise 69 bin 989 ton olarak gerçekleşmiştir (Tablo 28).

Tablo 29: Türkiye'nin Makarnalık (Durum) Buğday İthalat ve İhracat Miktarları

Yıllar	İthalat			İhracat		
	Miktar (Ton)	Değer (Bin \$)	Ort. Fiyat (\$/Ton)	Miktar (Ton)	Değer (Bin \$)	Ort. Fiyat (\$/Ton)
2009	111.342	48.694	437	100.335	28.573	285
2010	80.632	25.373	315	345.345	63.085	183
2011	24.440	9.465	387	1.883	814	432
2012	217.583	83.425	383	43	32	748
2013	588.539	228.563	388	135	102	755
2014	592.852	214.257	361	32.134	17.522	545
2015	463.989	187.016	403	48.077	22.487	468
2016	756.361	203.583	269	16.982	6.060	357
2017	419.094	103.681	247	10.845	4.274	394
2018	405.291	103.804	256	23.633	8.193	347

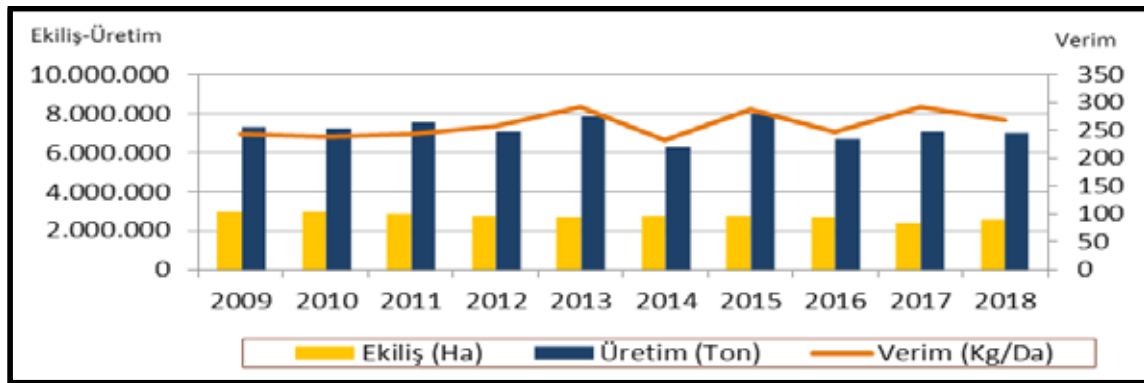
Kaynak: TÜİK 2018

Ülkemizin 2009–2018 yılları makarnalık buğday ithalat ve ihracat verilerine ilişkin bilgiler Tablo 29’da yer almaktadır. Makarnalık buğday ithalatının yıllar içerisinde artmasında ülkemiz mamul madde ihracatındaki artış önemli rol oynamaktadır. Ülkemizin makarnalık buğday ithalatı 2018 yılında 405 bin ton olmuştur. Makarnalık buğday ihracatı ise en yüksek 345 bin ton olarak 2010 yılında gerçekleşmiştir. Ülkemizin 2018 yılı makarnalık buğday ihracatı yaklaşık 24 bin tondur.

2.1.2. Arpa

Ülkemizde her bölgede üretimi yapılan arpa, tarla ürünleri içerisinde ekiliş alanı ve üretim miktarı bakımından buğdaydan sonra ikinci sırada yer almaktadır. Son 10 yıla bakıldığında arpa ekim alanlarının 2,4–3,0 milyon hektar ve üretim miktarının 6,3-8 milyon ton arasında değiştiği görülmektedir (Grafik 15).

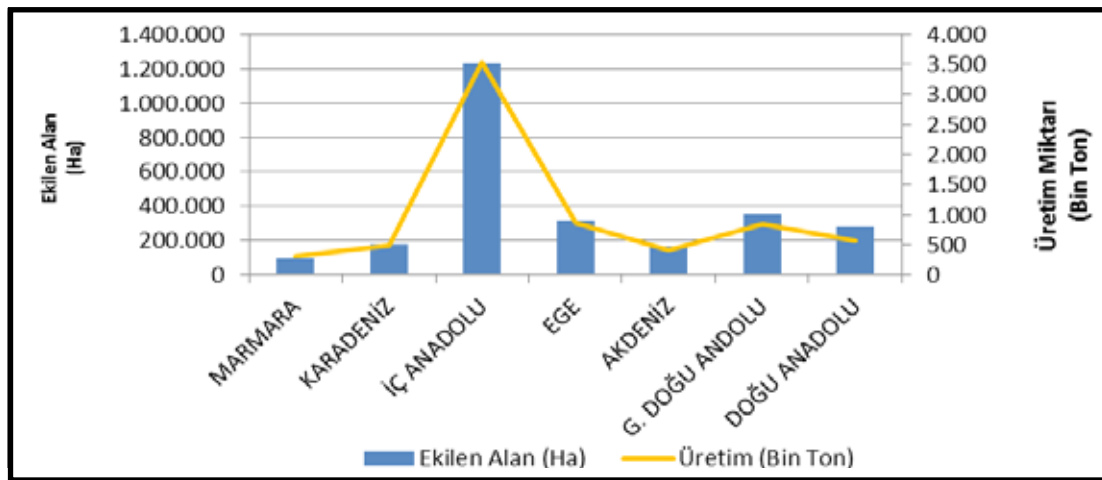
Grafik 15: Türkiye Arpa Üretimi, Ekim Alanı ve Verimi



Kaynak: TÜİK 2019

Türkiye’nin tüm bölgelerinde yetiştirilmekle birlikte özellikle İç Anadolu, Güneydoğu ve Ege Bölgeleri arpa üretiminde önemli bölgelerdir.

Grafik 16: 2018 Yılı Bölgeler Bazında Arpa Üretimi ve Ekim Alanı



Kaynak: TÜİK 2019

Tablo 30: Türkiye'nin Arpa İthalat ve İhracat Miktarları

Yıllar	İthalat			İhracat		
	Miktar (Ton)	Değer (Bin \$)	Ort. Fiyat (\$/Ton)	Miktar (Ton)	Değer (Bin \$)	Ort. Fiyat (\$/Ton)
2009	91.649	27.770	303	301.316	42.155	140
2010	57.076	11.933	209	500.136	74.816	150
2011	36.132	13.693	379	3.221	1.047	325
2012	76.319	26.706	350	100.771	26.415	262
2013	256.812	85.782	334	110	54	491
2014	675.994	164.189	243	13.998	6.412	458
2015	199.597	48.081	241	134	55	411
2016	39.994	9.807	245	5.573	1.399	251
2017	384.109	72.391	188	8.646	1.596	185
2018	655.988	150.782	230	15.610	3.006	193

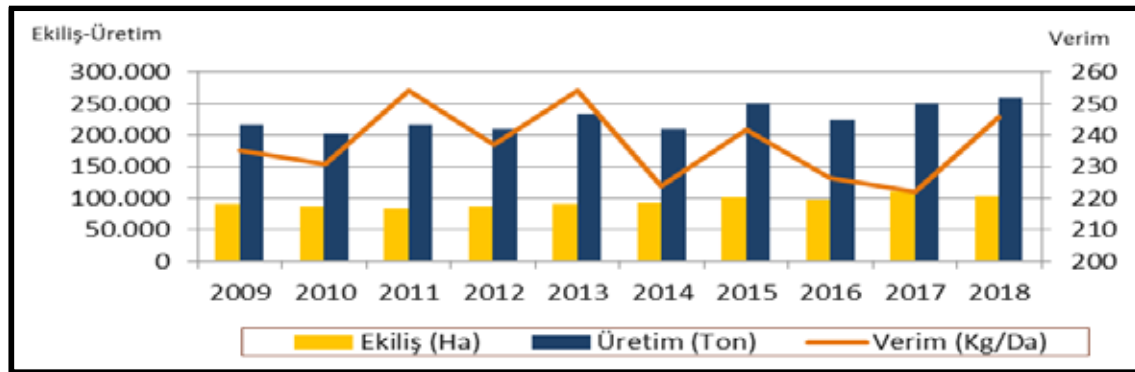
Kaynak: TÜİK 2019

Türkiye'nin arpa ithalat ve ihracat miktar ve değerlerine ilişkin bilgiler Tablo 30'da verilmiştir. Ülkemizde arpa ithalat miktarı; üretime, yurt içi kullanım miktarına ve gelişen yem sanayinin ham madde ihtiyacını karşılamasına bağlı olarak yıllar itibarıyla değişiklik göstermektedir. 2018 yılı arpa ithalat miktarı 656 bin ton olarak gerçekleşmiştir.

Arpa ihracat miktarları incelendiğinde ülkemizin arpa ürünü için 2012 yılına kadar bazı yıllar hariç net ihracatçı pozisyonunda olduğu görülmektedir. Nitekim 2009 yılında ülkemizden 301 bin ton arpa ihraç edilmiştir. 2018 yılı arpa ihracat miktarı ise 15 bin 610 ton olarak gerçekleşmiştir.

2.1.3. Yulaf

Ülkemizde son 10 yılda yulaf ekiliş alanları 86 bin ha ile 113 bin ha arasında, üretimi ise 204 bin ton ile 260 bin ton arasında değişmiştir.

Grafik 17: Türkiye Yulaf Üretimi, Ekim Alanı ve Verimi

Kaynak: TÜİK 2019



Tablo 31: Türkiye'nin Yulaf İthalat ve İhracat Miktarları

Yıllar	İthalat			İhracat		
	Miktar (Ton)	Değer (Bin \$)	Ort. Fiyat (\$/Ton)	Miktar (Ton)	Değer (Bin \$)	Ort. Fiyat (\$/Ton)
2009	6.166	760	123	1	0,3	313
2010	0	0	0	0	0	0
2011	7.476	2.815	376	25	31	1.236
2012	1.554	495	319	11	5	475
2013	0,2	0,3	1.352	6	5	800
2014	10	27	2.665	25	15	610
2015	3.086	674	218	5	2	340
2016	7,5	7,3	971	1,1	4,1	3.665
2017	26	36	1.375	77	35	458
2018	1	1,5	1.483	49	23	471

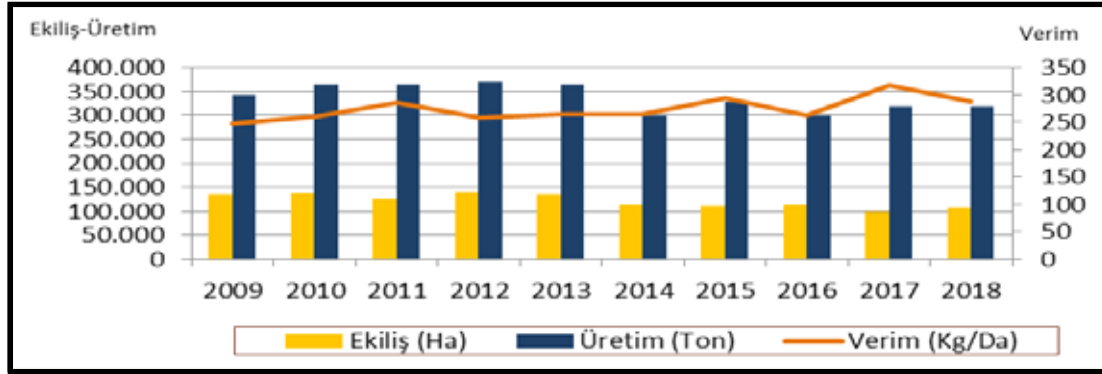
Kaynak: TÜİK 2019

Türkiye'nin 2009-2018 yılları arasındaki yulaf ithalat miktarları (Tablo 31) incelendiğinde yulaf ithalatı yıllar içerisinde azalış göstermiştir. Nitekim 2018 yılında da sadece 1 ton olarak gerçekleşmiştir.

Ülkemizin 2009-2017 yılları arasında yulaf ihracat miktarları incelendiğinde 2018 yılında 49 ton ile 2017 yılından sonra en yüksek seviyeye ulaştığı görülmektedir.

2.1.4. Çavdar

Ülkemizde son 10 yılda çavdar ekiliş alanları 101 bin ha ile 143 bin ha arasında, üretimi ise 300 bin ton ile 370 bin ton arasında değişmiştir.

Grafik 18: Türkiye Çavdar Üretimi, Ekim Alanı ve Verimi

Kaynak: TÜİK 2019

2.1.5. Mısır

Ülkemizde mısır; yem, nişasta, glikoz, yağ ve biyoetanol üretiminde kullanılmaktadır. Daha çok Çukurova, Amik Ovası, İç Anadolu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri'nde yetiştirilen mısır; özellikle pamuk olmak üzere buğday ve yağlı tohumlara münavebeli ekilen bir üründür. Bu nedenle üreticiler alternatif ürün fiyatları ve bu ürünlere verilen desteklere bakarak ikame ürünler veya mısır arasında tercih yapabilmektedirler. Bu da zaman zaman mısır üretiminde dalgalanmalara yol açabilmektedir.

TÜİK verilerine göre 2017 yılında 5,9 milyon ton olan mısır üretimi, 2018 yılında %3,5 azalışla 5,7 milyon ton olarak gerçekleşmiştir.

5,7 milyon ton mısır üretiminin 4,6 milyon tonu birinci ürün mısır, 1,1 milyon tonu ikinci ürün mısır olarak gerçekleşmiştir. Ülkemiz mısır üretiminin son yıllarda artmasında İç Anadolu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerimizde sulanabilir arazilerin artmasına bağlı olarak mısır üretimine yönelimin yanında, özellikle Akdeniz ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri başta olmak üzere kıyı bölgelerimizde ikinci ürün mısır üretiminin artmasının da payı büyüktür. Ayrıca mısır üretimini teşvik eden uygulamalar, yüksek verimli mısır çeşitlerinin geliştirilmesi, su ve gübrenin etkin kullanımı, mekanizasyon ile pazarlamasının kolay olması da ülkemiz mısır üretimini arttırmıştır.

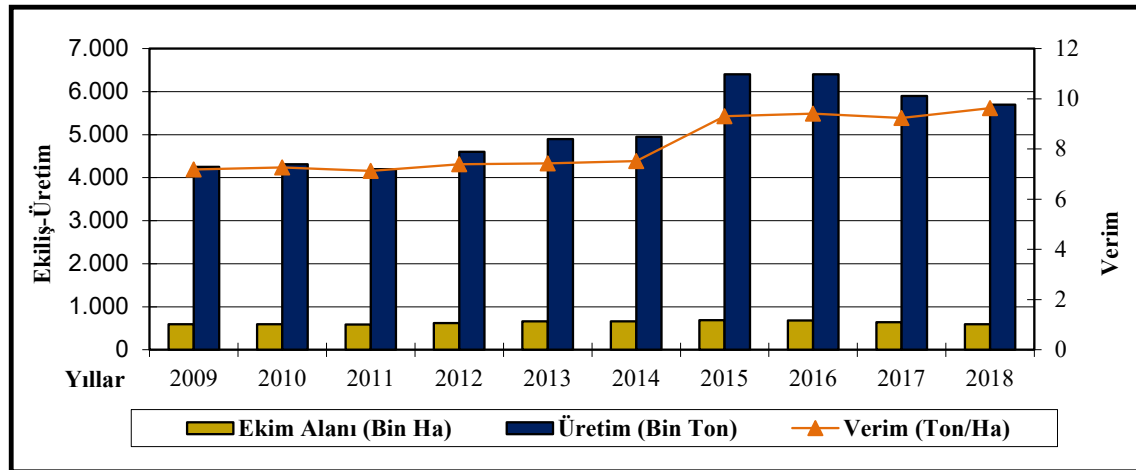
Yıllık mısır tüketimimiz ise ikame ürünlerin piyasa oluşumlarına bağlı olarak yaklaşık 7,5-8,0 milyon ton aralığında değişmektedir.

Tablo 32: Türkiye Mısır Ekim Alanı, Üretimi ve Verimi

Yıl	Ekim Alanı (Ha)	Üretim (Ton)	Verim (Kg/Ha)
2009	591.922	4.250.000	7.180
2010	594.000	4.310.000	7.256
2011	589.000	4.200.000	7.131
2012	622.609	4.600.000	7.388
2013	659.998	5.900.000	8.950
2014	658.645	5.950.000	9.034
2015	688.170	6.400.000	9.300
2016	680.019	6.400.000	9.410
2017	639.084	5.900.000	9.232
2018	591.900	5.700.000	9.630

Kaynak: TÜİK 2019

Grafik 19: Türkiye Mısır Üretimi, Ekim Alanı ve Verimi



Kaynak: TÜİK

Grafik 19'da görüldüğü üzere Bakanlığımız ve TMO tarafından uygulamaya konulan politikalar, prim uygulaması ve diğer destekler, sertifikalı tohumluk kullanımı, üretimde mekanizasyonun artması gibi sebeplerle (mekanizasyon, gübre, tohumluk vb) 2009 yılındaki 4,25 milyon ton mısır üretimi; %34 artışla 2018 yılında 5,7 milyona ulaşmıştır.

Tablo 33: Bölgelere Göre Mısır Üretimi

Bölgeler	Ekilen Alan (Da)		Üretim (Ton)		Üretimdeki Payı (%)	
	2017 Yılı	2018 Yılı	2017 Yılı	2018 Yılı	2017 Yılı	2018 Yılı
Marmara Bölgesi	638.541	583.081	555.180	530.279	9,4	9,3
Karadeniz Bölgesi	646.288	566.785	264.552	245.414	4,5	4,3
İç Anadolu Bölgesi	1.107.041	1.641.809	1.059.606	1.658.485	18,0	29,1
Ege Bölgesi	630.914	513.257	643.874	542.824	10,9	9,5
Akdeniz Bölgesi	1.866.909	1.531.917	1.942.990	1.635.509	32,9	28,7
Güneydoğu Anadolu Bölgesi	1.459.065	1.045.336	1.404.125	1.059.332	23,8	18,6
Doğu Anadolu Bölgesi	42.084	36.818	29.673	28.157	0,5	0,5
Genel Toplam	6.390.842	5.919.003	5.900.000	5.700.000	100	100

Kaynak: TÜİK

Tablo 34: Yıllar İtibarıyla Türkiye Mısır Tüketimi (Bin Ton)

Yıllar	Tüketim	Yıllar	Tüketim
2009	5.153	2014	6.835
2010	5.253	2015	5.913
2011	5.112	2016	7.074
2012	5.757	2017	7.804
2013	6.650	2018*	8.090

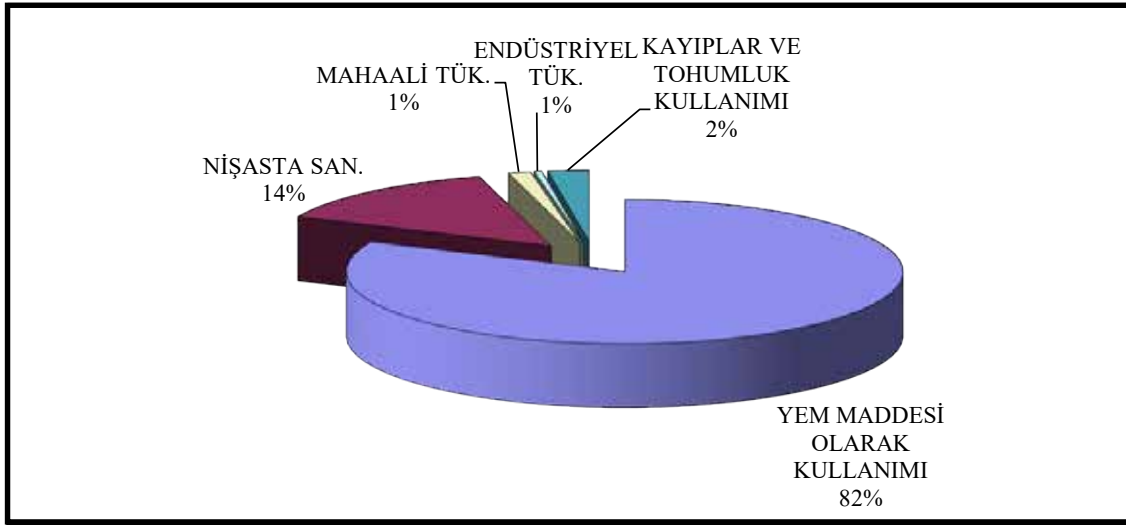
Kaynak: TÜİK (*) TMO tahmini

Tablo 35: 2017/18 Dönemi Mısır Tüketiminin Sektörel Dağılımı

Kullanım Alanı	Miktar (Ton)	Açıklama (Ortalama)
Yem Maddesi Olarak Kullanımı	6.379.637	2.704.737 tonu broiler ve hindi (%42)
		2.040.000 tonu yumurta ve damızlık (%32)
		1.634.900 tonu büyük- küçükbaş ve diğer (%26)
Nişasta Sanayi	1.100.000	
Mahalli Tüketim	101.603	
Endüstriyel Tüketim	35.283	
Kayıplar ve Tohumluk	187.667	
Toplam	7.804.190	

Kaynak: TÜİK, TÜYEM, TMO

İkame ürün fiyatlarına bağlı olarak mısır kullanım miktarı 7,5-8,0 milyon ton aralığında değişmektedir.

Grafik 20: Mısır Tüketiminin Sektörel Dağılımı

Kaynak: TÜİK, TMO

Tablo 36: Türkiye'nin Mısır Denge Tablosu

Yıl	Üretim	Ekilen alan (Ha)	Üretim Kayıpları	Kulla. Üretim	Arz Kullanım	İthalat	Yurt İçi Kullanım	Tüketim Kayıplar	İhracat
2009-10	4.250.000	592.000	127.500	4.122.500	4.692.525	570.025	5.153.535	123.675	390.766
2010-11	4.310.000	594.000	129.300	4.180.700	4.566.167	385.467	5.253.425	125.421	212.323
2011-12	4.200.000	589.000	126.000	4.074.000	4.830.092	756.092	5.168.648	122.220	275.046
2012-13	4.600.000	622.609	138.000	4.462.000	6.006.531	1.544.531	5.757.400	133.860	285.848
2013-14	5.900.000	659.998	177.000	5.723.000	6.949.685	1.226.685	6.649.887	171.690	593.036
2014-15	5.950.000	658.645	178.500	5.771.500	7.666.378	1.894.878	6.834.907	173.145	421.311
2015-16	6.400.000	688.170	192.000	6.208.000	6.811.739	603.739	5.912.901	186.240	603.844
2016-17	6.400.000	680.019	192.000	6.208.000	7.633.469	1.425.469	7.074.330	186.240	728.344
2017-18	5.900.000	639.084	177.000	5.723.000	8.442.134	2.719.134	7.804.190	171.690	669.865
2018-19*	5.700.000	591.900	171.000	5.529.000	7.729.000	2.200.000	8.089.918	165.870	50.000

Kaynak: TÜİK, (*) TMO Tahminidir.

Tablo 37: Türkiye'nin Mısır İthalat ve İhracat Miktarları

Yıllar	İthalat			İhracat		
	Miktar (Ton)	Değer (Bin \$)	Ort. Fiyat (\$/Ton)	Miktar (Ton)	Değer (Bin \$)	Ort. Fiyat (\$/Ton)
2009	485.131	135.136	279	325.434	81.323	250
2010	452.362	124.157	274	10.649	26.006	2.442
2011	381.293	136.119	357	13.945	27.923	2.002
2012	807.480	245.919	305	20.359	33.820	1.661
2013	1.548.133	473.138	306	210.927	88.124	418
2014	1.423.595	350.247	246	64.618	63.290	979
2015	1.487.005	343.046	231	75.185	51.033	679
2016	534.791	128.639	241	44.136	49.044	1.111
2017	2.055.543	428.738	209	117.976	53.226	451
2018	2.119.446	421.266	199	65.677	44.236	674

Kaynak: TÜİK 2019

Ülkemiz mısır ithalat ve ihracat miktarlarına ait veriler Tablo 37’de görülmektedir. TÜİK verilerine göre 2017/2018 dönemi ülkemiz mısır ürünü yeterlilik derecesi %73,3 olup gelişen imalat sanayi ve sürekli artan mamul madde ihracatımızla birlikte sektörün ham madde ihtiyacı, üretimin yanı sıra ithalat yoluyla da giderilmektedir. Son dönemde en fazla mısır ithalatı 2.119.446 ton ile 2018 yılında, en fazla ihracat ise 325.434 ton ile 2009 yılında gerçekleşmiştir. 2018 yılında mısır ihracatı 65.677 ton olmuştur. Ülkemiz mısır ithalatını ağırlıklı olarak Rusya Federasyonu, Romanya, Ukrayna ve Sırbistan’dan yapmaktadır.

2.1.6. Çeltik-Pirinç

Türkiye, çeltik bitkisinin yetişmesi için uygun iklimsel koşullara sahip bir ülkedir. Özellikle ülkemizde bu ürünün yetiştirildiği alanlarda yaz aylarında sıcaklık ortalamaları 25°C civarındadır. Bu sıcaklık değeri de çeltiğin yetişmesi açısından uygundur. Bu yüzden çeltik ülkemizde yaz aylarında yetiştirilmektedir.

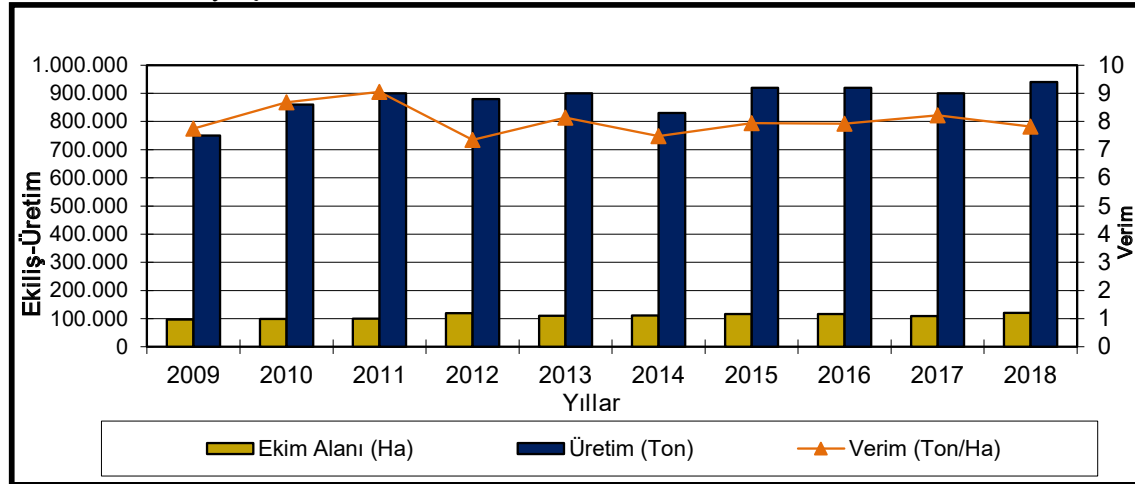
Çeltik tarımı ülkemizde daha çok akarsuların delta ovalarında ve vadi tabanlarında yapılmaktadır. Çünkü ülkemizdeki yağış değerleri çeltiğin yetişmesi için yeterli değildir. Bu yüzden ülkemizde bu bitki sulamalı olarak yetiştirilmektedir.

Türkiye, çeltik ve pirinçte ithalatçı bir ülke konumunda olmasına rağmen özellikle 2000 yılından sonra uygulamaya konulan tarımsal politika ve yapılan desteklemelerin yanında kaliteli ve yüksek verimli çeşitlerin kullanılması, çeltik yetiştirme tekniği uygulamalarının iyileştirilmesi ve çeltik üreticisinin modern tarım yöntemlerini kullanmasına bağlı olarak üretimde ciddi artışlar olmuştur.

Türkiye’de 2002 yılında 60.000 hektar alanda çeltik ekimi yapılırken bu alan 2018 yılında 120.137 hektara çıkmıştır. Aynı şekilde 2002’de 360.000 ton olan çeltik üretimi 2018 yılında 940.000 tona yükselmiştir. Buna bağlı olarak verimlilikte 2002’ye oranla 2018 yılında 182 Kg/Da fazlalaşmıştır. Bu durum çeltik ekimindeki sürekli artışı kanıtlar niteliktedir.

Ülkemizde pirinç tüketimi de yıllar içerisinde artış göstermiştir. 2000’li yılların başlarında yaklaşık 550 bin ton seviyelerinde olan pirinç tüketimi günümüzde yaklaşık 750 bin ton seviyelerine ulaşmış olup bu tüketimin yaklaşık 564 bin tonu yerli üretimle kalan kısmı ise ithalatla karşılanmaktadır.

Grafik 21: Türkiye Çeltik Üretimi, Ekim Alanı ve Verimi



Kaynak: TÜİK

Tablo 38: Türkiye Çeltik Ekiliş – Üretim – Tüketim – Verim

Yıllar	Ekilen Alan (Ha)	Üretim (Ton)	Pirinç Karşılığı (Ton)	Verim (Kg/Da)	Tüketim (Ton)
2009	96.754	750.000	450.000	775	702.517
2010	99.000	860.000	516.000	869	526.974
2011	99.400	900.000	540.000	905	696.877
2012	119.725	880.000	528.000	735	569.941
2013	110.592	900.000	540.000	814	637.055
2014	110.884	830.000	498.000	764	724.860
2015	115.856	920.000	552.000	794	750.094
2016	116.056	920.000	552.000	793	750.174
2017	109.505	900.000	540.000	822	764.497
2018	120.137	940.000	564.000	782	750.000

Kaynak: TÜİK

Not¹: 2018 yılı tüketimi TMO tahminidir.

Not²: Çeltik üretiminin pirinç karşılığı hesaplanırken 0,6 katsayısı esas alınmıştır.

Tablo 39: Bölgelere Göre Çeltik Üretimi

Bölgeler	2017		2018	
	Ekilen Alan (Ha)	Üretim (Ton)	Ekilen Alan (Ha)	Üretim (Ton)
Marmara Bölgesi	74.248	628.076	81.716	660.654
Ege Bölgesi	0	0	0	0
Akdeniz Bölgesi	1.217	8.411	1.450	9.858
İç Anadolu Bölgesi	2.672	20.108	3.045	22.082
Karadeniz Bölgesi	29.165	233.625	31.479	236.681
Güneydoğu Anadolu Bölgesi	2.103	9.571	2.349	10.548
Doğu Anadolu Bölgesi	100	209	97	177
TOPLAM	109.505	900.000	120.136	940.000

Kaynak: TÜİK

Çeltik üretiminde bölge düzeyinde çok yüksek oranlı yoğunlaşma vardır. Buna göre üretimin %70'i Marmara Bölgesi'ndedir. Karadeniz Bölgesi ise üretimin %25'ine sahiptir ve bu iki bölge Türkiye çeltik üretiminin %95'ine sahiptir. Kalan %5'lik kısmı ise İç Anadolu Bölgesi (%2), Güneydoğu Anadolu Bölgesi (%1), Akdeniz Bölgesi (%1) ve diğer (%1) bölgeler oluşturmaktadır.



Tablo 40: İllere Göre Çeltik Üretimi (2018 Yılı)

Bölgeler	İl	Ekilen Alan (Da)	Üretim (Ton)
Marmara Bölgesi (%70)	Edirne	485.932	410.681
	Balıkesir	152.920	114.939
	Çanakkale	83.468	63.049
	Tekirdağ	38.779	29.151
	Diğer	56.063	42.834
	TOPLAM	817.162	660.654
Karadeniz Bölgesi (%25)	Samsun	180.564	133.221
	Çorum	75.952	60.354
	Diğer	58.278	43.106
	TOPLAM	314.794	236.681
İç Anadolu Bölgesi (%2)	Çankırı	23.450	15.575
	Diğer	7.000	6.507
	TOPLAM	30.450	22.082
Diğer Bölgeler (%3)	TOPLAM	38.966	20.583
TOPLAM ÜRETİM		1.201.372	940.000

Kaynak: TÜİK

Çeltik üretiminde. 5 ilin üretim miktarı toplam üretimin %83'ünü oluşturmaktadır. Edirne %44, Samsun %14, Balıkesir %12, Çanakkale %7 ve Çorum %6'lık bir paya sahiptir. Kalan %17'lik kısmı ise Sinop, Tekirdağ, Kırklareli, Bursa, Çankırı, Diyarbakır ve Mersin illeri oluşturmaktadır.

Tablo 41: Türkiye'nin Çeltik İthalat ve İhracat Miktarları

Yıllar	İthalat			İhracat		
	Miktar (Ton)	Değer (Bin \$)	Ort. Fiyat (\$/Ton)	Miktar (Ton)	Değer (Bin \$)	Ort. Fiyat (\$/Ton)
2009	63.203	26.188	414	199	316	1.591
2010	409.199	172.977	423	307	371	1.209
2011	277.083	112.349	405	834	564	677
2012	227.539	88.819	390	363	349	962
2013	164.537	70.535	429	108	166	1.539
2014	299.966	140.043	467	341	342	1.001
2015	188.905	86.585	458	437	362	830
2016	202.464	73.731	364	49	64	1.322
2017	165.052	58.675	355	614	169	275
2018	59.625	21.927	368	83	86	1.042

Kaynak: TÜİK 2019

2009–2018 yılları arasında Türkiye çeltik ithalat-ihracat miktar ve değerlerine ilişkin veriler, Tablo 41'de görülmektedir. 2010 yılında çeltik ithalatı 409.199 ton ile son dönemin en yüksek seviyesindedir. 2018 yılı çeltik ithalat miktarı ise 59.625 ton olarak gerçekleşmiştir.

Ülkemizde son dönemde en yüksek çeltik ihracatı, 834 ton ile 2011 yılında yapılmıştır. 2018 yılı çeltik ihracatımız ise 83 tondur.

Ülkemiz çeltik üretimi, tüketimi karşılayamadığı için hemen hemen her dönem çeltik ya da pirinç dış alımı gerçekleşmektedir. Ülkemizde çeltik ithalatının büyük çoğunluğu ABD, Rusya Federasyonu ve AB'den yapılmaktadır.

Tablo 42: Türkiye'nin Pirinç İthalat ve İhracat Miktarları

Yıllar	İthalat			İhracat		
	Miktar (Ton)	Değer (Bin \$)	Ort. Fiyat (\$/Ton)	Miktar (Ton)	Değer (Bin \$)	Ort. Fiyat (\$/Ton)
2009	158.335	105.770	668	18.662	19.529	1.046
2010	125.643	91.340	727	50.825	46.549	916
2011	41.011	28.591	697	85.126	74.786	879
2012	25.111	17.688	704	86.335	68.960	799
2013	118.563	79.625	672	6.597	6.281	952
2014	191.067	136.414	714	19.467	19.261	989
2015	119.830	78.026	651	24.065	23.122	961
2016	73.046	36.826	504	45.812	35.956	785
2017	148.608	77.687	523	49.072	36.488	744
2018	191.061	110.930	581	32.911	26.795	814

Kaynak: TÜİK 2019

2018 yılında pirinç ithalatı 191.061 ton, ihracatı ise 32.911 ton olmuştur (Tablo 42).

Ülkemizde pirinç ithalatının büyük çoğunluğu ise İtalya, Çin, Hindistan ve AB'den yapılmaktadır.

Tablo 43: Türkiye'nin Kargo (Kahverengi) Pirinç İthalat ve İhracat Miktarları

Yıllar	İthalat			İhracat		
	Miktar (Ton)	Değer (Bin \$)	Ort. Fiyat (\$/Ton)	Miktar (Ton)	Değer (Bin \$)	Ort. Fiyat (\$/Ton)
2009	5.172	3.314	641	133	249	1.871
2010	264	224	848	242	452	1.870
2011	31.473	11.499	365	716	778	1.086
2012	10.879	4.839	445	297	411	1.381
2013	603	362	600	305	502	1.648
2014	928	485	523	322	625	1.939
2015	3.547	1.445	407	262	433	1.648
2016	17.337	5.650	326	347	470	1.353
2017	34.614	12.426	359	51	68	1.333
2018	26.810	12.132	453	42	52	1.244

Kaynak: TÜİK 2019

Ülkemiz kargo (kahverengi) pirinç ihracat ve ithalat miktarlarına ait bilgiler, Tablo 43'te verilmiştir. 2011 yılı kargo pirinç ihracatı 716 ton ile son dönemin en yüksek seviyesindedir. 2018 yılı kargo pirinç ihracatı ise 42 ton olmuştur. 2018 yılı kargo pirinç ithalat miktarı da 26.810 ton olarak gerçekleşmiştir.

2.2. Türkiye Mamul Madde İhracatı

Ülkemiz, yıldan yıla artan buğdaya dayalı mamul madde ihracatı ile dünyanın önemli unlu mamuller ihracatçısı konumuna gelmiştir. 2018 yılında Türkiye un ihracatı 3.315 bin ton, makarna ihracatı 1.206 bin ton, bulgur ihracatı 262 bin ton, irmik ihracatı 80 bin ton ve bisküvi ihracatı 467 bin ton olarak gerçekleşmiştir. 2018 yılında mamul madde ihracatında en fazla artış makarna ihracatında gerçekleşmiştir (Tablo 44).

Tablo 44: 2014-2018 Yılları Türkiye Mamul Madde İhracatı (Buğday) (Ton/Bin \$)

Madde Adı	2014		2015		2016		2017		2018	
	Miktar	Değer	Miktar	Değer	Miktar	Değer	Miktar	Değer	Miktar	Değer
Un	2.207.218	931.232	2.796.517	978.591	3.532.690	1.078.085	3.489.628	1.052.794	3.315.548	1.008.493
Makarna	735.027	506.857	671.837	417.993	831.139	422.026	1.055.405	490.737	1.206.750	552.416
Bulgur	211.485	122.645	199.831	101.153	276.439	111.779	257.298	104.186	262.112	101.839
İrmik	28.025	17.652	38.332	23.614	39.621	16.881	59.659	22.631	80.154	29.780
Bisküvi	409.125	938.771	402.668	914.407	407.956	886.026	442.633	941.317	467.968	1.001.737
Buğday Karşılığı Toplamı	4.926.658		5.616.627		6.998.914		7.348.093		7.425.970	
Genel Toplam	3.590.880	2.517.157	4.109.185	2.435.758	5.087.845	2.514.797	5.304.623	2.611.665	5.332.532	2.694.265

Kaynak: TÜİK 2019

Birleşmiş Milletler bünyesinde faaliyet gösteren Uluslararası Ticaret Merkezi (ITC) verilerine göre ülkemiz, dünya un ihracatında 2002 yılında 11'inci sırada yer alırken 2005 yılından itibaren yıllara göre 1 veya 2'nci sırada yer almış; dünya makarna ihracatında ise İtalya'nın ardından 2'nci sırada yer almış olup diğer mamul madde ihracatımız ise artarak devam etmektedir.

Ayrıca ülkemizde buğdayın yanı sıra mısıra dayalı mamul madde (yumurta, beyaz et, nişasta, mısır irmiği ve yem vb) ihracatı da yıldan yıla artarak devam etmektedir. 2018 yılında Türkiye yumurta ihracatı 360.913 ton, beyaz et ihracatı 522.684 ton, nişasta ihracatı 418.852 ton, mısır irmiği ihracatı 229.832 ton ve yem ihracatı 390.615 ton olarak gerçekleşmiştir. 2018 yılında mamul madde ihracatında en fazla artış beyaz et ihracatında gerçekleşmiştir (Tablo 45).

Tablo 45: 2014-2018 Yılları Türkiye Mamul Madde İhracatı (Mısır) (Ton/Bin \$)

Madde Adı	2014		2015		2016		2017		2018	
	Miktar	Değer	Miktar	Değer	Miktar	Değer	Miktar	Değer	Miktar	Değer
Yumurta	289.786	401.829	218.048	273.457	289.367	289.399	348.498	376.229	360.913	430.332
Beyaz Et	414.254	683.478	364.414	488.582	339.222	392.595	440.383	582.297	522.684	650.123
Nişasta	259.364	163.535	327.976	162.132	365.011	160.231	417.052	179.207	418.852	183.796
Mısır İrmigi	188.379	77.991	144.435	52.213	212.192	65.452	247.817	78.473	229.832	66.856
Yem	228.231	112.781	136.988	75.406	204.096	94.792	349.522	135.797	390.615	158.000
Mısır Karşılığı Toplamı	1.738.117		1.586.817		1.788.369		2.231.230		2.379.912	
Genel Toplam	1.380.014	1.439.614	1.191.862	1.051.790	1.409.887	1.002.468	1.803.272	1.352.003	1.922.896	1.489.107

Kaynak: TÜİK; TMO Ocak 2018

Tablo 46: Türkiye’deki Un, Yem, Makarna, Bulgur, Bisküvi, İrmik, Çeltik ve Nişasta Fabrikalarının Son Durumu

Fabrikalar	Fabrika Sayısı (Faal)	Yıllık Kapasite (Ton)		Kapasite Kullanım Oranı (%)
		Kurulu Kapasite (Ton/Yıl)	Fiili Kapasite (Ton/Yıl)	
Un	659	37.870.416	19.606.901	52
Yem	436	34.894.521	20.382.363	58
Makarna	30	3.028.820	2.494.538	82
Bulgur	113	2.042.617	1.230.766	60
Bisküvi	30	1.809.689	1.144.318	63
İrmik	27	1.943.625	1.722.043	89
Çeltik	131	4.053.065	1.599.020	39
Nişasta	11	2.181.000	1.847.929	85

Kaynak: TMO 2019



3.

TEŞEBBÜSÜN SEKTÖR İÇİNDEKİ YERİ



TMO; sermayesinin tamamı devlete ait, 08.06.1984 tarihli ve 233 sayılı Kamu İktisadi Teşebbüsleri Hakkındaki Kanun Hükmünde Kararname (KHK) hükümlerine tabi, tüzel kişiliğe ve faaliyetlerinde özerkliğe sahip, sorumluluğu sermayesi ile sınırlı bir iktisadi devlet teşekkülüdür.

TMO'nun kuruluş dayanağı, 11.12.1984 tarihli ve 18602 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren TMO Ana Statüsü'dür.

TMO Ana Statüsü'nün 4'üncü maddesinde kuruluşun amaç ve faaliyet konuları; yurttan hububat fiyatlarının üreticiler yönünden normalin altına düşmesini ve tüketici halk aleyhine anormal derecede yükselmesini önlemek, bu ürünlerin piyasasını düzenleyici tedbirler almak ve gerektiğinde Bakanlar Kurulu Kararı ile hububat dışındaki diğer tarım ürünleri ile ilgili verilecek görevi yürütmek, afyon ve uyuşturucu maddelere konulan devlet tekeli işletmek şeklinde belirtilmiştir. Ayrıca 4'üncü maddeye uzun süreli depo kiralaması ile ilgili olarak 19 numaralı bent eklenmiştir. Bu bentte; "Görev alanındaki ürünlerin piyasasını düzenlemek için ürünlerin kapalı depolarda muhafazasını sağlamak amacıyla diğer kişi ve kuruluşlar tarafından inşa edilmiş ve/veya inşa edilecek depoları uzun sürelerle kiralamak; bu amaçla yapılacak depolara kiralama garantisi vermek" ifadesi yer almaktadır.

Müdahale alımları ve ihtiyaç duyulan dönemlerde yapılan ithalatla oluşan stoklar, piyasa dengeleri de gözetilerek öncelikle ilgili sektöre veya tüm kesimlere satılabilmektedir. Üretimde görülen artışa paralel olarak iç piyasada talep görmeyen ürünler; stok maliyeti, muhafaza durumu ve piyasada görülen gelişmeler değerlendirilerek ihraç edilmektedir.

Tablo 47: 2009-2018 Yılları Aylar Bazında TMO İç Satış Fiyatları

YIL	Ürün Cinsi	Kodu	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık
2009(TL/Ton)	AKS Buğday	1221	-	560	560	560	560	560	560	-	-	-	575	585
	Makarnalık Buğday	1121	-	640	640	640	640	640	640	-	-	-	600	610
	Arpa	2111	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	440	450
	Çavdar	2211	-	-	-	-	-	-	-	-	-	440	450	450
	Yulaf	2311	-	-	-	-	-	-	-	-	-	440	450	450
	Mısır	2441	-	500	530	530	530	530	530	530	-	-	-	580
	Pirinç (Baldo)	3671	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Pirinç (Osmancık)	3651	1.800	1.800	1.800	1.800	1.800	1.800	2.000	2.000	2.000	2.000	2.000	2.000

2010(TL/Ton)	AKS Buğday	1221	585	585	595	595	595	-	-	-	635	635	645	655
	Makarnalık Buğday	1121	610	610	620	620	620	-	-	-	665	665	675	685
	Arpa	2111	450	450	450	450	450	-	-	-	-	-	485	495
	Çavdar	2211	450	450	450	450	450	-	-	-	-	-	485	495
	Yulaf	2311	450	450	450	450	450	-	-	-	-	-	550	550
	Mısır	2441	580	580	580	580	580	580	580	-	-	-	-	-
	Pirinç (Baldo)	3671	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Pirinç (Osmancık)	3651	2.000	2.000	2.000	2.000	2.000	2.000	2.000	2.000	2.000	2.000	2.000	2.000
2011(TL/Ton)	AKS Buğday	1221	655	655	655	655	655	-	-	-			720	725
	Makarnalık Buğday	1121	685	685	685	685	685	-	-	-			760	765
	Arpa	2111	495	495	495	495	495	-	-	-			540	545
	Çavdar	2211	495	495	495	495	495	-	-	-			540	545
	Yulaf	2311	550	550	-	-	-	-	-	-			-	-
	Mısır	2441	580	580	590	590	590	590	590	-			-	-
	Pirinç (Baldo)	3671	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Pirinç (Osmancık)	3651	2.000	2.000	2.000	2.000	2.000	2.000	2.000	2.000	2.000	2.000	2.000	2.000
2012(TL/Ton)	AKS Buğday	1221	725	725	725	725	725	-	-	-				
	Makarnalık Buğday	1121	765	765	765	765	765	-	-	-				
	Arpa	2111	555	565	565	565	565	-	-	589	594	599	599	620
	Çavdar	2211	555	565	565	565	565	-	-	-	-	-	649	649
	Pirinç (Baldo)	3671	-	-	-	-	-	3.000	3.000	3.000	3.000	3.000	3.000	3.000
	Pirinç (Osmancık)	3651	-	-	-	-	-	2.300	2.300	2.300	2.300	2.300	2.300	2.300
	AKS Buğday	1262	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	810	810
	Makarnalık Buğday	1121	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2013 (TL/Ton)	Arpa	2111	630	630	630	630	-	-	-	-	-	-	-	-
	Çavdar	2211	649	649	649	649	-	-	-	-	-	-	-	-
	Pirinç (Baldo)	3671	3.000	3.000	3.000	3.000	3.000	3.000	3.000	-	-	-	-	-
	Pirinç (Osmancık)	3651	2.500	2.500	2.500	2.500	2.500	2.500	2.500	2.500	2.500	2.500	2.500	2.500
	AKS Buğday	1262	815	825	830	835	840	-	-	-	-	-	870	870
	Makarnalık Buğday	1171	-	-	-	890	890	-	-	-	-	-	-	-
	Arpa	2111	639	639	639	644	649	-	-	-	-	-	675	680
	Çavdar	2211	679	679	679	679	679	-	-	-	-	-	725	725
2014 (TL/Ton)	Mısır	2411	-	-	735	735	735	735	735	-	-	-	-	-
	Çeltik	3534	-	-	-	1.450	-	-	-	-	-	-	-	-
	Pirinç (Baldo)	3671	-	-	-	-	3.000	3.000	3.000	3.000	3.000	3.000	3.000	3.000
	Pirinç (Osmancık)	3651	2.500	2.500	2.500	2.500	2.500	2.500	2.500	2.500	2.500	2.700	2.700	2.700
	AKS Buğday	1261	895	905	905	907	910	-	-	-	-	-	960	960
	Makarnalık Buğday	1171	950	950	975	980	995	-	-	-	-	-	1.080	1.080
	Arpa	2111	685	690	690	690	690	-	-	-	-	-	740	740
	Çavdar	2211	725	725	725	725	-	-	-	-	-	-	740	740
2015 (TL/Ton)	Mısır	2411	-	-	735	745	745	745	745	-	-	-	-	-
	Çeltik	3536	-	-	-	-	-	1.550	1.550	1.575	-	-	-	-
	Pirinç (Baldo)	3671	3.000	4.000	4.000	4.000	4.000	4.000	4.000	4.000	4.000	4.000	4.000	4.000
	Pirinç (Osmancık)	3651	2.700	2.900	2.900	2.900	2.900	2.900	2.900	2.900	2.900	2.900	2.900	2.900

2016 (TL/Ton)	AKS Buğday	1261	960	965	965	965	965	-	-	-	965	965	965	975
	Makarnalık Buğday	1171	1.080	1.085	1.085	1.085	1.085	-	-	-	1.050	1.050	1.050	1.050
	Arpa	2111	740	745	745	745	745	-	-	-	760	760	760	760
	Çavdar	2211	740	745	745	745	745	-	-	-	-	-	740	740
	Tritikale	2221	740	745	745	745	745	-	-	-	-	-	740	740
	Mısır	2411	-	825	-	-	825	825	825	-	-	-	-	785
	Yulaf	2311	-	-	-	750	750	-	-	-	-	-	740	-
	Pirinç (Baldo)	3681	4.000	4.000	4.000	4.000	4.000	3.500	3.500	3.500	3.500	3.500	3.500	3.500
	Pirinç (Osmancık)	3651	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3.200
	Pirinç (İthal)	3636	2.900	2.900	2.900	2.900	2.900	2.750	2.750	2.750	2.750	2.750	2.750	2.750
2017 (TL/Ton)	Pirinç (Rapan)	3683	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2.200	2.200	2.200
	AKS Buğday	1261	975	980	980	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Makarnalık Buğday	1171	1.050	1.050	1.050	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Arpa	2111	770	775	775	775	775	-	-	-	-	-	-	-
	Çavdar	2211	750	755	755	755	-	-	-	-	-	-	-	-
	Tritikale	2221	750	755	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Mısır	2411	800	775	775	785	785	840	840	840	-	-	-	825
	Pirinç (Baldo)	3681	3.500	3.500	3.500	3.500	-	-	-	-	-	-	-	-
	Pirinç (Osmancık)	3651	3.200	3.200	3.200	3.200	3.200	3.200	3.300	3.300	3.300	3.900	3.900	3.900
	Pirinç (İthal)	3636	2.750	2.750	2.750	2.750	2.750	2.750	2.200	2.200	2.200	2.200	2.200	2.200
2018 (TL/Ton)	Pirinç (Rapan)	3683	2.200	2.200	2.200	2.200	2.200	2.200	2.200	2.200	2.200	2.200	2.200	2.200
	AKS Buğday	1271	1.010	1.010	1.025	1.035	1.050	-	-	1.120	1.120	1.120	1.140	1.160
	Makarnalık Buğday	1171	1.100	1.100	1.115	1.135	1.155	-	-	1.180	1.180	1.180	1.200	1.230
	Arpa	2141	810	810	825	850	850	-	-	-	-	-	-	-
	Çavdar	2211	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	980	980
	Tritikale	2222	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	980	980
	Yulaf	2311	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	950	950
	Mısır	2411	825	825	825	825	-	945	945	-	-	-	-	-
	Nohut	3411	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3.600	3.600	3.600
	Yeşil Mercimek	3311	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3.250	3.250	3.250
	Osmancık Pirinç	3651	3.900	3.900	3.900	3.900	3.900	3.900	-	-	-	-	-	-
	Tip A Pirinçler	3681	-	5.000	5.000	5.150	5.150	5.150	5.150	5.150	5.150	5.700	5.700	5.700
	Orta Tane Calrose	3636	-	3.900	3.900	4.000	4.000	4.000	4.000	4.000	4.000	4.500	4.500	4.500
	Tip C Pirinçler	3680	-	3.800	3.800	3.950	3.950	3.950	3.950	3.950	3.950	4.500	4.500	4.500

- 2018 Yılı TMO Dış Alım ve Satışları:

Kuruluşumuzca 2018 yılında 511.379 ton ekmeklik buğday, 321.137 ton yemlik arpa, 508.411 ton yemlik mısır, 15.440 ton pirinç ithalatı gerçekleştirilmiştir.

3.1. 2018 Yılı Hububat Alım Politikaları

- Arpa hasadı 1 Mayıs 2018'de, buğday hasadı 2 Mayıs 2018'de başlamıştır.
- 12 Mayıs 2018'de alım fiyatları açıklanarak peşin ve emanet alımlara başlanmıştır.

Alım fiyatları; Anadolu kırmızı/beyaz sert buğday için 1.050 TL/Ton, diğer kırmızı/beyaz buğday için 1.000 TL/Ton, düşük vasıflı ekmeklik buğday için 870 TL/Ton, makarnalık buğday için 1.100 TL/Ton, düşük vasıflı makarnalık buğday için 920 TL/Ton, arpa için 825 TL/Ton, çavdar, yulaf ve tritikale için 800 TL/Ton olarak açıklanmış, buğdayda bu fiyatlara kalitesine göre %6 ilave prim verilmiştir.

2.438.638 ton peşin, 10.960 ton emanet hububat alımı yapılmıştır. 221.504 ton makarnalık, 2.138.448 ton ekmeklik buğday olmak üzere toplam 2.359.952 ton buğday, 76.966 ton arpa, 612 ton çavdar, 176 ton yulaf, 932 ton tritikale peşin; 6.542 ton buğday, 4.004 ton arpa, 414 ton çavdar emanet alım yapılmıştır.

- 2018 yılında yapılan alımların 1.148.997 tonu ELÜS olarak yapılmıştır (toplam alımın %47'si ELÜS).
- Buğday depolanmasındaki 4 olan grup sayısı 3'e indirilmiştir. Arpa, çavdar, yulaf ve tritikalede yemlik kaldırılarak 2 grupta depolanmıştır.
- Lisanslı depolarda yapılan alımlar hariç tüm alımlar randevulu yapılmıştır.
- 213 sabit iş yerine ilaveten 76 geçici alım merkezinde faaliyet gösterilmiştir.
- Ayrıca 12 ticaret borsasında faaliyet gösterilmiştir.
- Pazar günleri hariç, haftanın altı günü alım yapılmıştır.

Tablo 48: Yıllık Buğday Fiyat Değişimi

Yıllar	Makarnalık Buğday (TL/Ton)	Artış (%)	Ekmeklik Buğday (TL/Ton)	Artış (%)	ÜFE Artış Oranı (%)	Ekmeklik Buğday Alım Fiyatının Dolar Karşılığı (\$/Ton)	Dünya Ekmeklik Buğday Fiyatı (Fob,\$/Ton)
2009	525	0	500	0	-1,86	325	238
2010	575	10	550	10	7,64	348	247
2011	640	11	605	10	10,19	368	331
2012	705	10	665	10	6,44	356	329
2013	765	9	720	8	5,23	381	324
2014	-	-	-	-	9,75	-	303
2015	976	28	862	20	6,73	315	233
2016	1.000	2,5	910	6	3,41	309	198
2017	1.000	0	940	3,3	14,9	260	213
2018	1.100	10	1.050	11,7	20,16	243	265

Not: Dünya Ekmeklik Buğday Fiyatı ABD 2HRW buğdayının fiyatıdır.

3.2. Hububat Stok Durumu

Tablo 49: Alım Başlangıç Stokları (Ton)

Yıllar	Ekmeklik Buğday	Makarnalık Buğday	Buğday Toplamı	Arpa	Çavdar	Yulaf	Toplam
2011	1.053.678	156.754	1.210.432	647.333	25.118	0	1.882.883
2012	1.246.853	221.603	1.468.456	488.928	23.856	0	1.981.240
2013	1.507.614	188.953	1.696.567	186.946	14.975	0	1.898.488
2014	1.562.075	127.974	1.690.049	143.515	12.324	0	1.845.888
2015	1.521.388	255.289	1.776.677	77.204	0	0	1.853.881
2016	1.544.561	59.753	1.604.314	476.190	8.964	71	2.089.539
2017	340.209	246.439	586.648	141	0	0	586.789
2018	781.915	500.123	1.282.038	0	0	0	1.282.038

Kaynak:TMO

Tablo 50: TMO Alım Başlangıcı Mısır Stok Miktarları (Ton)

Yıllar	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Stok	474.900	320.937	0	47.489	104.204	97.603	87.902	430.667	10.685	11.926

Kaynak:TMO

3.3. 2018 Dönemi Mısır Alım Politikaları

- 2018 dönemi mısır hasadı birinci üründe 20 Temmuz, ikinci üründe 4 Ekim itibarıyla başlamış olup 6 Şubat'ta tamamlanmıştır.
- Üreticilerin depolama ve finansman ihtiyacını karşılamak amacıyla 3 Ekim 2018'de, 2017 yılı alım fiyatı olan 760 TL/Ton ile emanet mısır alımlarına başlanılmış ve bu kapsamda 5.107 ton mısır alınmıştır.
- Piyasa fiyatlarının düşüş trendine girmesiyle birlikte 14 Ekim 2018'de 950 TL/Ton alım fiyatı açıklanarak peşin ve emanet alımlara başlanmıştır.
- Bu kapsamda 184.247 ton peşin, 1.257 ton emanet alım gerçekleştirilmiş olup üreticilere 172 milyon TL ödenmiştir.
- Gerçekleşen ortalama alım fiyatı 940 TL/Ton, randevuların gerçekleşme oranı %21'dir.
- Bakanlığımızca ton başına 30 TL prim ödemesinin yanında dekar başına 19 TL mazot ile 4 TL gübre desteği ödemesi de yapılmıştır.

Tablo 51: TMO Mısır Alım Fiyat ve Miktarları

Yıllar	Alım Fiyatı (TL/Ton)	Peşin Alım Miktarı (Ton)	Emanet Alım Miktarı (Ton)
2009	450	183.467	79
2010	490	83.491	72.991
2011	540	47.632	128.177
2012	595	125.962	100.137
2013	640	1.373.444	18.305
2014	680	173.541	17.470
2015	725	1.753.082	18.684
2016	740	1.756.906	11.145
2017	760	204.757	6.888
2018	950	184.247	6.364

Tablo 52: TMO Mısır Alım Fiyatlarının Dünya Fiyatları İle Mukayesesi

Yıllar	TMO Alım Fiyatı (TL/Ton)	Bir Önceki Yıla Göre % Artış	Yıllık Enflasyon (%ÜFE)	TMO Alım Fiyatı (\$/Ton)	Dünya Mısır Fiyatı (FOB\$/Ton) (ABD 3YC)	Dünya Fiyatına (FOB) Göre Fark (\$)
2009	450	5	0,47	302	173	136
2010	490	8	9,03	327	197	130
2011	540	10	11,00	300	295	5
2012	595	10	4,56	330	303	27
2013	640	8	6,38	331	221	110
2014	680	6	9,88	333	196	137
2015	725	8	6,21	245	166	79
2016	740	2	3,03	252	162	90
2017	760	3	16,30	217	156	61
2018	950	25	24,52	173	170	3

Not: 2006-2007 yıllarında TMO alım fiyatı açıklanmamıştır.

Tablo 53: Türkiye’de Yıllar İtibarıyla Mısır Borsa Fiyatları

Yıllar	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
FİYAT (TL/Ton)	418	473	593	576	601	678	677	694	782	943

Kaynak: Adana ve Konya Ticaret Borsası

Not: Mısır fiyatları; 2015 yılına kadar Adana, 2015 yılından itibaren Adana ve Konya Ticaret Borsası ortalama fiyatlarıdır.

3.4. 2018 Yılı Çeltik Alım Politikaları

- Ülkemizde 2018 dönemi çeltik hasadı 27 Ağustos tarihi itibarıyla başlamış olup 7 Kasım tarihinde tamamlanmıştır.
- Üreticilerimizin olası depolama ve finansman ihtiyacının karşılanması bakımından 17 Ekim’den itibaren 2016 yılı çeltik alım fiyatları üzerinden emanet alımlara başlanmıştır. Kurumumuza üreticiler tarafından ürün arzı olmamıştır.
- 14 Kasım’da 60 randıman Osmancık çeşit çeltik için 2.600 TL/Ton, Ronaldo ve Vasco çeşit için 2.400 TL/Ton, Luna çeşit için ise 2.200 TL/Ton açıklanmış olup 15 Kasım’da peşin ve emanet alımlara başlanmıştır.
- Bu kapsamda 432 ton peşin alım gerçekleştirilmiş olup üreticilere 1 milyon TL ödenmiştir.
- 25 Aralık 2018 tarihli ihale neticesinde 3.800 ton pirinç, 36.000 ton çeltik; 07 Mart 2019 tarihli ihale neticesinde 22.500 ton pirinç; 17 Nisan 2019 tarihinde 27.500 ton pirinç olmak üzere toplam 36.000 ton çeltik, 53.800 ton pirinç ithalat bağlantısı yapılmıştır.
- Bakanlığımızca ton başına 100 TL prim ödemesinin yanında dekar başına 45,40 TL mazot, 4 TL gübre desteği ile 8 TL sertifikalı tohum kullanım desteği ödemesi de yapılmıştır.

Tablo 54: TMO Hasat Dönemi Çeltik/Pirinç Stok Miktarı (Ton)

Yıllar	Çeltik	Pirinç
2009	1.113	13.758
2010	0	18.500
2011	0	7.500
2012	7.523	2.842
2013	34.356	6.624
2014	25.901	18.674
2015	26.187	9.290
2016	14.269	5.112
2017	12.461	2.126
2018	7.360	13.395

Kaynak: 1 Eylül itibarıyla mevcut stoklar dikkate alınmıştır.

Tablo 55: TMO Çeltik Alım Fiyatları (TL/Ton)

Yıllar	Uzun Tane		Orta Tane	Kısa Tane
	Baldo	Osmancık		
2009	Piyasa fiyatları üretici lehinde olduğundan müdahale alım fiyatı açıklanmamıştır.			
2010	Piyasa fiyatları üretici lehinde olduğundan müdahale alım fiyatı açıklanmamıştır.			
2011	1.200	1.060	950	870
2012	1.400	1.165	1.030	960
2013	Piyasa fiyatları üretici lehinde olduğundan müdahale alım fiyatı açıklanmamıştır.			
2014	Piyasa fiyatları üretici lehinde olduğundan müdahale alım fiyatı açıklanmamıştır.			
2015	1.975	1.580	1.422	1.296
2016	2.080	1.675	1.470	1.375
2017	Piyasa fiyatları üretici lehinde olduğundan müdahale alım fiyatı açıklanmamıştır.			
2018		2.600		

Tablo 56: Çeltik Ekiliş, Üretim ve Verim Durumu ile TMO Çeltik Alım Miktarları

Yıllar	Ekilen Alan (Ha)	Üretim (Ton)	Verim (Kg/Ha)	TMO Alımı (Ton)	Alımın Üretime Oranı (%)
2009*	96.754	750.000	778	-	-
2010*	99.000	860.000	869	-	-
2011	99.400	900.000	906	12.849	1,4
2012	119.725	880.000	735	41.305	4,7
2013*	110.592	900.000	814	-	-
2014*	110.884	830.000	764	-	-
2015	115.856	920.000	794	5.580	0,6
2016	116.056	920.000	793	77.146	8,4
2017*	109.505	900.000	822	-	-
2018	120.137	940.000	782	432	0,05

Kaynak: TÜİK

(*) 2009, 2010, 2013, 2014, 2017 yıllarında piyasada işlen gören çeltik fiyatları TMO tarafından öngörülen fiyatların üzerinde üretici lehinde olduğundan müdahale alım fiyatı açıklanmamış ve alım yapılmamıştır.

Tablo 57: Pirinç Denge Tablosu (Ton)

Yıllar	Ekilen Alan (Ha)	Üretim	Üretim Kayıpları	İthalat	Arz (Kullanım)	Tüketim	Tohumluk Kullanımı	Kayıplar	Yurt İçi Kullanım	İhracat
2009	96.754	450.000	4.500	336.192	781.692	702.517	19.351	14.479	736.347	40.463
2010	99.000	516.000	5.160	275.267	786.107	526.974	19.800	16.602	563.376	105.874
2011	99.400	540.000	5.400	158.749	693.349	696.877	19.880	17.375	734.131	91.783
2012	119.725	528.000	5.280	217.056	739.776	569.941	14.367	16.988	601.296	46.412
2013	110.592	540.000	5.400	320.214	854.814	637.055	13.271	17.375	667.701	34.770
2014	110.884	498.000	4.980	292.663	785.683	724.860	13.306	16.023	754.189	39.589
2015	115.856	552.000	5.520	198.876	745.356	750.094	13.903	17.761	781.757	61.254
2016	116.056	552.000	5.520	243.859	790.339	750.174	13.927	17.761	781.862	67.799
2017	109.560	540.000	5.400	326.786	861.386	764.497	13.147	17.375	759.019	58.751
2018	120.137	564.000	5.640	250.000	808.360	750.000	14.400	18.147	782.547	75.000

Kaynak: TÜİK

Piyasa yılı = 1 Eylül - 31 Ağustos

Not: 2018 yılı TMO tahminidir.

Tablo 58: TMO Çeltik Emanet Alım Miktarları

Şube Adı	2006		2007		2008		2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
	Emanet Alım (Ton)	Yerinde Emanet Alım (Ton)	Emanet Alım (Ton)	Yerinde Emanet Alım (Ton)	Emanet Alım (Ton)	Yerinde Emanet Alım (Ton)		Emanet Alım (Ton)	Emanet Alım (Ton)	Emanet Alım (Ton)				Emanet Alım (Ton)	Emanet Alım (Ton)	Emanet Alım (Ton)
Edirne	-	3.400	3.853	32.703	2.179	85.243	EMANET ALIM YAPILMAMIŞTIR	-	1.023	0	EMANET ALIM YAPILMAMIŞTIR	EMANET ALIM YAPILMAMIŞTIR	EMANET ALIM YAPILMAMIŞTIR	0	0	0
Tekirdağ	194	2.050	1.510	2.200	2.267	2.250		3.026	2.638	0				0	0	0
Samsun	-	-	-	-	-	30.720		303	-	0				0	0	0
Bandırma	-	-	-	-	-	2.914		-	-	0				0	0	0
Kırklareli	-	-	119	-	-	-		-	-	0				0	0	0
Polatlı	-	-	-	2.700	-	10.000		-	-	0				0	0	0
TOPLAM	194	5.450	5.482	37.603	4.446	131.127		3.329	3.661	0				0	0	0

Tablo 59: TMO Alım Miktarının Üretime Oranı

Kampanya Dönemi	Buğday			Arpa			Mısır			Çeltik		
	Üretim (Ton)	TMO Alımı (Ton)	Alımın Üretime Oranı (%)	Üretim (Ton)	TMO Alımı (Ton)	Alımın Üretime Oranı (%)	Üretim (Ton)	TMO Alımı (Ton)	Alımın Üretime Oranı (%)	Üretim (Ton)	TMO Alımı (Ton)	Alımın Üretime Oranı (%)
2009/10	20.600.000	3.771.313	18	7.300.000	1.293.487	18	4.250.000	183.467	4,3	750.000	-	-
2010/11	19.674.000	980.233	5	7.250.000	916.526	13	4.310.000	83.491	1,9	860.000	-	-
2011/12	21.800.000	820.942	4	7.600.000	167.214	2	4.200.000	47.632	1,1	900.000	12.849	1,4
2012/13	20.100.000	1.634.449	8,1	7.100.000	0	0	4.600.000	125.962	2,7	880.000	41.305	4,7
2013/14	22.050.000	1.985.646	9	7.900.000	1.745	0,02	5.900.000	1.373.444	23,3	900.000	-	-
2014/15	19.000.000	-	-	6.300.000	-	-	5.950.000	173.541	2,9	830.000	-	-
2015/16	22.600.000	3.307.453	14,6	8.000.000	473.799	5,9	6.400.000	1.753.082	27,4	920.000	5.580	0,6
2016/17	20.600.000	2.647.792	12,8	6.700.000	-	-	6.400.000	1.756.906	27,5	920.000	77.146	8,4
2017/18	21.500.000	2.047.258	9,5	7.100.000	-	-	5.900.000	204.757	3,5	900.000	-	-
2018/19	20.000.000	2.359.952	11,8	7.000.000	76.966	1,1	5.700.000	184.247	3,2	940.000	432	0,05

4.

DÜNYADA UYGULANAN
HUBUBAT DESTEKLEME
SİSTEMLERİ

4.1. Avrupa Birliği

Avrupa Birliği (AB) ülkelerinde uygulanan hububat ve çeltik ortak piyasa düzenleri, belirli süreçlerden geçerek bugünkü hâlini almıştır. Başlangıçta yüksek müdahale fiyatları üzerine kurulmuş olan tarım politikası, topluluk içinde fazla miktarlarda ihtiyaç fazlası stok oluşmasına ve fazla stokların sübvansiyon yolu ile dünya pazarlarına ihraç edilmesine yol açmıştır. Bu durum AB'yi ortak tarım politikasında reforma zorlamıştır.

4.1.1. Reform Süreci

4.1.1.1. 1992 Yılı Mac Sharry Reformu

1992 yılına kadar hububat ürünlerinde (makarnalık buğday, ekmeklik buğday, arpa, mısır, sorgum) ayrı ayrı müdahale fiyatı uygulanmaktayken 1992 Mac Sharry Reformu ile tüm hububat ürünleri için önce 180 €/Ton seviyesinde tek bir müdahale fiyatı tespit edilmiştir. Dünya piyasa fiyatlarına uyum sağlayarak sektörün rekabet edebilirliğini arttırmak amacıyla müdahale fiyatı 10 yıllık bir dönem içerisinde aşamalı olarak yaklaşık %44 indirilerek 180 €/Tondan 101,31 €/Tona düşürülmüştür. Fiyat indiriminden kaynaklanacak mağduriyeti önlemek üzere aynı dönemde üreticilere kademeli olarak artan bir şekilde telafi edici doğrudan gelir desteği (DGD) uygulanmış ve bu desteğin en son seviyesi 63 €/Ton olmuştur.

Tablo 60: 1992 Reformu Sonrası Hububat Müdahale Fiyatında Yapılan İndirim ve Telafi Edici Ödemeler

Yıllar	Hububat Müdahale Fiyatı (€/T)	Telafi Edici (DGD) Ödemeleri (€/T)
1992	180	-
1993	140	30
1994	130	42
1995	120	54
2000	110	59
2001 ve Sonrası	101,31	63

Ayrıca makarnalık buğdayda telafi edici bu ödemelere ilave olarak geleneksel alanlarla sınırlı olmak üzere (Geleneksel üretici ülkeler olan İtalya, Fransa, İspanya, Yunanistan, Avusturya, Portekiz'deki makarnalık buğday ekim alanları ile sınırlı olmak üzere) 356 €/ha ilave destek verilmesi kararlaştırılmıştır (Daha sonra bu destek 285 €/Ha'a düşürülmüştür.) .

Ayrıca yine geleneksel alanlarda üretim yapan makarnalık buğday üreticilerine irmik kalitesi onaylanmış sertifikalı tohum kullanmaları hâlinde hektara 40 €/Ha özel kalite primi verilmesi kararlaştırılmıştır.

AB’de hububat için uygulamaya konulan telafi edici doğrudan gelir destekleri, üye ülkelerin belirlemiş olduğu “Bölgesel Planlar” kapsamında uygulanmıştır. Her bir üye devlet, Komisyonun kontrolüne ve onayına bağlı olmak üzere somut kriterlere dayalı (toprak ve arazi yapısı, iklim şartları, sulu-susuz üretim şekli gibi) verim farklılığını yansıtan bölgesel planlarını tanzim etmişlerdir. Bölgesel planlardaki referans verimler, her bölgenin 1986-1990 dönemindeki beş yıllık ortalaması hesaplanarak bulunmuştur. Örneğin Danimarka, Avusturya ve Lüksemburg’da 1; Hollanda’da 2; Finlandiya’da 3; İsveç’te 5; Birleşik Krallık’ta 7 referans bölgesi oluşturulurken iklim ve toprak yapısı ile üretim şekli daha fazla değişkenlik gösteren güney ülkelerinde (örneğin İtalya’da 256, Fransa’da 107) referans bölgesi oluşturulmuştur.

Böylelikle telafi edici DGD her ülkenin bölgesel planı kapsamında hektar başına sabitlenmiştir. Tablo 2’de Birleşik Krallık örneği gösterilmiştir.

Tablo 61: Birleşik Krallıkta DGD’nin Hesaplanmasına Esas Referans Verim Bölgeleri

Verim Bölgeleri	Referans Verim (Ton/Hektar) (A)	Telafi Edici Ödeme (€/Ton) (B)	Telafi Edici Ödeme (€/Hektar) (A X B)
İngiltere	5,9	63,0	371,7
İskoçya Dezavantajlı Olmayan Bölge	5,6	63,0	352,8
İskoçya Dezavantajlı Bölge	5,2	63,0	327,6
Galler Dezavantajlı Olmayan Bölge	5,2	63,0	327,6
Galler Dezavantajlı Bölge	5,1	63,0	315,0
Kuzey İrlanda Dezavantajlı Olmayan	5,0	63,0	327,6
Kuzey İrlanda Dezavantajlı Bölge	4,4	63,0	277,2

Tablo 61’de görüleceği üzere Birleşik Krallık’taki bölgesel plan kapsamında 7 referans verim bölgesi tespit edilmiştir. Buna göre Birleşik Krallık’ın (örneğin İngiltere Bölgesi’nde) 50 hektar arazisi bulunan bir üreticiye ödenecek DGD tutarı $371,7 \times 50 = 18.585$ € olmaktadır. Bu üretici fiiliyatta o sene referans verimin üstünde (örneğin hektara 6,3 ton) ya da tersine referans verimin altında (örneğin 4,5 ton) verim almış olsa dahi DGD hesabında bölgenin referans verimi esas alınmıştır.

Ayrıca yine bölgesel plan kapsamında DGD ödemelerine esas olmak üzere o bölgenin 1989-1991 dönemine ilişkin 3 yıllık ortalama ekim alanı hesaplanarak referans ekim alanı (maksimum hak ediş alanı) tespit edilmiştir. Üye ülkelerin bölgesel planları dâhilinde bir üretim bölgesinde referans ekim alanının aşılması hâlinde, o bölgedeki üreticilere ödenecek DGD’de aşılın oran kadar indirim yapılması kuralı uygulanmıştır.

Böylelikle AB’de her üye ülke için sabit bölgesel referans verim ve referans ekim alanı tespit edilerek topluluk genelinde desteklenecek üretim miktarının sınırlanması amaçlanmış ve Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) tarafından mavi kutu kapsamına alınmıştır. Zira DTÖ Tarım Antlaşması’na göre ülkelerin “mavi kutu destekleri” olarak nitelendirilen üretimi sınırlayıcı planlar dâhilinde vereceği doğrudan ödemeler, o ülkelerin iç destek indirim taahhütlerinden muaf tutulmuştur.

Aşağıda Tablo 62’de Mac.Sharry Reformu’nun hububat piyasasına etkisi görülmektedir.

Tablo 62: 1992 Reformunun Müdahale Stoklarına ve İhracat Geri Ödemelerine Etkisi

Yıllar	Hububat Müdahale Stokları (Ton)	Ab Tarımsal Garanti Fonundan (EAGF) Hububata Yapılan Toplam Harcama (Milyon €)	Hububat için Yapılan İhracat Geri Ödemeleri (Milyon €)	İhracat Geri Ödemelerinin Toplam Harcama İçindeki Payı
1990	18.749.000	7.869	2.501	% 32
1991	26.383.000	9.307	3.733	% 40
1992	33.339.000	10.211	3.281	% 32
Reform				
1993	17.993.000	10.610	2.788	% 26
1994	6.580.000	12.643	1.513	% 12
1995	2.681.000	15.018	1.092	% 7
1996	2.355.000	16.372	312	% 2

Tabloda görüleceği üzere Mac. Sharry Reformu öncesi müdahale stokları 1992 yılında en yüksek seviyesine ulaşmıştır. Reform’un devreye girmesiyle müdahale fiyatlarında yapılan indirim özellikle hayvan yemi sektöründe buğdayın rekabet kazanmasını sağlamış, müdahale fiyatı piyasa fiyatının altında kalmış ve müdahale kurumuna mal satmak cazip olmaktan çıkmıştır. Neticede Topluluk hububat müdahale stokları hızla erimiştir. Aynı şekilde Topluluk bütçesinden ihracat sübvansiyonlarına ayrılan pay da hızla düşmüştür.

Özellikle 2008 yılında dünya genelinde yaşanan kuraklıkla üretimin düşmesi ve Çin’in dünya piyasalarında artan talebi ile piyasa fiyatları müdahale fiyatlarının üzerinde seyretmeye başlamıştır. Yükselen fiyat trendi neticesinde 2010/2011 döneminde müdahale stokları tamamen sıfırlanmış ve bu dönemden sonra müdahale alımı olmamıştır.

4.1.1.2. 1995 Yılı Çeltik Fiyat Reformu

Benzer şekilde çeltik müdahale alım fiyatında da 1995 yılında yapılan bir reformla 1997-1999 yılları arasında 3 yıllık aşamalı bir indirim yapılmıştır. Bu bağlamda 1996 yılı için 350 €/Ton olan çeltik müdahale alım fiyatı, 3 yıl içerisinde kademeli olarak indirilerek 1999 yılında 300 €/Ton seviyesine getirilmiştir. Buna mukabil fiyat indirimini telafi etmek üzere devreye sokulan doğrudan gelir desteği üreticiye ödenmeye başlanmıştır.

Daha sonra 2003 yılında çeltik müdahale fiyatında %50 gibi keskin bir indirim yapılmak suretiyle fiyatlar 300 €/Tondan 150 €/Tona düşürülmüştür. Buna karşın telafi edici doğrudan gelir desteği ise 50 €/Tondan 177 €/Tona çıkarılmıştır.

Tablo 63: Çeltik Müdahale Fiyatında Yapılan İndirimler ve Telafi Edici Ödemeler:

Yıllar	Çeltik Müdahale Fiyatı (€/T)	Telafi Edici Ödemeler(€/T)
1996	350	-
1997	333	17
1998	315	35
1999-2002	300	50
2003 ve Sonrası	150	177

Çeltikte telafi edici DGD uygulaması, sadece geleneksel çeltik üreticisi ülkeler için (İtalya, İspanya, Fransa, Portekiz, Yunanistan, Bulgaristan, Macaristan ve Romanya) uygulanmaktadır. Bu kapsamda ödemeye esas verim ve referans alanlar, ülkelere göre aşağıdaki şekilde tespit edilmiştir:

Tablo 64: Çeltik Müdahale Fiyatında Yapılan İndirim ve Telafi Edici Ödemeler:

Ülke	Referans Verim (Ton/Hektar)	Telafi Edici Ödeme (€/Ton)	Telafi Edici Ödeme (€/Hektar)
İtalya	6,04	177	1069
İspanya	6,35	177	1124
Fransa	5,49	177	972
Fransız Guyanası	7,51	177	1329
Portekiz	6,05	177	1071
Yunanistan	7,48	177	1324
Bulgaristan	4,60	177	814
Macaristan	3,10	177	549
Romanya	1,68	177	297

4.1.1.3. 2003 Yılı Reformu (Tek Çiftlik Ödemesi)

AB 2003 yılında Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) ileri tarım müzakereleri kapsamında Ortak Tarım Politikasında (OTP) yeni bir reforma gitmiş ve mavi kutu kapsamında verilen üretimle bağlantılı destek uygulamasına son verilerek Tek Çiftlik Ödemesi (Single Farm Payment) adı altında üretimden bağımsız (de coupled) destek uygulamasına geçilmiştir¹. Bu yeni sisteme göre referans bir dönem (2000–2002) belirlenmiş ve üreticinin referans dönemde Tarımsal Garanti Fonu'ndan almış olduğu tüm desteklerin 3 yıllık ortalaması aynı dönemde o üreticinin hak ediş alanlarının 3 yıllık ortalamasına bölünerek üreticinin hektara hak ettiği referans doğrudan gelir desteği miktarı hesaplanmıştır. Böylelikle üretici arazisine hangi ürünü ekerse eksin alacağı destek tutarı, beyan ettiği arazi büyüklüğü ile referans miktarın çarpımına eşitlenmiş ve üretimden bağımsız olarak verilmeye başlanmıştır.

Bu sistem ile üreticinin üretim kararını verirken piyasa sinyallerine göre (pazar odaklı) hareket etmesi ve böylece piyasa istikrarının korunması amaçlanmıştır.

Aynı zamanda yeni reformla tüketici kesimin talepleri de öne çıkmış; doğrudan gelir desteğinin verilmesi üreticilerin çevre, halk sağlığı, hayvan refahı ve iyi tarım uygulamaları olarak belirlenen yükümlülükler uyma zorunluluğuna bağlanmıştır.

4.1.1.4. 2013 Yılı Reformu (Adil ve Çevre Odaklı Reform)

Son olarak OTP, 2013 yılı sonrası dönem için yeni bir reform süreci içine girmiştir. Reform sürecine ilişkin olarak ilk etapta 2010 yılında AB Komisyonu Tarım ve Kırsal Kalkınma Genel Müdürlüğü tarafından geniş tabanlı bir toplumsal tartışma başlatılmış ve bu toplumsal tartışmanın ardından “2020’ye Doğru OTP: Gelecekteki Gıda, Doğal Kaynaklar ve Bölgesellik İlgili Tehditlere Karşılık Verebilmek” başlıklı bir belge yayımlanmıştır. 2011 yılı Ekim ayında Komisyon’un reforma ilişkin mevzuat önerilerini sunmasıyla süreç ivme kazanmış ve 16 Aralık 2013 tarihinde AB Tarım Bakanları Konseyi, OTP reformu için geçiş kurallarını da içeren dört temel mevzuatı resmen kabul etmiştir. 20 Aralık 2013 tarihinde ise temel mevzuat ve geçiş kuralları AB Resmî Gazetesi’nde yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Söz konusu OTP Reform Tüzükleri; OTP’nin finansmanı, yönetimi ve izlenmesine ilişkin 1306/2013 sayılı Tüzük, doğrudan ödemelere ilişkin 1307/2013 sayılı Tüzük ile ortak piyasa düzenlerine yönelik 1308/2013 sayılı Tüzük’tür.

¹ 29 Eylül 2003 tarihli, 1782/2003 No.lu AB Konsey Tüzüğü

2014 sonrasında uygulanacak olan OTP Reformu; “Doğrudan Ödemeler”, “Piyasa Yönetim Mekanizması” ve “Kırsal Kalkınma” ana bileşenlerinden oluşmaktadır. OTP’de değişiklik yapılmasının temel sebebi; doğrudan ödemelerin daha adil dağıtılmasının sağlanması için yeniden düzenlenmesi, desteklerin daha çevreci bir hâle getirilmesi, gıda zincirinde etkinliğin sağlanması, kriz yönetim araçlarının güçlendirilmesi ve güçlendirilmiş bir kırsal kalkınma politikasının uygulanmasıdır.

1307/2013 no.lu AB Tüzüğü uyarınca “Tek Ödeme Planı”nın yerini “Temel Ödeme Planı” almıştır. Bu kapsamda üreticilerin aldıkları ödemeler ülke ortalamasına yaklaştırılarak ülke çapında tek bir ödemeye geçilmiştir. İlaveten üye ülkeler arasında da daha adil yaklaşımı teminen AB ortalaması baz alınarak ortalamanın üzerindeki ülkelerin destek miktarlarından ortalamanın altındaki ülkelere aktarım yapılmıştır. Ayrıca ülkeler doğrudan gelir desteklerini daha esnek kullanabilecekler. Buna göre üye devletler, kendilerine doğrudan ödemeler için tahsis edilen mali bütçenin (ulusal zarf) %30’unu doğrudan ödemelerin daha çevreci hâle getirilmesini amaçlayan “Yeşil Ödeme Planı”na (greening) ayırmak zorundadır. Reform kapsamında ayrıca genç çiftçiler için de bir ödeme planı öngörülmüştür. Bu kapsamda üye devletler, tarımsal işletmenin başında olan ve temel ödeme alan 40 yaşın altındaki çiftçilere ulusal zarflarının en fazla %2’sine kadarlık bir bütçe ayırmak zorundadırlar. Söz konusu ödemeden çiftçiler en fazla beş yıl yararlanmaktadır.

Uygulanması zorunlu olan bu desteklerin yanı sıra üye devletler; ulusal zarflarının %15’ini ekonomik, çevresel ve sosyal açıdan önemli zorlukları bulunan belirli bölge veya sektörlerle verebilirler (zorunlu değil). Bu yardım, mevcut üretim seviyesinin korunmasına yöneliktir. Üye devletler, tarımsal üretimin zorlu koşullarda gerçekleştirildiği, coğrafi açıdan kısıtlı alanlarda üretimin devamlılığının sağlanması için ulusal zarflarının %5’ine kadar bir oranda ilave destek sağlayabilirler (zorunlu değil). Üye devletler bu oranların karşılığını ulusal zarflarından düşştükten sonra kalan kısmını temel ödeme planına ayırırlar.

4.1.2. Hububat ve Çeltik Müdahale Alımları

AB hububat (makarnalık buğday, ekmeklik buğday, arpa, mısır) ve çeltik ortak piyasa düzenleri kapsamında müdahale alım sistemi bulunmaktadır. Müdahale fiyatı hububatta 101,31 €/Ton, çeltikte 150 €/Tondur.

Kamu Müdahalesi ve Özel Depolama Yardımına ilişkin 1308/2013 sayılı Avrupa Parlamentosu ve Konsey Tüzüğü’nün uygulanması için kuralları belirleyen 18 Mayıs 2016 tarihli ve 2016/1240 sayılı Komisyon Uygulama Tüzüğü ile müdahale alım miktarları belirlenmiştir. Buna göre hububat için minimum müdahale alım miktarı 160 ton (makarnalık buğdayda 20 ton), çeltik için 40 tondur.

Müdahale dönemi hububat için 1 Kasım - 31 Mayıs, çeltik için 1 Nisan - 31 Temmuz tarihleri arasındadır. Alımlar 28 ülkede aynı minimum kalite kriterlerine uygun olarak “Ödeme Kurumları” tarafından gerçekleştirilmektedir. Ödeme kurumlarının kendilerine ait depoları olmayıp kontrat yaptıkları özel depolar aracılığıyla alım yapabilmektedirler. Ayrıca üreticinin deposu ödeme kurumunun koşullarına uyduğu takdirde ürün sahibinin isteğine bağlı olarak alım ve muhafaza o depoda gerçekleştirilmektedir. Bu durumda deponun kontrol sorumluluğu ödeme kurumuna geçmektedir. Ödemeler, teslimatı müteakip 65 günde yapılmaktadır.

1308/2003 no.lu AB Tüzüğü (Tarım Ürünleri Ortak Piyasa Düzeni) uyarınca ekmeklik buğday müdahale alımları her sene otomatik olarak açılmaktadır. Diğer ürünlerde ise piyasa şartları gerektirdiği takdirde AB Komisyonunca müdahale alım kararı verilmektedir. Aynı Tüzük uyarınca 101,31 €/Ton müdahale fiyatı uygulanmak suretiyle yapılacak ekmeklik buğday alımları, AB bazında 3 milyon tonla sınırlandırılmıştır. Piyasa şartları gerektirdiği takdirde AB Komisyonu, 3 milyon tonun üzerindeki müdahale alımlarını ihale yöntemiyle gerçekleştirmeye karar verebilir.

Makarnalık buğday, arpa, mısır ve çeltikte ise müdahale alımlarında tavan sınırlaması ve müdahale fiyatı uygulaması AB Komisyonunca ihale yöntemi ile belirlenir. İhale yöntemi ile belirlenen fiyat, hiçbir zaman müdahale alım fiyatını geçemez. Müdahale kurumuna ürünlerini satmak isteyen ürün sahipleri başvurularıyla birlikte müdahale kurumuna bir teminat yatırmak zorundadırlar. Bu teminat miktarı makarnalık buğday, ekmeklik buğday, arpa ve mısır için 20 €/Ton, çeltik için ise 30 €/Ton olarak belirlenmiştir.

4.1.3. Ödeme Kurumları

AB Ortak Tarım Politikası'nın yürütülmesinde anahtar rolü, ödeme kurumları (paying agency) oynamaktadır. Avrupa Tarımsal Garanti Fonu (EAGF) tarafından karşılanan ödemelerin (doğrudan gelir desteği, ihracat geri ödemeleri ve müdahale alımlarının finansmanı) uygulanmasında ödeme kurumları sorumludur. Bu kuruluşlar aynı zamanda AB ortak piyasa düzeni çerçevesinde müdahale alımı, depolama, iç ve dış satışlar gibi faaliyetlerin yerine getirilmesinden sorumludur. Müdahale alımlarından sorumlu ödeme kurumlarının (Tablo 65) ürün alımında uygulayacakları minimum miktar ve kalite unsurları, fiyat baremleri, müdahale alım dönemleri gibi unsurlar topluluk tüzüklerince belirlenmiştir.

Tablo 65: AB Ülkelerinde Müdahale Alımlarından Sorumlu Ödeme Kurumları

Ülkeler	Ödeme Kurumu
Almanya	Federal Office for Agriculture and Food (BLE)
Fransa	French National Agriculture and Sea Paying Agency (FranceAgriMer)
İtalya	National Institution Rice (ENR)
Hollanda	National Service for the Implementation of Regulations
Belçika	Ministry of the Walloon Region, DG for Agriculture, Natural Resources and Environment
Birleşik Krallık	Rural Payment Agency (RPA)
İrlanda	Department of Agriculture, Fisheries and Food Responsibility (POBAIL)
Danimarka	The Danish AgriFish Agency
Portekiz	Institution for Finance of Agriculture and Fisheries (IFAP)
İspanya	Spanish Agrarian Guarantee Fund (FEGA)
Yunanistan	Payment and Control Agency for Guidance and Guarantee Community Aid (OPEKEPE)
İsveç	Swedish Board of Agriculture
Finlandiya	The Agency For Rural Affairs (MAVI)
Avusturya	Agrarmarkt Austria (AMA)
Polonya	The Agency for Restructuring and Modernisation of Agriculture (ARİMR)
Macaristan	Agricultural and Rural Development Agency (ARDA)
Lüksemburg	Ministry of Agriculture, Viticulture and Rural Development (MA)
Çek Cumhuriyeti	State Agricultural Intervention Fund (SAIF)
Estonya	Estonian Agricultural Registers and Information Board (PRIA)
Litvanya	National Paying Agency under Ministry of Agriculture (NMA)
Letonya	Rural Support Service (RSS)
Malta	Agriculture and Rural Payments Agency (ARPA)
Slovenya	Agency for Agricultural Markets and Rural Development (AKTRP)
Slovakya	Agricultural Paying Agency (APA)
Güney Kıbrıs Rum Yön.	Cyprus Agricultural Payments Organization (CAPO)
Romanya	Agency for Payments and Intervention in Agriculture (APIA)
Bulgaristan	State Fund Agriculture (SFA)
Hırvatistan	Paying Agency For Agriculture, Fisheries And Rural Development (APPRRR)

4.1.4. Hububatta Uygulanan Gümrük Vergileri:

Toplulukta çok yaygın ve gelişmiş bir özel sektör depoculuğu olduğundan müdahale alımlarından sorumlu ödeme kurumlarının kendilerine ait depoları bulunmamaktadır. Kontrat yaptıkları sözleşmeli depolar aracılığıyla alım ve stoklama yapmaktadırlar. Bu depolar, ödeme kurumlarınca sürekli olarak denetlenmektedir. Ayrıca üreticinin deposu ödeme kurumunun koşullarına uyduğu takdirde ürün sahibinin isteğine bağlı olarak alım ve muhafaza o depoda gerçekleşmektedir. Bu durumda deponun kontrol sorumluluğu ödeme kurumuna geçmektedir. Ödemeler, teslimatı müteakip 65 günde yapılmaktadır.

1995 yılında imzalanarak yürürlüğe giren Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) Tarım Anlaşması kapsamında AB'nin hububat ürünleri ithalatında uyguladığı gümrük tarifeleri (vergileri) aşağıdaki tabloda yer alan bağlı tarifeleri geçemez. Bu kapsamda AB Komisyonu her yıl en geç 30 Ekim tarihine kadar, sonraki yılın 1 Ocak tarihinde yürürlüğe girmek üzere Ortak Gümrük Tarifelerini belirleyen listeyi Resmî Gazete'de yayımlar.

Tablo 66: AB Hububat Gümrük Vergileri (Maksimum Tarifeler)

Ürün	DTÖ Bağlı Tarifeler (€/Ton)
Makarnalık Buğday	148
Ekmeklik Buğday	95
Çavdar	93
Arpa	93
Yulaf	89
Mısır	94
Darı	94
Tritikale	93
Karabuğday	37

Bununla birlikte DTÖ Uruguay Turu Tarım Müzakereleri kapsamında AB ve ABD arasında varılan anlaşmaya göre yukarıda belirtilen gümrük tarifelerini geçmemek üzere;

- Düşük, orta, yüksek kaliteli makarnalık buğday,
- Yüksek kaliteli ekmeklik buğday,
- Mısır, darı ve çavdar

ürünlerinde ABD'deki referans piyasa fiyatları esas alınarak değişken vergi uygulaması kabul edilmiştir. Uygulama şu şekildedir: Topluluğa ithalat fiyatı hiçbir zaman müdahale fiyatının %155'inden daha az olamaz (Minimum İthal Fiyatı). Minimum ithal fiyatı ile Rotterdam Limanı'nda teslim esaslı temsili CIF ithal fiyatı arasındaki fark İthalat Vergisi olarak alınır.

Temsili CIF fiyatı üç bileşenin toplamından oluşur; Ürünün ABD'deki referans borsa fiyatı + ABD'nin ihracat limanına (Körfez ya da Büyük Göller/Duluth) nakliye masrafı + ABD Limanı ile Rotterdam Limanı arasındaki navlun ücreti. Dolar olarak hesaplanan bu toplam, günlük \$/€ kuru esas alınarak avroya çevrilir.

Değişken vergi uygulamasında referans borsa olarak aşağıdaki tabloda gösterildiği gibi ABD'deki iki vadeli işlem borsası (Minneapolis ve Chicago) kullanılır.

Tablo 67: Referans Borsalar

Hububat	Kalite	Referans Ürün	Referans Borsa
Ekmeklik Buğday	Yüksek	Sert Kırmızı Yazlık No. 2 (HRS)	Minneapolis Hububat Borsası
Makarnalık Buğday	Düşük, Orta, Yüksek	Sert Amber Durum No. 2 (HAD)	Minneapolis Hububat Borsası
Mısır, Darı, Çavdar	-	Sarı Mısır No. 3 (YC)	Chicago Ticaret Borsası

Komisyon, tablodaki ürünlerin temsili CIF ithal fiyatlarını hesaplamak için her gün bileşenleri kaydeder. İthalat Vergileri normalde ayda iki defa on beşer günlük periyodlar için ortalama alınarak (her ayın 15'inde ve son çalışma gününde) sabitlenir. Bununla birlikte 15 günlük bir uygulama süresi için hesaplanan ortalama İthalat Vergisi, eğer bir önceki dönem için sabitlenmiş olan İthal Vergisi'nden 5 €/Ton daha az farklılık gösterdiği takdirde Gümrük Vergisi'nde değişiklik yapılmaz. Hesaplanan İthalat Vergisi'nde gerektiğinde aşağıdaki indirimler uygulanır:

- Eğer ürün Atlantik Okyanusu veya Süveyş Kanalı yoluyla gelirse ve AB'deki boşaltma limanı Akdeniz ya da Karadeniz'de olursa İthalat Vergisi'nde 3 €/Ton indirim yapılır.
- Eğer ürün Atlantik Okyanusu yoluyla gelirse ve AB'deki boşaltma limanı İber Yarımadası, İngiltere, İrlanda, Danimarka, Estonya, Letonya, Litvanya, Polonya, Finlandiya veya İsveç'te yer alırsa İthalat Vergisi'nden 2 €/Ton indirim yapılır.

4.1.5. Çeltik ve Pirinçte Uygulanan Gümrük Vergileri:

Çeltik ve kırık pirinç ithalatında vergiler değişmez iken kahverengi pirinç, yarı veya tam değirmenlenmiş pirinç ithalatında vergiler belirli eşik miktarlara göre değişebilmektedir.

Tablo 68: Çeltik ve Pirinçte İthalat Vergileri

Ürün	DTÖ Bağlı Tarifeler (€/Ton)
Çeltik	211
Kahverengi Pirinç	30/42,5/ 65
Yarı veya Tam Değirmenlenmiş Pirinç	145/175
Kırık Pirinç	128

Kahverengi pirinç ile öğütülmüş/yarı öğütülmüş pirinç için İthalat Vergileri önceki dönemde ihraç edilen ithalat lisanslarına dayanarak her pazarlama yılı başında ve yarısında (Eylül ve Mart) olmak üzere iki kez tespit edilebilir.

Kahverengi pirinçte Gümrük Vergisi'nin uygulamasına esas en düşük ve en yüksek olmak üzere iki ithal eşik miktarı vardır ve uygulama şu şekildedir:

- Eğer ithal edilen miktar, Basmati pirinç hariç en düşük ithal eşiğinin (bütün bir pazarlama yılı için 382 226 Ton, ilk altı ay için 191.113 Ton) altında ise sonraki dönem Gümrük Vergisi 30 €/Ton olarak tespit edilir.
- Eğer ithal edilen miktar en yüksek eşiğin (bütün bir pazarlama yılı için 517 130 Ton, ilk altı ay için 258. 565 Ton) üstünde ise Gümrük Vergisi 65 €/Ton olarak tespit edilir.
- Eğer ithal miktarlar her iki eşik arasında ise uygulanacak Gümrük Vergisi 42,5 €/Ton olarak tespit edilir.

Öğütülmüş ve yarı öğütülmüş pirinç (bütün çeşitler dâhil) için sistem benzer ancak tek eşik bulunmaktadır (bütün bir pazarlama yılı için 387.743 Ton ve pazarlama yılının ilk altı ayına karşılık gelen 182.239 Ton). Bu eşik aşılmamışsa uygulanacak Gümrük Vergisi 145 €/Ton, aşılmışsa 175 €/Tondur.

Bu bağlamda 2015 yılının başında İthalat Vergileri şu şekilde tespit edilmiştir:

- Kahverengi pirinç için : 30 €/Ton
- Öğütülmüş ve yarı öğütülmüş pirinç için : 175 €/Ton
- Kırık pirinç için : 65 €/Ton

4.1.6. TMO'nun AB'ye Uyum Çalışmaları

4.1.6.1. Ulusal Program Hükümleri:

24.07.2003 tarihli ve 25178 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan “Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programı”nda TMO’nun AB Mevzuatı’na uyumlu hububat ve çeltik uygulama yönetmelikleri hazırlaması hükmü yer almıştır. Ulusal Program’da belirtilen AB Mevzuatı;

- 1766/92/EC: Hububat ortak piyasa düzenine ilişkin 30 Haziran 1992 tarihli Konsey Tüzüğü
- 2273/93/EEC: Hububat için müdahale merkezlerinin tespit edilmesine ilişkin 28 Temmuz 1993 tarihli Komisyon Tüzüğü
- 824/2000/EC: Hububatın müdahale kuruluşları tarafından teslim alınmasına ilişkin usulleri belirleyen ve hububatın kalitesini belirlemeye ilişkin analiz yöntemlerini belirten 19 Nisan 2000 tarihli Komisyon Tüzüğü
- 2131/93/EEC: Müdahale kuruluşlarının elinde bulunan hububatın satış prosedürlerini ve şartlarını belirleyen 28 Temmuz 1993 tarihli Komisyon Tüzüğü
- 3072/95 EC: Çeltik Ortak Piyasa Düzenine ilişkin 22 Aralık 1995 tarihli, 3072/95 sayılı Konsey Tüzüğü
- 549/2000/EC: Çeltik ürünü müdahale alım merkezlerinin tespitine ilişkin 14 Mart 2000 tarihli Komisyon Tüzüğü
- 3073/95/EC: Pirincin standart kalitelerinin tayinine ilişkin 22 Aralık 1995 tarihli Konsey Tüzüğü
- 708/98/EC: Müdahale kuruluşları tarafından alınacak çeltiğin teslimine, gerçek miktarın tespitine ve uygulanacak fiyat artış ve indirimlerine ilişkin kuralları belirleyen 30 Mart 1998 tarihli Komisyon Tüzüğü
- 75/91/EEC: Müdahale kuruluşlarının elindeki çeltiğin elden çıkarılma prosedürlerini ve koşullarını belirleyen 11 Ocak 1991 tarihli Komisyon Tüzüğü
- 2351/91 EEC: Müdahale kuruluşlarının elindeki pirincin gıda yardımı olarak tedarik edilmek üzere satın alınmasında uygulanan detaylı kuralları belirleyen Komisyon Tüzüğü

4.1.6.2. Uyum Yönetmeliklerinin Hazırlanması

17.04.2007 tarihinde açıklanan, Türkiye’nin 2007-2013 AB Müktesebatına Uyum Programı’nda ve 28.10.2007 tarihli, 26684 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan “2008 Programı”nın 4. bölüm “Gelişme Eksenleri” başlığı altında yer alan “Rekabet Gücünün Arttırılması” kısmının “Politika Öncelikleri ve Tedbirleri” bölümünde 10.1 no. lu tedbir olarak Hububat ve Çeltik Alım ve Satımına İlişkin Yönetmeliklerin 2008 yılı Mart ayında çıkarılması hükmü yer almıştır.

Söz konusu Hububat ve Çeltik Uyum Yönetmeliklerinin hazırlanmasına yönelik olarak ilgili kamu, özel sektör kuruluşları, borsalar ve sivil toplum kuruluşlarından alınan görüşler çerçevesinde Kuruluşumuzca hazırlanan ve uyum için geçiş dönemleri içeren aşağıdaki yönetmelikler;

- Toprak Mahsulleri Ofisi Hububat Alım ve Satış Esaslarına İlişkin Uygulama Yönetmeliği
- Toprak Mahsulleri Ofisi Çeltik/Pirinç Alım ve Satış Esaslarına İlişkin Uygulama Yönetmeliği

24.01.2008 tarihli ve 2/166 sayılı Yönetim Kurulu Kararı ile 01.06.2009 tarihinden itibaren yürürlüğe girmiştir.

4.1.6.3. AB Komisyonu ve Ulusal Program Kapsamında Yer Alan Değerlendirmeler

AB Komisyonunun Türkiye için hazırladığı 05.11.2008 tarihli İlerleme Raporu’nda TMO’nun hazırladığı AB’ye Uyum Yönetmelikleri, ortak piyasa düzenleri konusunda bir ilerleme olarak kaydedilmiştir. Ayrıca 31.12.2008 tarihli ve 27097 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programı’nın III. Ekonomik Kriterler; “Tarım Sektöründe Piyasa Liberalizasyonu ve Fiyat Reformları” başlığı altında TMO’nun çıkardığı uyum yönetmelikleriyle ilgili olarak “...hububat sektöründe AB’ye uyum amacıyla ve piyasanın daha etkin işlemlerini teminen 2008 yılında Hububat ve Çeltik Yönetmelikleri kabul

edilmiştir.” yorumuna yer verilmiştir. 14.10.2009 tarihli İlerleme Raporu’nda da ortak piyasa düzenlerine ilişkin ilerlemenin hububat ve çeltik alım/satımı için çıkarılan düzenlemelerle sınırlı kaldığı ve TMO’nun bu tedbir vasıtasıyla Türk Mevzuatı’nı AB Mevzuatı’na yakınlaştırmış olacağı ifade edilmiştir.

4.1.6.4. Uyum Yönetmelikleriyle Sağlanan Yenilikler

Yeni yönetmeliklerle sağlanan yenilikler şu şekilde olmuştur:

- TMO, önceki yıllarda hububat alımlarında sadece fiziksel analize göre (hektolitreye, yabancı madde, haşere tahribatı gibi) fiyatlandırma ve depolama yapmakta iken yeni alım sistemi ile AB’de olduğu gibi ürünün kimyasal kalite nitelikleri de (protein miktarı gibi) fiyatlandırmada etkili olmaya başlamıştır. Bu amaçla tüm iş yerlerimiz protein tayin cihazı ile donatılmıştır. Bu sayede kaliteli üretim yapan üretici daha fazla kazanç elde etmiştir.
- Söz konusu protein tayin cihazları ile protein tayininin yanı sıra rutubet ve hektolitreye gibi analizler de yapılabildiğinden analizlerde insan faktörü minimum seviyeye indirilerek analiz sonuçları doğrudan bilgisayar ortamına aktarılmaktadır. Cihaz sayesinde doğrudan bilgisayar ortamına aktarılan analiz değerleri neticesinde ürünün fiyatı bilgisayar tarafından tespit edilmektedir. Bu sayede alım hızı önemli ölçüde artmıştır.
- TMO’nun satışlarında, tüccar ve sanayici istediği protein oranındaki ürünü daha kolay temin etme imkânı bulmuştur.
- Yeni yönetmeliklerle ilgili olarak TSE Standartlarının yönetmeliklerimiz doğrultusunda güncellenmesi sağlanmış, TMO yanında borsalar ve lisanslı depolar da aynı kalite ölçütlerini uygulamaya başlanmış, dolayısıyla hububat ticaretinde yeknesaklık sağlanmıştır.
- Yeni alım sistemiyle AB’de olduğu gibi randevulu sisteme geçilmiştir. Üreticilerimizin hasat dönemlerinde TMO iş yerleri önünde uzun süre beklemelemlerini önlemek amacıyla buğday, arpa ve çavdarda randevulu alım sistemi uygulanmıştır. Bu sayede iş yerlerimiz alım ve depolama planlarını daha kolay yapma imkânı elde etmiştir.

4.2 Amerika Birleşik Devletleri (ABD)

ABD’de tarım politikaları her altı yılda bir çıkartılan Tarım Kanunu çerçevesinde yürütülmektedir. En son Tarım Kanunu 2014 yılı Şubat ayında çıkarılmıştır.

ABD’de tarım piyasasının düzenlenmesi konusunda en etkin kurum Ürün Kredi Kurumudur (CCC - Commodity Credit Corporation). ABD Tarım Bakanlığına bağlı olan Ürün Kredi Kurumu (CCC); üretici gelir ve fiyatlarının dengelenmesi, desteklenmesi ve korunması amacıyla 1933’te kurulmuştur. Fiyat destekleri, CCC vasıtasıyla yerine getirilmektedir.

Son çıkarılan Tarım Kanunu ile çiftçilerin sahip olduğu toprağı ekip ekmediğine bakılmaksızın çiftçiye sağlanan ve yılda 4,5 milyar dolara mal olan doğrudan devlet sübvansiyonlarına son verilmiştir. Sigorta biçimindeki desteklere önem verilmiş, bunların miktar ve kapsamı artırılmıştır.

Bu çerçevede Fiyat Düşüşlerinden Koruma - Price Loss Coverage (PLC) ve Tarımsal Risklerden Koruma - Agriculture Risk Coverage (ARC) adı altında iki adet yeni program uygulamaya konulmuştur. Çiftçiler en az 2018 senesine kadar geçerli kalmak üzere bu iki programdan birini seçmek zorundadırlar.

PLC programı altında çiftçiler, bir ürünün sezonluk ulusal ortalama fiyatının kanunda belirlenen referans fiyatın altına düşmesi durumunda destek almaktadırlar. Bu fiyat buğday için 202,10 ABD\$/Ton, mısır için 145,67 ABD\$/Ton, soya fasulyesi için 308,66 ABD\$/Tondur.

ARC programı altında ise ilçe ve bireysel bazlı olarak seçim yapılmaktadır. İlçe bazlı seçim yapıldığında ilçenin belli bir üründe o dönemdeki geliri, ilçenin o üründeki gösterge ortalama gelirinin %86’sının altına düştüğünde çiftçiler destek almaktadır. Bireysel bazlı sistemde ise çiftçi

tüm ürünlerini sisteme katmakta olup çiftçinin o dönemdeki toplam geliri kendisi için hesaplanan ortalama gösterge gelir tutarının %86'sının altına düşerse çiftçi destek almaktadır.

PLC ve ilçe bazındaki ARC programına katılım ürün bazında yapılabilirken bireysel bazlı ARC programına çiftçi tüm ürünleriyle sisteme katılmaktadır.

4.3 Avustralya

Son beş yıllık dönemde ortalama yıllık 25 milyon ton buğday üretimi ve 20 milyon ton ihracatı vardır.

Üretilen buğday ve arpanın büyük bölümü ihraç edilmektedir. Buğday ihracatında dünyada önde gelen ülkeler arasında yer almaktadır.

2008 yılında yapılan kanun değişikliği ile buğday ihracatında da Tek Masa Satış Sistemi yürürlükten kaldırılmıştır.

1989 yılında üreticilerin Avustralya Buğday Kurumu (AWB-Australian Wheat Board) yoluyla örgütlü bir biçimde depolama ve pazarlama yaptıkları Tek Masa Satış Sistemi (Single Selling Desk System) iç piyasa için yürürlükten kaldırılmıştır. Fakat buğday ihracatında Tek Masa Satış Sistemi 2008 yılına kadar devam etmiştir.

AWB 1999 yılına kadar bir kamu kuruluşu iken 1999 yılında hisseleri üreticilere satılarak özelleştirilmiştir. 2001 yılında da şirketin hisseleri Avustralya Borsası'nda işlem görmeye başlamıştır.

Avustralya'da hububat piyasaları serbest olarak işlemekte olup fiyatlara devlet müdahalesi söz konusu değildir.

Avustralya'da ürün bazlı destekleme olmayıp sadece hassas ürün olarak tanımlanan ürünlerde destekleme yapılmaktadır.

4.4 Kanada

Kanada'nın ortalama yıllık üretimi buğdayda 29 milyon ton, mısırdaki 13 milyon ton ve arpada 8 milyon tondur. Buğday ve arpada dünyada önde gelen ihracatçı ülkeler arasında yer almaktadır. Ayrıca Kanada, dünyanın en büyük kanola üretici ülkesidir.

Kanada'da 1 Ağustos 2012 tarihine kadar buğday ve arpa üreticisi çiftçiler, ürünlerini Kanada Buğday Kurumu (CWB) aracılığıyla tek elden pazarlamak zorunda iken 1 Ağustos 2012'de yürürlüğe giren kanunla CWB'nin tekeli kaldırılmış; 5 yıl içinde özel bir şirkete dönüştürülme süreci başlamıştır.

Nisan 2015'te CWB'nin %50,1'i yaklaşık 200 milyon dolar bedelle uluslararası hububat şirketi Bunge ile Suudi Arabistan devletine ait SALIC şirketinin ortaklığından oluşan G3 şirketine satılmıştır. Geri kalan hisseler çiftçilerin kontrolüne ayrılmış olup G3 şirketinin 7 yıl sonra bu hisseleri piyasa fiyatı üzerinden satın alma hakkı bulunmaktadır.

CWB ismi artık kullanılmamakta olup şirket G3 Canada Limited olarak faaliyet göstermektedir.

1 Ağustos 2012 tarihi öncesinde Kanada'da bulunan hububat şirketleri CWB ile yaptıkları sözleşme doğrultusunda silolarında CWB adına alım yapmakta ve liman terminallerini CWB adına işletmekteydi. Bu tarih sonrasında şirketler silolarında çiftçilerle direkt olarak istedikleri türde alım sözleşmeleri yapabilmekte ve kendileri adına limanlardan ihracat gerçekleştirebilmektedir.

CWB tekeli kaldırılrsa da Tarım Bakanlığına bağlı ve ülke hububatının kalitesinden sorumlu olan Kanada Hububat Komisyonunun iç piyasadaki dolaylı (lisans verdiği gözetim şirketleri yoluyla) ve ihracata verilecek ürünler üstündeki direkt denetimi devam etmektedir.

Kanada’da üretim miktarına dayalı bir sübvansiyon uygulaması yoktur. Destekler daha çok sınırlı süreli programlar bazında yapılmaktadır. Kanada’da tarımsal destekler hem Federal Hükümet tarafından hem de eyalet hükümetleri tarafından sağlanmakta olup destek miktarları ve desteklerdeki Federal Hükümet payları ile eyalet hükümeti payları eyaletten eyalete değişim göstermektedir. Çiftçilere afetler sonrasında da önemli destekler yapılmaktadır. Vergi geri ödemeleri ve vergi muafiyetleri diğer bir destekleme politikasını oluşturmaktadır.

4.5 Arjantin

Arjantin’de tarım sektöründe çok az miktarda doğrudan devlet desteği vardır. Genel olarak tarım piyasası rekabetçi konumdaki özel sektörün elinde bulunmaktadır.

1990’lı yıllara kadar devlet destekli tarım politikaları izleyen Arjantin, 1990 yılında serbest piyasa ekonomisine geçişle daha liberal politikalar izlemeye başlamıştır. Bu bağlamda hububat, et, şeker, tütün kurumu gibi devlet kurumları tasfiye edilmiştir.

Temel hububat ve işlenmiş yağlı tohum ürünleri üzerindeki ihracat vergileri kaldırılmıştır (İşlenmemiş yağlı tohum ihracatındaki %3,5 vergi oranı hariç).

Arjantin para birimi pesonun serbest kur sistemine geçişle değer kaybetmesinin ülkenin ihracatını desteklemesi beklenmektedir.

Hububat siloları özelleştirilmiştir.

Hububat Kurulu ve Et Kurulu gibi devlet kuruluşlarının tren yolları ve limanların özelleştirilmesi taşıma ve pazarlama maliyetleri gibi birçok üretici maliyetini düşürmüştür; tarımsal üretimin etkinliği artmıştır.

Arjantin ürüne bağlı doğrudan gelir desteği uygulamamakta olup üretimden bağımsız gelir desteği küçük işletmeler ile tütün üreticilerine verilmektedir. Bunun yanı sıra Arjantin Ulusal Bankası (BNA) tarım ve hayvancılık sektörüne özel, düşük faizli kredi desteği vermektedir.

Yurt içi piyasa kota ve fiyatları, Ticaret ve Ekonomi Müsteşarlığı tarafından belirlenmektedir.

Hububat sektöründe düzenleyici kuruluş İç Tüketim Sübvansiyonları Koordinasyon ve Değerlendirme Birimidir (UCESI). Hububat ihracatçıları, UCESI bünyesinde bulunan ve tarımsal ürünlerin yurt dışı satışındaki taahhütnamelerin kaydı olan ROE VERDE (Yeşil ROE) Sistemi’ne kayıt yaptırmaktadırlar. Bu kayıt sisteminde hububat ve türevlerinin tüm ihracat işlemleri kayıt altına alınmaktadır.

Arjantin, Güney Amerika Ortak Pazarı (MERCOSUR) üyesidir. Birlik içinde ortak gümrük tarifeleri belirlenmiştir.

Arjantin’in Ulusal Hijyen ve Tarımsal Gıda Kalitesi Kurumu (SENASA); ulusal gıda güvenliği ve gıda kalitesi kontrolleri aracılığı ile yurt içi tüketim ve dış ticarete konu hayvansal ve bitkisel gıda ürünlerini sağlık, kalite ve hijyen açısından sertifikalandırıp kayıt altına almaktadır.

5.

LİSANSLI DEPOCULUK



Bilindiği üzere Kuruluşumuz; 1993 yılından itibaren 2699 sayılı Umumi Mağazacılık Kanunu hükümleri kapsamında ürününü depoda tutmak isteyen üreticiye depo sağlamakta, bu doğrultuda ürününü değerlendirmesine yardımcı olmakta ve depoya konan ürün için düzenlediği makbuz senedi ile de ürünlerini satabilmesine imkân sağlamaktadır.

17.02.2005 tarihli ve 25730 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan 5300 sayılı Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Kanunu’nun geçici 2. maddesinde ise “2699 sayılı Umumi Mağazalar Kanunu kapsamında Umumi Mağazacılık yapmak üzere izin ve yetki alan kuruluşlardan bu Kanun kapsamındaki tarım ürünlerinin depolanması hizmetleriyle iştigal edenler, bu Kanunun yürürlüğe girmesinden itibaren en geç beş yıl içinde bu Kanun hükümlerine intibak etmedikleri takdirde bunlara verilen izin yeni bir karara gerek kalmaksızın iptal edilmiş sayılır.” hükmü yer almaktadır. Ancak TMO Sanayi ve Ticaret Bakanlığının uygun görüşü üzerine umumi mağazacılık faaliyetlerini kesintisiz olarak devam ettirmektedir.

Ayrıca Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Kanunu hükümleri doğrultusunda faaliyet göstermek ve sektöre öncülük etmek amacıyla; TMO (%48), TOBB (%49), Ordu Valiliği İl Özel İdaresi (%2), Umumi Mağazalar Türk Anonim Şirketi (%0,05) ile Gümrük ve Turizm Ticaret İşletmeleri A.Ş. (%0,05) ortaklığında, kurulan TMO-TOBB Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk San. ve Tic. AŞ’nin ana sözleşmesi 26.02.2010 tarihli ve 7510 sayılı Ticaret Sicil Gazetesi’nde yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Ordu Valiliğinin 11.07.2018 tarihli kararıyla Ordu İl Özel İdaresinin şirket sermayesindeki %2’lik payı Kurumumuza devredilerek TMO’nun şirket sermayesindeki payı %50’ye yükselmiştir. Şirket faaliyetlerini geliştirmek ve daha fazla noktada lisanslı depo faaliyeti göstermek amacıyla 51 milyon TL olan kuruluş sermayesi 2018 yılında 102 milyon TL’ye yükseltilmiştir.

Ortakların sermaye payları ve tutarları ise şu şekildedir:

✓ TMO	: 51.000.000 TL (%48 ayni +%2 nakdi)
✓ TOBB	: 49.980.000 TL (%49 nakdi)
✓ UMAT AŞ	: 510.000 TL (%0,05 nakdi)
✓ Gümrük ve Turizm İşl. AŞ	: 510.000 TL (%0,05 nakdi)

Şirket, 2018 yılında Ahiboz ve Mucur alım noktalarında faaliyetlerine devam etmiştir.

2018 yılında şirket tarafından alımı yapılan hububat miktarları ile 06.05.2019 tarihi itibarıyla stok durumları aşağıdaki tabloda yer almaktadır:

ALIM NOKTASI	ALIM MİKTARI (Ton)	06.05.2019 TARİHLİ STOK MİKTARI (Ton)
Ahiboz	25.930	369
Mucur	3.486	0
GENEL TOPLAM	29.416	369

Şirketin bağımsız denetimden geçmiş, Türkiye Muhasebe Standartları ve Türkiye Finansal Raporlama Standartlarına uygun olarak düzenlenmiş finansal tablolarına göre 2017 yılı faaliyet dönemi 1.520.180.- TL kârla sonuçlanmıştır.

5.1. Lisanslı Depoculuk Kapsamındaki Ürünler

Hububat, Baklagiller ve Yağlı Tohumlar Lisanslı Depo Yönetmeliği 2005 yılında, Fındık Lisanslı Depo Yönetmeliği ise 2006 yılında yayımlanmıştır.

Ürün bazındaki yönetmelikler bilahare birleştirilerek tek bir yönetmelik şeklinde 12/04/2013 tarihli Resmî Gazete’de “Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Yönetmeliği” adı altında yayımlanmış, ürün bazında özellik arz eden teknik hususlar ise aşağıda belirtildiği şekilde ayrı tebliğler hâlinde düzenlenmiştir:

- Hububat, Baklagiller ve Yağlı Tohumlar Lisanslı Depo Tebliği
- Fındık Lisanslı Depo Tebliği
- Pamuk Lisanslı Depo Tebliği
- Zeytin Lisanslı Depo Tebliği
- Zeytinyağı Lisanslı Depo Tebliği
- Kuru Kayısı Lisanslı Depo Tebliği
- Antep Fıstığı Lisanslı Depo Tebliği
- Kuru Üzüm Lisanslı Depoculuk Tebliği
- Pirinç Lisanslı Depoculuk Tebliği

Bu Tebliğlerde yer alan ürünler dışında lisanslı depoculuk faaliyeti yapılamamaktadır.

5.2. Lisanslı Depoculuğun Muafiyet ve Avantajları

Vergi Düzenlemeleri

- Ürün senedi satışından doğan kazançlar, 31/12/2023 tarihine kadar “Gelir ve Kurumlar Vergisi”nden muaftır. Aynı kanun kapsamında üreticilerden ürün senedi satışında “Zirai Stopaj (%2)” yapılmamaktadır.
- Ürünlerin lisanslı depolara ilk teslimi ve borsada alım-satım işlemleri “KDV”den muaftır. Ancak el değiştiren ürünü lisanslı depodan çekenden %1 KDV alınmaktadır.
- Düzenlenen sözleşme ve değerli kâğıtlar “Damga Vergisi”nden muaftır.

SGK Prim Kesintisi Muafiyeti

- SGK tarafından ürün senedi satış işlemlerinde 01/01/2024 tarihine kadar Bağ-Kur Prim Kesintisi (%2) yapılmayacaktır.

ELÜS’ün Mali Evrak Olarak Kullanılması

- 01/07/2015 tarihinde Maliye Bakanlığı tarafından yayımlanan Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği ile bu tarihten itibaren 5300 sayılı Kanun kapsamında lisanslı depo işletmelerinde depolanan tarım ürünlerinin alım-satımında Elektronik Kayıt Kuruluşu tarafından oluşturulan ELÜS kullanılacak olup bunun yerine fatura, müstahsil makbuzu veya başka herhangi bir belge düzenleme zorunluluğu kaldırılmıştır.

Kira Destek Ödemesi

• 16/10/2014 tarihli ve 29147 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan, 2014/6849 sayılı Tarımsal Ürünlerin 5300 Sayılı Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Kanunu Çerçevesinde Lisans Alarak Faaliyet Gösteren Depolarda Muhafaza Edilmesi Hâlinde Kira Destekleme Ödemesi Yapılmasına İlişkin Karar doğrultusunda Bakanlığımız tarafından Karar’ın yayımından itibaren 5 yıl süreyle lisanslı depolara kira destek ödemesi yapılmaktadır.

- Buğday, arpa, çavdar, yulaf, mısır, çeltik, pirinç, mercimek, nohut, fasulye, bezelye ve ayçiçeği 3 TL/Ton/Ay,
- Pamuk için 7 TL/Ton/Ay,
- Fındık, zeytin, zeytinyağı, kuru kayısı, Antep fıstığı, kuru üzüm ve kuru incir için ise aylık ton başına 10 TL’yi geçmemek üzere Gümrük ve Ticaret Bakanlığı tarafından onaylanacak kira ücretlerinin %50’si oranında kira desteği verilmektedir.

• 20/01/2018 tarihli ve 30307 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan, 2017/11093 sayılı Tarımsal ürünlerinin lisanslı depolarda depolanması halinde üretici ve üretici birliklerine mevcut uygulanacak kira desteklerine ilave 6 ayı geçmemek üzere;

- Buğday, arpa, çavdar, yulaf, mısır, çeltik, pirinç, mercimek, nohut, fasulye, bezelye ve ayçiçeği için 6 TL/Ton,
- Pamuk için 14 TL/Ton,
- Fındık, zeytin, zeytinyağı, kuru kayısı, Antep fıstığı, kuru üzüm, kuru incir için 20 TL/Ton
- Analizler için parti başına 25 TL/Parti,
- Depoya teslim edilen ürünler için ton başına 25 TL/Ton nakliye destekleri verilecektir.

Yatırım Teşviki

• 15/06/2012 tarihli ve 2012/3305 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlüğe konulan Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Karar.

- 2017/10111 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı Değişikliği;

Lisanslı depoculuk yatırımları bölgesel desteklerden yararlandırılacak yatırım konuları arasına dâhil edilmiştir.

Bölgesel teşviklerde, 1-4’üncü bölgedeki lisanslı depo yatırımları da 5’inci bölge desteklerinden yararlandırılmaktadır.

• 27/12/2016 tarihli ve 2016/9665 Bakanlar Kurulu Kararı ile T.C. Ziraat Bankası AŞ ve Tarım Kredi Kooperatiflerince Tarımsal Üretime Dair Düşük Faizli Yatırım ve İşletme Kredisi Kullanılmasına İlişkin Karar kapsamında lisanslı depoculuk yatırımları/soğuk hava deposu yatırımlarına 5 milyon TL kredi imkânı sunulmuştur. Bu karar kapsamında kullanılan kredilerin faizlerinde yatırım dönemlerinde %50, işletme dönemlerinde %25 indirim uygulanmaktadır.

- 12.05.2017 tarihli ve 30064 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan değişiklik;
 - Kredi üst limiti 5 milyon TL’den 10 milyon TL’ye çıkarılmıştır.
 - %50 olan yatırım dönemi faiz indirim oranı %75’e,
 - %25 olan işletme dönemi faiz indirim oranı ise %50’ye çıkarılmıştır.
 - Üreticilere ELÜS karşılığında Ziraat Bankası ve TKK tarafından ürün senedi tutarının %75’ine kadar azami 9 ay vadeli %50 faiz indirimli kredi kullanılabilir.

5.3. Yetkilendirilmiş Borsalar

Ürün senedi alım-satımı konusunda 10 adet Ticaret Borsası (Polatlı, Adana, Ankara, Bandırma, Lüleburgaz, Çorum, Düzce, İzmir, Konya, Gaziantep) yetkilendirilmiştir.

5.4. Yetkili Sınıflandırıcılar

Faaliyet izni alan 13 adet yetkili sınıflandırıcı (Polatlı, Ankara, Bandırma, Lüleburgaz, Çorum, İzmir, Konya, Gaziantep, Edirne, Adana Ticaret Borsaları; NANOLAB Laboratuvar Hizmetleri Limited Şirketi, Bastak, Giresun TB.) bulunmaktadır.

5.5. Referans Yetkili Sınıflandırıcılar

Faaliyet izni alan 4 adet referans yetkili sınıflandırıcı (TMO, Türk Standartları Enstitüsü, Zeytincilik Araştırma İstasyonu Müdürlüğü, Ticaret Bakanlığı Ege Gümrük ve Dış Ticaret Bölge Müdürlüğüne bağlı İzmir Laboratuvar Müdürlüğü) bulunmaktadır.

5.6.Lisanslı Depoculuk ve TMO

5.6.1.Sistemin Tanımı

Lisanslı depoculuk; ürünlerin, sınıf ve kalitelerinin yetkili sınıflandırıcı olarak isimlendirilen laboratuvarlarca belirlendiği, modern altyapıya sahip lisanslı depolarda depolandığı ve bu ürünlerin ticareti ürünün mülkiyetini temsil eden elektronik ürün senetleri (ELÜS) vasıtasıyla; yetkilendirilen ticaret borsalarında yapıldığı sistemdir.

5.6.2. Sistemin Başlıca Faydaları

Lisanslı depoculuk sisteminin ülkemizde gelişmesi ve yaygınlaşması ile birlikte, tarım ürünleri ticaretindeki tüm aktörlere yönelik önemli faydalar sağlamaktadır.

Bu sistem ile; üreticiler ürünlerini depolayabilecekleri sağlıklı ve sigortalı depo imkanına kavuşacak ve ürünlerini fiyatların düşük olduğu hasat dönemlerinde ellerinden çıkarmak zorunda kalmayacaktır. Piyasada arz ve talep dengesi ile fiyat istikrarı sağlanacaktır.

Tarıma dayalı ticaret ve sanayi sektöründeki işletmeler; ihtiyaç duydukları ürünler için depo inşa etme maliyetinden kurtulacak, talep ettikleri miktar, tür ve kalitedeki ürünü kolaylıkla ve güvenilir bir şekilde sağlayabileceklerdir.

Ürün sahipleri ürün senetlerini teminat olarak göstererek uygun koşullarda kredi alma olanağına sahip olacaklardır.

Ürün sahipleri, ürünlerini yakın çevrelerindeki az sayıda tacire pazarlamak yerine ürün ihtisas borsası sayesinde tüm Türkiye'ye hatta uluslararası pazarlara ulaşma imkânına kavuşacak ve çok sayıda alıcı ve satıcının bulunduğu gelişmiş bir piyasaya ulaşacaktır.

5.6.3.Lisanslı Depoculuğun Gelişim Sürecinde TMO'nun Yeri

Ülkemizde lisanslı depoculuk; 17/02/2005 tarihli Resmî Gazete'de yayımlan 5300 sayılı Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Kanunu ile yürürlüğe girmiştir.

TMO, tarım ürünlerinin depolanmasında gelişmiş ülkelerde uygulanan lisanslı depoculuk sisteminin gelişmesi amacıyla sektöre öncülük etmektedir.

5300 sayılı Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Kanunu ve bu kanuna istinaden sektöre öncülük etmek amacıyla Türkiye'nin ilk lisanslı depoculuk şirketi olan TMO-TOBB Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk A.Ş. 2010 yılında kurulmuştur. Şirket, 2011 yılında faaliyetine başlamış olup 2018 yılı itibarıyla Ahıboz ve Mucur noktalarında toplam 60.000 ton kapasite ile faaliyetlerini devam ettirmektedir.

5.6.4.Lisanslı Depoculuk ve TMO'nun Depo Yapım Hamlesi

Lisanslı depoculuk sisteminin geliştirilmesi, yaygınlaştırılması ve kapasitesinin artırılması amacıyla TMO tarafından özel sektöre uzun süre (10 yıl) kiralama garantisi verilerek ihtiyaç bulunan noktalara lisanslı depo kriterlerine haiz modern depolar yaptırılmaktadır.

TMO, lisanslı depoların bulunduğu noktalarda ürün alımlarını lisanslı depolar üzerinden elektronik ürün senedi (ELÜS) olarak yapmakta olup üreticiler lisanslı depolara teslim ettikleri ürünlerini istediği zaman TMO'ya satabilmektedirler.

TMO, lisanslı depoculuk sisteminin ülke genelinde yaygınlaşması ile fiziki alım ve depolama işlerini lisanslı depolar üzerinden ELÜS olarak yapmayı hedeflemektedir.